

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

NACIONALNI KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA

POVIJEST

Ožujak 2018.

Slika 1 Najčešće riječi u kurikulumu nastavnog predmeta Povijest

čita
učenje
različite
rad
procesa
vremena
pomoć
reda
POV
pojava
teme
izvora
objašnjava
izvore
karte
Analizira
Učenik
informacija

NJEF LEK

SADRŽAJ

A. OPIS NASTAVNOG PREDMETA.....	5
B. ODGOJNO-OBRZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA POVIJESTI.....	7
C. KONCEPTI U ORGANIZACIJI KURIKULUMA NASTAVNOG PREDMETA POVIJEST	8
Vrijeme i prostor	9
Uzroci i posljedice.....	9
Kontinuiteti i promjene	9
Izvori i istraživanje prošlosti.....	10
Interpretacije i perspektive	10
D. ODGOJNO-OBRZOVNI ISHODI PO RAZREDIMA I KONCEPTIMA	12
Kako se koristiti ishodima.....	12
Pregledna tablica svih odgojno-obrazovnih ishoda	13
Razrada odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim razredima	16
Osnovna škola.....	16
Odgojno-obrazovni ishodi u 5. razredu	20
Odgojno-obrazovni ishodi u 6. razredu	22
Odgojno-obrazovni ishodi u 7. razredu	24
Odgojno-obrazovni ishodi u 8. razredu	26
Srednje škole	28
Tematska područja za srednje škole	30
Odgojno-obrazovni ishodi za trogodišnje strukovne škole (70 sati učenja povijesti)	32
Odgojno-obrazovni ishodi za četverogodišnje strukovne škole (105 sati učenja povijesti)	34
Četverogodišnje strukovne škole (140 sati učenja povijesti).....	37
Četverogodišnje strukovne škole (175 sati učenja povijesti).....	40
Četverogodišnje strukovne škole (210 sati učenja povijesti).....	43
Odgojno-obrazovni ishodi za opće gimnazije (315 sati učenja povijesti).....	46

Odgojno-obrazovni ishodi za prirodoslovno-matematičke, jezične i klasične gimnazije (280 sati učenja povijesti).....	50
E. POVEZANOST S ODGOJNO-OBRASOVNIM PODRUČJIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA.....	54
F. UČENJE I POUČAVANJE PREDMETA	55
G. VREDNOVANJE ISHODA UČENJA U PREDMETU	58
DODATAK	60
Razrada odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim razredima i razinama usvojenosti	60
5. razred	61
6. razred	66
7. razred	71
8. razred	77
Trogodišnje strukovne škole.....	83
Prvi razred četverogodišnje strukovne škole i prvi razred gimnazije	88
Drugi i treći razred četverogodišnje strukovne škole i drugi razred gimnazije	93
Treći razred gimnazije	98
Četvrti razred gimnazije	104
Bibliografija	110
Popis korištenih kurikuluma i nastavnih planova i programa	116

A. OPIS NASTAVNOG PREDMETA

Svijest o povijesti¹ jedno je od temeljnih obilježja svakog društva, a znanje o prošlosti neophodno je za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti. Poznavanje povijesti pridonosi razumijevanju procesa koji su oblikovali čovječanstvo od najranijih vremena do danas – objašnjavanjem promjena i kontinuiteta u razvoju ljudskih društava, prošlih i sadašnjih ljudskih iskustava te suvremenih društvenih fenomena u njihovoј povijesnoј perspektivi. Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji utječu na oblikovanje osobnih i kolektivnih identiteta (lokalnih, etničkih, nacionalnih, kulturnih, socijalnih, klasnih, religijskih, manjinskih, rodnih i drugih).

Svrha učenja povijesti stoga je poticati interes učenika za proučavanje prošlosti, omogućiti razumijevanje sadašnjosti te stjecanje znanja i vještina nužnih za upućeno i aktivno sudjelovanje učenika u društvu kao građana Hrvatske, Europe i svijeta.

Proučavanje prošlosti temelji se na dokazima prikupljenima iz povijesnih izvora, prosudbama o njihovoј važnosti i značenju te oblikovanju prikaza u kojima se dosljedno koriste argumenti i dokazi. Takav pristup poučavanju povijesti, prilagođen metodama i sadržajima dobi učenika, ima znatan potencijal za učenje i razvoj mišljenja. Temelji se na načelima aktivnog učenja (vidjeti poglavlje F): budući da se znanje stvara aktivnošću onoga koji uči, nužno je da se učenici aktivno uključe u prikupljanje i obradu informacija. Učeničko istraživanje prošlosti u najvećem broju slučajeva podrazumijeva otkrivanje već otkrivenog, a ne izvoran istraživački rad (iako ni on nije isključen, osobito u slučajevima kad učenici istražuju epizode iz lokalne i zavičajne povijesti). Obuhvaća razvoj generičkih vještina poput postavljanja relevantnih pitanja o izvorima, razmatranja konteksta, sagledavanja događaja iz različitih perspektiva, preispitivanja gledišta i zaključaka te oblikovanja interpretacija i utemeljenih pretpostavki. Na taj se način razvija analitičko, kritičko i kreativno mišljenje. Činjenično znanje o sadržaju koji se proučava neophodan je preduvjet za takav rad te je stoga ono neodvojivo od razvoja vještina. Konačno, proučavanje prošlih događaja koji imaju izražena moralna i etička pitanja doprinosi razumijevanju postupaka ljudi u prošlosti te istovremeno omogućuje učenicima preispitivanje i konsolidiranje osobnog sustava vrijednosti, stavova i uvjerenja. Kurikulum Povijesti tako obuhvaća sve tri ključne dimenzije učenja i poučavanja: usvajanje činjeničnog znanja o prošlosti, razvijanje vještina i koncepata povezanih s proučavanjem prošlosti te razumijevanje vrijednosti, stavova i međuljudskih odnosa koji proizlaze iz učenja povijesti. Na taj način školski predmet Povijest pridonosi osobnom rastu i sazrijevanju učenika te daje temelje za cjeloživotni razvoj i napredovanje.

Kurikulum nastavnog predmeta Povijesti obuhvaća teme iz hrvatske i svjetske povijesti. Učenici stječu znanja potrebna za bolje razumijevanje i vrednovanje nacionalnog i lokalnog povijesnog i kulturnog nasljeđa stavljujući ga u širi regionalni, europski i globalni kontekst. Kurikulum je strukturiran oko pet koncepata: vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, interpretacija i perspektiva. Oslanja se na početno učenje povijesti u predmetu Priroda i društvo gdje je naglasak na konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica te kontinuiteta i promjena. Učenici usvajaju početna znanja o prošlosti te razvijaju osnovno razumijevanje uloge izvora u proučavanju prošlosti. Provode vlastita mala istraživanja u kontekstu osobnih, obiteljskih i lokalnih historija. Stjecanje znanja o prošlosti i razumijevanje navedenih koncepata proširuje se i produbljuje učenjem Povijesti kao zasebnog nastavnog predmeta (5. – 8. razred). Učenici istražuju sadržaje koje proučavaju te odabiru prikladne načine prezentacije rezultata rada, a fokus se širi i na objašnjavanje interpretativne prirode različitih prikaza prošlosti. Učenje i poučavanje Povijesti u četvrtom ciklusu (prva dva razreda gimnazije te strukovne škole) dodatno produbljuje takav pristup dok je u petom ciklusu (treći i četvrti razred gimnazije) usredoto-

¹ Pojam povijest u ovom tekstu obuhvaća prošlost (prošlu zbilju, ono što se doista dogodilo u prošlosti) i različite vidove bavljenja prošlošću. Potonje se ponajprije odnosi na historiju/historijsku znanost (znanstveno i profesionalno bavljenje prošlošću), historiografiju (rezultati znanstvenog bavljenja prošlošću, znanstveni radovi) te na povijest kao nastavni predmet koja je istovremeno i dio historijske znanosti i javnog bavljenja prošlošću.

čeno na dublje razumijevanje prirode interpretacija, dokaza i argumenata, kao i vještina povezanih s komunikacijom znanja o prošlosti.

Nije lektoriрано

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA POVIJESTI

Učenik:

- pozna i razumije razdoblja i društva koja proučava, uključujući važne događaje, pojedince, procese i pojave; pritom se koristi prikladnom terminologijom te shvaća sadašnjost kao posljedicu povjesnog razvoja društva;
- sagledava prošlost koristeći se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti te interpretaciju i perspektiva;
- koristi se vještinama koje podrazumijevaju postavljanje pitanja o prošlosti, analizu i interpretaciju povjesnih izvora, stvaranje povjesne argumentacije i komunikaciju o rezultatima spoznaje;
- oblikuje vlastita argumentirana stajališta i interpretacije, raspravlja otvoreno i konstruktivno te uvažava različite utemeljene perspektive i percepcije o prošlosti;
- razumije profesionalnoetičke norme i vrijednosne aspekte povezane s proučavanjem povijesti temeljem kojih oblikuje osobni sustav vrijednosti, stavova i uvjerenja;
- koristi se znanjima i vještinama stečenima učenjem povijesti kako bi ostvario osobne potencijale te odgovorno djelovao u javnom životu lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice;
- razumije važnost očuvanja kulturne i povjesne baštine kao nositelja informacija o prošlosti.

C. KONCEPTI U ORGANIZACIJI KURIKULUMA NASTAVNOG PREDMETA POVIJEST

Kurikulum nastavnog predmeta Povijest strukturiran je oko pet međusobno povezanih koncepata:

- vrijeme i prostor,
- uzroci i posljedice,
- kontinuiteti i promjene,
- izvori i istraživanje prošlosti,
- interpretacije i perspektive.

Ovi se koncepti shvaćaju kao apstrakcije ili generalizacije kojima se koristimo za uopćavanje informacija, stvaranje veza i obrazaca te razlikovanje kategorija i potkategorija. Valja ih razlikovati od činjeničnog znanja, poput poznавanja povijesnih pojmoveva i drugih činjenica, iako je činjenično znanje pretpostavka za njihovo razumijevanje. Za razliku od toga, pet koncepata obuhvaća poznavanje općih načela, veza, struktura i obrazaca te se mogu primijeniti na bilo koju povijesnu temu ili sadržaj. Da bismo, primjerice, odgovorili na pitanje o uzrocima nekog konkretnog događaja moramo prvo znati što podrazumijeva opći koncept uzroka i koje su njegove potkategorije (npr. dugoročni, srednjoročni, kratkoročni uzroci ili gospodarski, društveni, kulturni uzroci). Znanja o općem konceptu uzroka, u kombinaciji s činjeničnim znanjem, omogućuju nam da odgovorimo na pitanja o uzrocima Francuske revolucije, Prvog svjetskog rata ili bilo kojeg drugog pojedinačnog događaja.

Ovih pet koncepata pridonosi formirajuju povijesnog mišljenja kao skupa znanja i vještina povezanih s poznavanjem povijesnih sadržaja, analiziranjem različitih vrsta primarnih i sekundarnih izvora, poznavanjem procesa istraživanja prošlosti te razumijevanjem složene naravi zapisa o prošlosti. Usvajanjem ovih koncepata razvijaju se i kompetencije potrebne u nizu drugih predmeta i međupredmetnih tema (primjerice u Geografiji, Hrvatskom jeziku, Likovnoj umjetnosti, Glazbenoj kulturi, Politici i gospodarstvu te Građanskom odgoju i obrazovanju).

Vrijeme i prostor

Koncept vremena i prostora ključan je za razumijevanje prošlosti. Povijest kao znanost i povijest kao nastavni predmet sustavno se bave prošlošću, a u središtu tog bavljenja jest koncept vremena. Tim se konceptom izgrađuje osjećaj za tijek, slijed i trajanje događaja u njihovom povijesnom kontekstu. On omogućava usporedbu obilježja različitih povijesnih razdoblja te njihov utjecaj na sadašnjost i budućnost. Ključan je za razumijevanje drugih koncepata, poput kontinuiteta i promjena te uzroka i posljedica. Kronologija je jedna od važnih sastavnica koncepta vremena. Bez kronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost ni istražiti odnosi među događajima. Učenici će stoga tijekom učenja povijesti usvojiti opći kronološki okvir (povijesna razdoblja) te osnove datiranja i računanja vremena. Koristit će se rječnikom koji opisuje tijek vremena, smještati događaje, osobe i pojave u odgovarajuća razdoblja te opisivati kronološku strukturu u povijesnom narativu. U kasnijim godinama učenja razumjet će konstruktivnu prirodu različitih periodizacija te propitivati značenja pripisana događajima koji su označeni kao razdjelnice (interpretacije).

Prostor uvjetuje način života i proizvodnje te utječe na društveni razvoj i politički ustroj. Društvo zauzvrat oblikuje i mijenja prostor. Stoga je važno da učenici shvate povezanost povijesnog razvoja i prostora te razumiju povijesne procese i pojave u kontekstu vremena i prostora njihova događanja. Ovaj koncept obuhvaća i sposobnost uporabe povijesnih i geografskih karata kao simboličkih prikaza nekog područja u određenom vremenu. Također je važan i u provođenju terenske nastave.

Uzroci i posljedice

Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se čimbenici koji su doveli do pojedinih povijesnih događaja, pojava i procesa, kao i rezultati tih zbivanja. Ovim se konceptom objašnjava zašto su se događaji zbili tako kako jesu, kako jedna pojavnost vodi drugoj te zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Učenici će razlikovati uzroke, povod i posljedice te usvojiti jezik kojim se opisuju kategorije uzroka. Moći će uočiti uzroke i posljedice kada su izravno izrečeni (doslovno razumijevanje) ili zaključiti o njima kada nisu izravno izrečeni (interpretativno razumijevanje). Analizirat će i objašnjavati višestruke uzroke i posljedice povijesnih događaja, pojava i procesa. Postupno će shvaćati da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci da su neki uzroci i posljedice važniji od drugih (interpretacija) te razumjeti zašto ljudi o tome imaju različite ideje i gledišta. Takvim razumijevanjem ovog koncepta razvija se i kritičko mišljenje.

Kontinuiteti i promjene

Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvaćanje povijesti kao složene mješavine tih dviju sastavnica. Ljudska se društva mijenjaju i razvijaju pa je objašnjavanje i vrednovanje promjena jedna od ključnih aktivnosti povjesničara. Povjesničari ipak imaju na umu ne samo promjene, već i kontinuitete, odnosno ono što ostaje isto ili slično čak i u doba velikih promjena (npr. institucije, tradicije, politički sustavi, vrijednosti, načini života određenih društvenih skupina). Objasnjanje ritma promjena također je važno: neke su promjene spore i postupne i nisu uzrokovale iznenadne poremećaje u društvu; druge, poput ratova, revolucija, gospodarskih kriza i slično, bile su iznenadne, brze i burne.

Za učenike, učenje o ovom konceptu obuhvaća razumijevanje obilježja povijesnih razdoblja te procjenjivanje u kojoj su mjeri određene povijesne pojave značile promjenu za tadašnje ljudi. Učenici će identificirati i objašnjavati promjene i kontinuitete unutar nekog razdoblja i tijekom različitih razdoblja (dijakronički i sinkronički pristup). Učenje o konceptu obuhvaća i razumijevanje odnosa između promjena i kontinuiteta. Učenici trebaju shvatiti da se u određenom razdoblju neki aspekti života mogu mijenjati, a drugi ostati isti; razumjeti da svaka promjena ne znači nužno napredak; analizirati domete i postupnost promjena. U završnim razredima srednje škole učenici će moći povezati objašnjenja o promjenama s određenim interpretacijama u historiografiji.

Izvori i istraživanje prošlosti

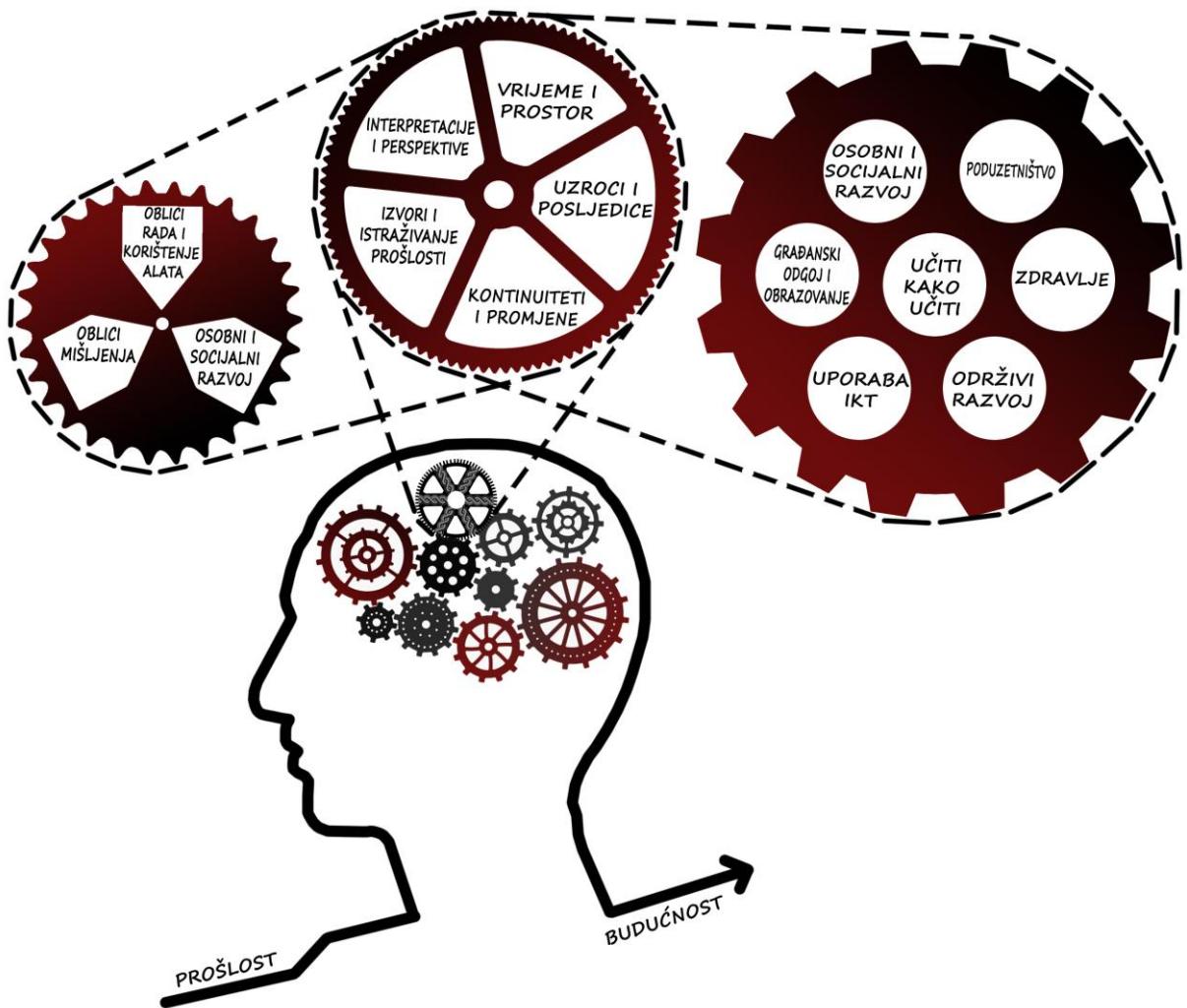
Koncept izvora i istraživanja prošlosti osnova je za stjecanje proceduralnog znanja te za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja. Primarni i sekundarni izvori temelj su istraživanja koje uključuje sljedeće korake: oblikovanje prikladnih pitanja i pronalaženje izvora informacija; odabir i analizu prikupljenih informacija; donošenje zaključaka temeljenih na prikupljenim podacima; priopćavanje rezultata istraživanja; procjenu uspješnosti istraživanja (odgovaraju li prikupljeni podaci na postavljena pitanja).

Prvi koraci u učenju tog koncepta za učenike podrazumijevaju upoznavanje različitih vrsta primarnih i sekundarnih izvora, razumijevanje značenja izvora u proučavanju prošlosti te oblikovanje kraćih odgovora koji uključuju podatke iz izvora. Učeći o izvorima, učenik upoznaje važnost i ulogu kulturno-povijesne baštine te ustanove koje čuvaju takvu baštinu. U kasnijim koracima, učenici analiziraju i vrednuju izvore koje za njih odabire i priprema učitelj. Razumiju da izvori nastaju u određenom kontekstu te da zbog toga treba postaviti pitanja o vremenu, mjestu i okolnostima njihova nastanka te o autoru, njegovim gledištima i namjerama. Te se vještine mogu razvijati i provođenjem vlastitih malih istraživanja o određenim temama, koristeći se pritom knjižnicom, internetom, zbirkama objavljenih izvora, školskim i lokalnim arhivom i slično. Tako uče i kako pronaći odgovarajuće informacije i kako ih vrednovati. Svoje zaključke i prosudbe učenici izražavaju usmeno i ili pisano, u različitim oblicima i za različitu publiku (npr. kraći i duži odgovori, eseji, prezentacije, izlaganja, razredne izložbe, video-uradci). Tijekom poučavanja i učenja učenici mogu proći kroz cijelokupan proces istraživanja ili poći od pitanja ili izvora koje im zadaju učitelji kako bi prikupili i ili analizirali informacije – to će ovisiti o pripremljenosti i predznanju učenika te sredstvima i vremenu koje učitelj ima na raspolaganju. U prikupljanju podataka i prezentaciji rezultata važno je da se učenici koriste informacijsko-komunikacijskom tehnologijom.

Interpretacije i perspektive

Koncept interpretacija i perspektiva pomaže učeniku razumjeti da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica, već i od interpretacija. Interpretacija je pokušaj da se (re)konstruiraju i objasne prošli događaji, procesi i promjene. Takve interpretacije nastaju na temelju povijesnih izvora, ali ih oblikuju i znanja, iskušta i sustavi vrijednosti onih koji tumače prošlost. Koncept stoga obuhvaća razumijevanje i kritičko procjenjivanje različitih perspektiva, razumijevanje etičke i drugih dimenzija pojedinih gledišta, kao i shvaćanje da se prošlim događajima naknadno određuje važnost i pripisuju određena značenja. Naglašava se potreba razvijanja i iskazivanja osobne refleksije utemeljene na argumentima.

Učeći o ovom konceptu, učenici upoznaju različite interpretacije prošlosti (ulomke iz djela povjesničara, neke znanstvene dileme među istraživačima prošlosti, igранe i dokumentarne filmove, pjesme, književna djela, muzejske postave itd.). Objasnjavaju razloge njihova nastanka te postupno uče kako ih analizirati i vrednovati. Upoznajući ograničenja pojedinih interpretacija razumiju zašto se one mijenjaju tijekom vremena (npr. zbog novoproneđenih izvora, metoda rada ili promjena vrijednosnih i interpretativnih paradigmi). Ujedno shvaćaju i da su svi prikazi prošlosti podložni provjeri i propitivanju. Na odabranim primjerima objasnjavaju zašto o istim događajima, pojavama ili osobama mogu postojati različite perspektive te tako shvaćaju da svatko ima perspektivu koja se stvara pod utjecajem vlastitog kulturnog i vrijednosnog konteksta. To ujedno pridonosi razumijevanju koncepta s naglaskom na suzbijanje predrasuda, stereotipa, učenja o povijesnoj neizbjegnosti i manipulacije povijesnim izvorima.

Slika 1 Shema organizacije predmetnog kurikuluma (koncepti i njihov odnos s temeljnim kompetencijama i međupredmetnim temama u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva)

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI PO RAZREDIMA I KONCEPTIMA

KAKO SE KORISTITI ISHODIMA

Ishodi su okosnica kurikuluma Povijesti i razrađeni su za svaki od pet koncepata na kojima se on temelji. Osmišljavajući proces učenja i poučavanja, učitelj treba povezati odgojno-obrazovne ishode sa sadržajima razrađenima u opisima cjelina za osnovnu školu i tematskih područja za srednju školu.

Ishodi pomažu učiteljima u praćenju napretka učenika i u vrednovanju njihova znanja (vidi poglavlje G). Za svaki razred osnovne i srednje škole ishodi su razrađeni po razinama usvojenosti (zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra, iznimna). Razine ne predstavljaju školske ocjene, već služe kao opći orientir koji pomaze učitelju:

- a) u planiranju iskustava učenja,
- b) za unapređivanje procesa učenja i poučavanja,
- c) u planiranju i provedbi vrednovanja,
- d) u određivanju zaključne (pr)ocjene.

Zadovoljavajuća razina posredno određuje nedovoljnu usvojenost znanja, vještina i stavova, a iznimna razina ukazuje na iznimna učenička postignuća koje su veća od ocjene odličan. Očekuje se da bi većina učenika trebala doseći dobru razinu usvojenosti ishoda.

PREGLEDNA TABLICA SVIH ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA

Koncepti/ Razredi	2. ciklus		3. ciklus		4. ciklus			5. ciklus	
	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred	1. razred trogodišnje strukovne škole	1. razred četverogodišnje strukovne škole i 1. razred gimnazije	2. i 3. razred četverogodišnje strukovne škole i 2. razred gimnazije	3. razred gimnazije	4. razred gimnazije
Vrijeme i prostor	POV 5.A.1. Učenik se koristi osnovama mjerjenja i računanja vremena, objašnjava obilježja prapovijesti i starog vijeka te ilustrira protok vremena na njemu prikidan način.	POV 6.A.1. Učenik primjenjuje kronološki okvir u proučavanju osoba, događaja, pojava i procesa u razdoblju srednjeg i ranog novog vijeka te ilustrira protok vremena na različite načine.	POV 7.A.1. Učenik primjenjuje kronološki okvir u proučavanju osoba, događaja, pojava i procesa u novom vijeku i 19. stoljeću te ilustrira protok vremena na složene načine.	POV 8.A.1. Učenik primjenjuje kronološki okvir u proučavanju osoba, događaja, pojava i procesa u 20.-21. stoljeću te ilustrira protok vremena na složene načine.	POV 1.A.1. Učenik primjenjuje kronološki okvir u proučavanju osoba, događaja, pojava i procesa u 20.-21. stoljeću te ilustrira protok vremena na složene načine.	POV. 1.A.1. Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te procesa te grafički prikazuje protok vremena.	POV. 2.A.1. Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s temom koju proučava.	POV. 3.A.1. Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s temom koju proučava.	POV. 4.A.1. Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s temom koju proučava.
	POV 5.A.2. Učenik objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prapovijesti i starom vijeku te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja.	POV 6.A.2. Učenik objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u srednjem i ranom novom vijeku te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV 7.A.2. Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u novom vijeku i 19. stoljeću te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV 8.A.2. Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u 20. i 21. stoljeću te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV. 1. A. 2. Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava, te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV 1.A.2. Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV 2.A.2. Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV. 3.A.2. Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.	POV 4.A.2. Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih zbivanja, pojava i procesa.

Uzroci i posljedice	POV 5.B.1. Učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava koje proučava.	POV 6.B.1. Učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava.	POV. 7.B.1. Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te prosuđuje o njihovoj važnosti.	POV 8.B.1. Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te prosuđuje o njihovoj važnosti.	POV 1.B.1. Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te objašnjava njihovu interpretativnu prirodu.	POV 1.B.1. Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te objašnjava njihovu interpretativnu prirodu.	POV 2.B.1. Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i povezuje ih s pojedinim interpretacijama.	POV 4.B.1. Učenik procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i povezuje ih s pojedinim interpretacijama.
Kontinuiteti i promjene	POV 5.C.1. Učenik objašnjava kontinuitete i promjene u razdoblju srednjeg vijeka i ranog novog vijeka.	POV 6.C.1. Učenik objašnjava kontinuitete i promjene u razdoblju srednjeg vijeka i ranog novog vijeka.	POV 7.C.1. Učenik analizira kontinuitete i promjene u novom vijeku i 19. stoljeću.	POV 8.C.1. Učenik analizira kontinuitete i promjene u razdoblju srednjeg vijeka i ranog novog vijeka.	POV. 1.C.1. Učenik analizira i procjenjuje složenost kontinuiteta i promjena u razdobljima koje proučava.	POV 1.C.1. Učenik analizira i procjenjuje složenost kontinuiteta i promjena u razdobljima koje proučava.	POV 2.C.1. Učenik analizira i procjenjuje složenost kontinuiteta i promjena u razdobljima koje proučava.	POV 4.C.1. Učenik analizira i procjenjuje složenost kontinuiteta i promjena u razdobljima koje proučava.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 5.D.1. Učenik razlikuje i objašnjava vrste i obilježja povijesnih izvora	POV 6.D.1. Učenik analizira primarne i sekundarne izvore specifične za srednji vijek i rani novi vijek.	POV 7.D.1. Učenik analizira i prosuđuje primarne i sekundarne izvore specifične za novi vijek i 19. stoljeće.	POV 8.D.1. Učenik analizira i prosuđuje primarne i sekundarne izvore specifične za 20. i 21. stoljeće.	POV 1.D.1. Učenik istražuje prošlost koristeći se primarnim i sekundarnim izvorima i odgovarajućim metodama.	POV 1.D.1. Učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, odgovarajućim metodama i kontekstualnim znanjem.	POV 2.D.1. Učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, odgovarajućim metodama i kontekstualnim znanjem.	POV. 3.D.1. Učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, raznovrsnim historiografskim metodama i složenijim kontekstualnim znanjima.
	POV 5.D.2. Učenik istražuje	POV 6.D.2. Učenik istražuje prošlost	POV 7.D.2. Učenik istražuje	POV 8.D.2. Učenik	POV 1.D.2. Učenik izrađuje strukturirane	POV 1.D.2. Učenik izrađuje	POV 2.D.2. Učenik izrađuje	POV 4.D.2. Učenik izrađuje

	prošlost koristeći se pojedinim sastavnicama istraživačkog procesa te izrađuje strukturirane radove.	koristeći se pojedinim sastavnicama istraživačkog procesa te izrađuje strukturirane radove.	prošlost primjenjujući sastavnice istraživačkog procesa te izrađuje radove složene strukture.	istražuje prošlost primjenjujući sastavnice istraživačkog procesa te izrađuje radove složene strukture.	radove utemeljene na izvorima i literaturi te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	radove složene strukture utemeljene na izvorima i literaturi te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	radove složene strukture utemeljene na dokazima i složenijim kontekstualnim znanjima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinom.	ve složene strukture utemeljene na dokazima i složenijim kontekstualnim znanjima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinom.	
Interpretacije i perspektive	POV 5.E.1. Učenik uočava postojanje različitih interpretacija i perspektiva o povijesnim osobama, događajima, pojавama i procesima.	POV 6.E.1. Učenik objašnjava različite interpretacije i perspektive o osobama, događajima, pojavama i procesima.	POV 7.E.1. Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 8.E.1. Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 1.E.1. Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 1.E.1. Učenik analizira složenost različitih interpretacija i perspektiva o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 2.E.1. Učenik analizira složenost različitih interpretacija i perspektiva o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 3.E.1. Učenik procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	POV 4.E.1. Učenik procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.

Razrada odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim razredima

OSNOVNA ŠKOLA

U osnovnoj školi učenje i poučavanje Povijesti ostvaruje se dva sata tjedno, ukupno 70 sati godišnje. Učitelji osmišljavaju i planiraju nastavu vodeći se konceptima te ishodima učenja za pojedini razred. Nastava povijesti u osnovnoj školi daje pregled osnovnih sadržaja od prapovijesti do danas i čini temelj za učenje povijesti u srednjoj školi. Sadržaji se poučavaju kronološkim redoslijedom: u petom razredu uči se prapovijest i stari vijek, u šestom razredu srednji i rani novi vijek, u sedmom razdoblje od sredine 18. st. do kraja Prvog svjetskog rata i u osmom razredu razdoblje nakon 1918. godine. U svakom razredu predviđene su za obradu četiri nastavne cjeline koje daju učenicima osnovni pregled ključnih povijesnih procesa od prapovijesti do danas. Izuzetak čini 5. razred u kojem se uvod u učenje povijesti (*Što je povijest?*) ne definira kao zasebna cjelina, nego kao uvod u nastavni predmet.

Nastavnu cjelinu čine dijelovi nastavnog programa u kojima dominira određena središnja tematika. U kurikulumu Povijesti za osnovnu školu sve su nastavne cjeline obavezne za poučavanje. Učitelji slobodno planiraju broj sati za pojedinu cjelinu.

S obzirom na ideju aktivnog učenja, potrebu ravnoteže između stjecanja znanja i razvijanja vještina, uzrast učenika i broj sati, nije moguće svaku nastavnu cjelinu detaljno obraditi u svim njezinim aspektima. Zapamćivanje informacija važan je dio nastave povijesti, no ne bi trebao biti sam sebi svrha. Za dublje razumijevanje gradiva i stvaranje smislene slike o prošlosti, ključno je uspostavljanje veza i odnosa među informacijama, a za takvo je učenje potrebno vrijeme.

Kako bi se osiguralo vrijeme za takvu nastavu koja istovremeno omogućava pregled temeljnih znanja o prošlosti i razvoj kompleksnijih kognitivnih vještina, kurikulum Povijesti predviđa *pregled cjelina* i *dublu obradu* ključnih tema unutar cjelina.

Pregled koji se planira na početku cjeline omogućuje učeniku spoznavanje šire slike prošlosti te čini pripremu za daljnji rad na pojedinim temama. Pregledi su naročito pogodni za rad s konceptima vremena i prostora, kontinuiteta i promjena te uzroka i posljedica. U planiranju nastavnih metoda i sadržaja za pregled nastavnik mora voditi računa o relevantnosti i brojnosti činjenica i pojmove s obzirom na svrhu šireg pregleda. Pregled nije kronološko nizanje događaja, već usmjerava učenike na bitne događaje, pojave i procese. Širi pregled realizira se u manjem broju sati, u pravilu u jednom do tri sata. Ukoliko cjelina obuhvaća veći vremenski raspon moguće ju je podijeliti u nekoliko segmenta te planirati više od jednog pregleda. Pregledi mogu biti i na kraju nastavne cjeline, a tada imaju funkciju usustavljanja i utvrđivanja materije obrađene u pojedinim temama unutar cjeline.

Pregled omogućuje učeniku:

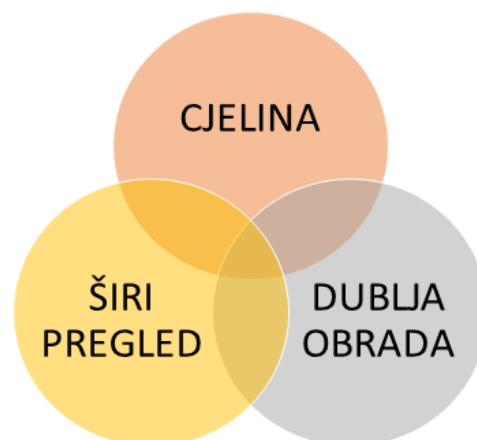
- Snalaženju u vremenu i prostoru.
- Stvaranje slike razdoblja u kojemu su identificirana njegova ključna obilježja (ključni događaji, pojave i procesi) potrebna za dublje proučavanje i razumijevanje prošlosti.
- Uočavanje ključnih promjena i kontinuiteta u odnosu na prethodna razdoblja.

Nakon pregleda učitelji unutar cjeline samostalno odabiru *teme za dublu obradu*. Pritom ne odabiru bilo koje teme, već one koje omogućavaju razvoj učeničkih vještina te produbljivanje znanja o ključnim fenomenima razdoblja i/ili prostora koji proučavaju. Učitelji odabire dvije do tri teme za dublu obradu vodeći računa o satnici i svrsi ovakve obrade. Za dublu obradu tema predviđa se veći dio planiranih sati. Budući da se u mnogim temama isprepleću svjetska i hrvatska povijest, preporuča se odabir sadržaja u kojima se mogu koristiti hrvatski primjeri. Sadržaj može biti vezan i za lokalnu i zavičajnu povijest u širem nacionalnom i svjetskom kontekstu što omogućuje učeniku neposrednije iskustvo učenja.

Rad na *temama za dublju obradu* omogućava učeniku:

- Dublje proučavanje pojedinih ključnih fenomena.
- Razvijanje vještina povezanih s postavljanjem pitanja i traženjem odgovora o prošlosti, radom na izvorima te priopćavanjem zaključaka na različite načine.
- Rad sa svim konceptima, osobito izvora i istraživanja prošlosti te interpretacija i perspektiva.
- Upoznavanje različitih ljudskih iskustava u određenom vremenu i na određenom prostoru (muškaraca, žena, djece, pripadnika različitih društvenih, vjerskih, etničkih i drugih skupina).

Pri oblikovanju tema učitelji mogu formulirati ključno pitanje. Ključna pitanja pomažu da se učenje i poučavanje usredotoči na ključne probleme i suštinu određene tematike, temelj su za razvoj viših misaonih procesa te potiču učeničku znatiželju i motivaciju. Početna su točka za istraživanje, generiranje različitih ideja te diskusiju.²

Opisi cjelina za osnovnu školu

5. RAZRED

U petom razredu cjelina *Što je povijest?* učenike uvodi u nastavni predmet kroz temeljne pojmove povijesne znanosti, vrste povijesnih izvora, podjelu prošlosti te osnove mjerjenja i računanja vremena. Ovdje nisu predviđene teme za dublju obradu.

Prva cjelina *Život ljudi u prapovijesti* prati obilježja i promjene života ljudi u prapovijesti te njihovu materijalnu i duhovnu kulturu. Za dublju obradu mogu se odabratи teme poput krapinskog čovjeka ili vučedolske kulture.

Cjelina *Prve civilizacije* daje pregled ključnih obilježja i dostignuća naroda staroga Istoka, istočnog Sredozemlja te Indije i Kine. Teme za dublju obradu mogu biti pojedine civilizacije ili civilizacijska dostignuća, npr. razvoj države, pisma, religije, znanosti, graditeljstva.

² Primjeri ključnih pitanja: Čemu nas uči povijest? Koja su dostignuća antičkih Grka u temeljima suvremenog svijeta? Kako doznaјemo o hrvatskoj rano-srednjovjekovnoj povijesti? Je li geografski položaj Hrvatske bio njezina prednost ili nedostatak? Što su značile ideje iz sloganova Francuske revolucije: jednakost, bratstvo i sloboda? Zašto su imperializam i nacionalizam doveli do svjetskog rata? Zašto je u Drugom svjetskom ratu toliko obezvrijeden ljudski život? Zašto je svijet nakon Drugoga svjetskog rata ostao podijeljen?

Cjelina *Grčki svijet* daje pregled glavnih obilježja i dostignuća antičke Grčke do rimskog osvajanja. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s grčkim polisima, atenskom demokracijom, kolonizacijom, grčkom baštinom na području Hrvatske i sl.

Cjelina *Rimski svijet* obuhvaća razvoj i obilježja rimske države do seobe naroda te baštinu rimskog svijeta. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s rimskim osvajanjima, romanizacijom, rimskim društvom, kršćanstvom, seobom naroda, hrvatskim prostorom u doba Rimljana ili rimskom baštinom na području Hrvatske i sl.

Pri odabiru tema ili sadržaja za odabrane teme treba voditi računa o stjecanju znanja o prostoru današnje Hrvatske u antičko doba.

ŠESTI RAZRED

Cjelina *Srednjovjekovni svjetovi* obuhvaća ključna obilježja i pojave u srednjovjekovnoj Europi i Sredozemlju. Za dublju obradu mogu se odabratи teme poput feudalnog društva, doba Karla Velikog, uloge Crkve, križarskih ratova, razvoja gradova, srednjovjekovne kulture i sl.

Cjelina *Srednjovjekovna Hrvatska* prati ključna obilježja srednjovjekovlja do kraja 14. st. Teme za dublju obradu mogu obuhvatiti proučavanje hrvatskog ranog srednjeg vijeka, uloge vladara i plemstva u državi i društvu, srednjovjekovno društvo, pokrštavanje, razvoj gradova, kulturnu i povijesnu baštinu i sl.

Cjelina *Rani novi vijek: Doba promjena* obuhvaća ključne promjene u Europi i svijetu u doba ranog novog vijeka. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s geografskim otkrićima, humanizmom i renesansom, reformacijom i katoličkom obnovom, promjenama u gospodarstvu, absolutnim monarhijama i sl.

Cjelina *Rani novi vijek: Hrvatska na razmeđi* obuhvaća ključne političke, teritorijalne i društvene promjene u hrvatskim zemljama od 15. do kraja 17. stoljeća. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s osmanским osvajanjima, vladavinom Habsburgovaca, prilikama u Dalmaciji i Istri, Dubrovačkom Republikom, hrvatskim društvom u ranom novom vijeku, kulturnom baštinom i sl.

7. RAZRED

Cjelina *Doba revolucija* obuhvaća političke, društvene i gospodarske promjene u Europi i svijetu koje su posljedica industrijskih i građanskih revolucija. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s prosvjetiteljstvom, industrijskom revolucijom i razvojem kapitalizma, Francuskom revolucijom, Napoleonovim dobrom, razvojem građanskog društva i sl.

Cjelina *Doba nacija* obuhvaća temeljne ideje i pokrete povezane s pojavom nacija do 1871. godine. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s konzervativizmom i liberalizmom, romantizmom, revolucijama 1848./49., ujedinjenjem Njemačke i/ili ujedinjenjem Italije, nacionalnim pokretima na tlu Austrijskog Carstva/Austro-Ugarske Monarhije i Osmanskog Carstva, razvojem SAD-a i sl.

Cjelina *Oblikovanje hrvatske nacije do početka 20. stoljeća* prati prati ključne procese u hrvatskim zemljama od sredine 18. do početka 20. stoljeća koji su utjecali na oblikovanje hrvatske nacije. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s prosvjećenim apsolutizmom, preporodom u hrvatskim zemljama, zbivanjima 1848., položajem hrvatskih zemalja u Austrijskom Carstvu/Austro-Ugarskoj Monarhiji, modernizacijskim procesima, društvenim prilikama, kulturnim razvojem i sl.

Cjelina *Doba imperija i Prvi svjetski rat* obuhvaća ključne procese u Europi i svijetu potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s imperijalizmom, kolonijalizmom, promjenama u gospodarstvu i društvu, Prvim svjetskim ratom. Pri odabiru tema ili sadržaja za pojedine teme treba voditi računa o hrvatskoj povijesti tog razdoblja, osobito o Hrvatskoj u Prvom svjetskom ratu te nastanku Kraljevstva SHS.

8. RAZRED

Cjelina *Izazovi međurača* obuhvaća ključne događaje, pojave i procese koji su obilježili svijet, Europu i Hrvatsku između dva svjetska rata. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s izazovima demokracija i totalitarnih režima, ključnim promjenama u gospodarstvu i društvu. Pri odabiru tema ili sadržaja za pojedine teme treba voditi računa o hrvatskoj povijesti tog razdoblja, odnosno Hrvatskoj u Kraljevini SHS/Kraljevini Jugoslaviji.

Cjelina *Drugi svjetski rat* obrađuje ključne događaje i fenomene u Hrvatskoj, Europi i svijetu od 1939. do 1945. godine. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s bojištima Drugog svjetskog rata, Holokausom, genocidima i drugim ratnim zločinima, Hrvatskom u Drugom svjetskom ratu, posljedicama rata i sl. Pri odabiru tema ili sadržaja za pojedine teme treba voditi računa o hrvatskoj povijesti tog razdoblja.

Cjelina *Poslijeratni i suvremenih svijet* obuhvaća ključne događaje i procese u razdoblju od Hladnog rata do danas. Teme za dublju obradu mogu biti povezane s Hladnim ratom, europskim integracijama, slomom komunističkih režima u Europi, dekolonizacijom, pokretima za ljudska prava, globalnim izazovima suvremenog društva i sl.

Cjelina *Hrvatska nakon 1945.: socijalistička Jugoslavija, samostalnost i Domovinski rat* obrađuje ključne političke, gospodarske i društvene događaje i procese iz hrvatske povijesti druge polovice 20. stoljeća i početka 21. stoljeća. Teme za dublju obradu su Hrvatska u drugoj Jugoslaviji te nastanak samostalne Hrvatske i Domovinski rat.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U 5. RAZREDU

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	<p>POV 5.A.1. UČENIK SE KORISTI OSNOVAMA MJERENJA I RAČUNANJA VREMENA, OBJAŠJAVA OBILJEŽJA PRAPOVIJESTI I STAROG VIJEKA TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA NJEMU PRIKLADAN NAČIN.</p>	Učenik se koristi osnovama mjerena i računanja vremena. Određuje trajanje desetljeća, stoljeća i tisućljeća i smješta godine u desetljeća, stoljeća i tisućljeća. Upotrebljava odgovarajući rječnik vezan s mjerjenjem i računanjem vremena (povijesno razdoblje, era, tisućljeće, stoljeće, desetljeće, prije/poslije Krista...) i poznaje glavna povijesna razdoblja (prapovijest, stari vijek, srednji vijek, novi vijek, najnovije doba). Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena različite složenosti uključujući i one oblikovane uz pomoć različitih digitalnih alata. Navodi, opisuje, objašnjava i uspoređuje temeljna obilježja društava i razdoblja koja proučava te smješta događaje, osobe i pojave u odgovarajuća povijesna razdoblja ili kronološki slijed. Određuje redoslijed zbivanja u povijesnoj pripovijesti različite složenosti koristeći se odgovarajućim rječnikom kojim opisuje tijek vremena.
	<p>POV 5.A.2. UČENIK OBJAŠJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAČINA ŽIVOTA U PRAPOVIJESTI I STAROM VIJEKU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIESNIH ZBIVANJA.</p>	Učenik se koristi kartom te uspoređuje i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Čita povijesne i geografske karte te pokazuje i objašnjava povijesna zbivanja. Upisuje i ucrtava podatke u slike karte i izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi.
Uzroci i posljedice	<p>POV 5.B.1. UČENIK OBJAŠJAVA UZROKE I POSLJEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA I POJAVA KOJE PROUČAVA.</p>	Učenik objašnjava i razlikuje uzrok, povod i posljedicu. Objašnjava uzroke i posljedice na konkretnim primjerima prošlih događaja i pojave koje proučava. Uočava i objašnjava izravno i neizravno izrečene uzroke, povod i posljedice u povijesnoj pripovijesti različite složenosti. Uočava i izdvaja više od jednog uzroka i posljedice nekog događaja i pojave i daje za to jednostavna objašnjenja.
Kontinuiteti i promjene	<p>POV 5.C.1. UČENIK OBJAŠJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJU PRAPOVIJESTI I STAROG VIJEKA.</p>	Učenik objašnjava kontinuitete i promjene u prapovijesti i starom vijeku. Razlikuje što se s vremenom promjenilo, a što je ostalo isto. Objašnjava i analizira kako su pojedinci i skupine mogli utjecati na promjene i iznosi o tome vlastite zaključke.
Izvori i istraživanje prošlosti	<p>POV 5.D.1. UČENIK RAZLIKUJE I OBJAŠJAVA VRSTE I OBILJEŽJA POVIESNIH IZVORA</p>	Učenik opisuje vrste i obilježja povijesnih izvora i to potkrijepuje primjerima iz prapovijesti i starog vijeka. Primjenjuje znanja o obilježjima povijesnih izvora te objašnjava vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima.
	<p>POV 5.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE</p>	Učenik postavlja pitanja o izvorima, pronađe odgovore i odabire relevantne informacije. Organizira informacije iz izvora i literature te izrađuje strukturirani rad. Objašnjava svoja očitavanja procjenjujući vlastitu uspješnost.

	STRUKTURIRANE RADOVE.	
Interpretacije i perspektive	POV 5.E.1. UČENIK UOČAVA POSTOJANJE RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O POVIESNIM OSOBAMA, DOGAĐIMA I POJAVAMA.	Učenik uočava da postoje različita tumačenja (interpretacije) i gledišta (perspektive) o ljudima, događajima i pojavama iz pripovijesti i starog vijeka. Objasnjava razloge nastanka različitih interpretacija i perspektiva uz pomoć konkretnih primjera iz svakodnevnog života i povjesnih sadržaja koje proučava. Navodi primjere prikaza i opisuje njihova obilježja. Identificira neke sličnosti i razlike između pojedinih interpretacija i perspektiva na primjerima prikladnima njegovu uzrastu. Objasnjava značenje pojedinih osoba, događaja i pojava iz pripovijesti i starog vijeka.

*Razrada razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, tema i dodatna pojašnjenja za 5. razred osnovne škole su na stranici 77.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U 6. RAZREDU

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV 6.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U RAZDOBLJU SREDNJEVJECU TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA RAZLIČITE NAĆINE.	Učenik opisuje, uspoređuje, objašnjava i tumači obilježja društava i razdoblja koja proučava te određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti različite složenosti. Koristi se terminologijom različite složenosti kojom objašnjava tijek vremena u razdoblju koje proučava (rani, razvijeni i kasni srednji vijek, rani novi vijek). Objasnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom te izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena različite složenosti. (lente vremena, mentalne mape, kronološke tablice itd.).
	POV 6.A.2. UČENIK OBJAŠJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAĆINA ŽIVOTA U SREDNJEM I RANOM NOVOM VIJEKU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti. Čita povjesne i geografske karte s pomoću tumača, analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slike karte i izrađuje tematske karte različite složenosti. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i uočava sličnosti i razlike.
Uzroci i posljedice	POV 6.B.1. UČENIK OBJAŠJAVA UZROKE I POSLJEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA.	Učenik objašnjava uzroke, povod i posljedice na primjerima prošlih događaja, pojave i procesa koje proučava. Identificira i objašnjava višestrukost uzroka i posljedica. Svrstava uzroke i posljedice u zadane kategorije prema uputama ili vlastitom izboru.
Kontinuiteti i promjene	POV 6.C.1. UČENIK OBJAŠJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJU SREDNJEVJECU I RANOG NOVOG VIJEKA.	Učenik uspoređuje i objašnjava kontinuitete i promjene te uzroke i posljedice promjena u srednjem vijeku i ranom novom vijeku. Analizira i objašnjava kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 6.D.1. UČENIK ANALIZIRA PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA SREDNJI VIJEK I RANI NOVI VIJEK.	Učenik objašnjava obilježja povjesnih izvora tipičnih za srednji vijek i rani novi vijek. Razlikuje primarne od sekundarnih izvora. Analizira vrijednosti i ograničenja povjesnih izvora i donosi o tome zaključke.
	POV 6.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE	Učenik postavlja pitanja za analizu izvora, odabire relevantne informacije i izdvaja dokaze. Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje strukturirani rad različite složenosti. Objasnjava

	STRUKTURIRANE RADOVE.	va svoja opažanja procjenjujući vlastitu uspješnost.
Interpretacije i perspektive	POV 6.E.1. UČENIK OBJAŠJAVA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O OSOBAMA, DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive na primjerima iz srednjeg i ranog novog vijeka prikladnima za njegov uzrast. Opisuje vrstu i sadržaj prikaza te perspektivu autora. Uspoređuje prikaze primjerene njegovu uzrastu te identificira sličnosti i razlike. Izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni u interpretaciji, uočava perspektivu autora interpretacije te navodi razloge zbog kojih na temelju istih izvora mogu nastati različita tumačenja. Objavljava značenje osoba, događaja, pojava i procesa iz srednjeg i ranog novog vijeka. Uspoređuje svoja zapažanja s zapažanjima drugih učenika slijedeći učiteljeve upute.

*Razrada razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, tema i dodatna pojašnjenja za 6. razred osnovne škole su na stranici 83.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U 7. RAZREDU

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV 7.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA SLOŽENE NAČINE.	Učenik uspoređuje i objašnjava razdoblja koja proučava te reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom. Određuje vremenski slijed u složenoj povijesnoj pripovijesti koristeći se pojmovima za opisivanje tijeka vremena. Objasnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Uočava i tumači značenje pisanog nazivima pojedinih razdoblja. Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.
	POV 7.A.2. UČENIK ANALIZIRA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVJESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA	Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Upisuje podatke u slike karte i izrađuje tematske karte različite složenosti na zadanoj podlozi. Identificira i objašnjava način na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese. Uspoređuje i objašnjava stare kartografske prikaze sa suvremenima.
Uzroci i posljedice	POV. 7.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUDUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa. Reda ih po važnosti argumentirajući svoj izbor. Kategorizira uzroke i posljedice događaja prema različitim kriterijima. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica, opisuje i analizira sličnosti i razlike.
Kontinuiteti i promjene	POV 7.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU.	Učenik objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domet i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i je li promjena značila napredak ili nazadovanje.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 7.D.1. UČENIK ANALIZIRA I PROSUDUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA NOVI VIJEK I 19. STOLJEĆE.	Učenik razlikuje primarne i sekundarne izvore i objašnjava obilježja izvora tipičnih za novi vijek i 19. stoljeće. Analizira vrijednost i ograničenja te važnost i pouzdanost povijesnih izvora na konkretnim primjerima. Prosudiće važnost i pouzdanost povijesnih izvora. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i objašnjava suprotstavljene prikaze.
	POV 7.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI SASTAVNICE ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE RADOVE	Učenik istražuje prošlost primjenjujući sastavnice istraživačkog procesa. Postavlja pitanja o prošlosti te prikuplja i obrađuje podatke na raznovrsne načine. Analizira i vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora. Izrađuje strukturirane radeve različite složenosti u kojima se koristi

	SLOŽENE STRUKTURE.	relevantnim informacijama i stručnim terminima. Piše bilješke o izvorima i literaturi kojom se koristi. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući pripremljene ili relevantne kriterije procjene.
Interpretacije i perspektive	POV 7.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik analizira pojedine primjere interpretacija i perspektiva iz razdoblja u novom vijeku i 19. stoljeću. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Objasnjava razloge postojanja različitih interpretacija te u njima identificira dokaze, pretpostavke i pristranosti uspoređujući ih s povjesnim izvorima. Razlikuje u interpretacijama i izvorima činjenice od mišljenja i prosudbi autora. Objasnjava zašto se istim osobama, događajima, pojavama i procesima pripisuju različita značenja. Odabire i procjenjuje značenje koje se pripisuje osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Promišlja o svojim procjenama značenja osoba, događaja, pojava i procesa i uspoređuje ih s procjenama ostalih učenika.

*Razrada razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, tema i dodatna pojašnjenja za 7. razred osnovne škole su na stranici 89.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U 8. RAZREDU

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV 8.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U 20. I 21. STOLJEĆU TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA SLOŽENE NAČINE.	Učenik uspoređuje i objašnjava razdoblja koja proučava te reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom. Određuje vremenski slijed u složenoj povijesnoj pripovijesti koristeći se pojmovima za opisivanje tijeka vremena različite razine. Objavljuje važnost i značenje ključnih prekretnika u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Uočava i tumači značenje pripisano nazivima pojedinih razdoblja. Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.
	POV 8.A.2. UČENIK ANALIZIRA MEDUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U 20. I 21. STOLJEĆU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA	Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povjesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Upisuje podatke u slike karte i izrađuje tematske karte različite složenosti na zadanoj podlozi. Identificira i objašnjava način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese. Uspoređuje i objašnjava stare kartografske prikaze sa suvremenima.
Uzroci i posljedice	POV 8.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUDUJE O NJIHOOVU VAŽNOSTI.	Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa. Reda ih po važnosti argumentirajući svoj izbor. Kategorizira uzroke i posljedice događaja prema različitim kriterijima. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica, opisuje i analizira sličnosti i razlike.
Kontinuiteti i promjene	POV 8.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U 20. I 21. STOLJEĆU.	Učenik objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domet i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i je li promjena značila napredak ili nazadovanje.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 8.D.1. UČENIK ANALIZIRA I PROSUDUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA 20. I 21. STOLJEĆE.	Učenik razlikuje primarne i sekundarne izvore i objašnjava obilježja izvora tipičnih za 20. i 21. stoljeće. Analizira vrijednost i ograničenja te važnost i pouzdanost povijesnih izvora na konkretnim primjerima. Prosudjuje važnost i pouzdanost povijesnih izvora. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i objašnjava suprotstavljene prikaze.
	POV 8.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI SASTAVNICE ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE	Učenik istražuje prošlost primjenjujući sastavnice istraživačkog procesa. Postavlja istraživačka pitanja o prošlosti. Prikuplja i obrađuje podatke na raznovrsne načine. Analizira i vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora. Izrađuje strukturirane radove različite složenosti u kojima se

	RADOVE SLOŽENE STRUKTURE.	koristi relevantnim informacijama i stručnim terminima. Piše bilješke o izvorima i literaturi kojom se koristio. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući pripremljene ili relevantne kriterije procjene.
Interpretacije i perspektive	POV 8.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik analizira pojedine primjere interpretacija i perspektiva iz 20. i 21. stoljeća. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Objasnjava razloge postojanja različitih interpretacija te u njima identificira dokaze, pretpostavke i pristranosti uspoređujući ih s povjesnim izvorima. Razlikuje u interpretacijama i izvorima činjenice od mišljenja i prosudbi autora. Objasnjava zašto se istim osobama, događajima, pojavama i procesima pripisuju različita značenja. Odabire i procjenjuje značenje koje se pripisuje osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Promišlja o svojim procjenama značenja osoba, događaja, pojave i procesa i uspoređuje ih s procjenama ostalih učenika.

*Razrada razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, tema i dodatna pojašnjenja za 8. razred osnovne škole su na stranici 95.

SREDNJE ŠKOLE

Nastavni predmet Povijest uči se i poučava u srednjoj školi ovisno o vrsti škole i odgojno-obrazovnom programu. Nastava se ovisno o odgojno-obrazovnom programu realizira u jednom, dva, odnosno tri sata tjedno.

Odgojno-obrazovni ishodi definirani su po vrstama škole i razredima. Definirana su i opisana tematska područja za razdoblja predmoderne te moderne i suvremene povijesti (vidi str. 40-41). Sukladno kurikulumskim smjernicama učitelji mogu samostalno osmisliti teme. U oblikovanju tema učitelji slijede zadane sheme, smjernice za oblikovanje tema, opise tematskih područja te koncepte i ishode koji se realiziraju na izabranim sadržajima. Za svaku vrstu škole zadana je shema s brojem tema.

Smjernice učiteljima za samostalno oblikovanje teme

Kurikulum nastavnog predmeta Povijest omogućuje učiteljima u srednjim školama da u svakom razredu samostalno oblikuju teme. Tema se može shvatiti kao sadržajna cjelina na kojoj učenik treba ostvariti glavne ciljeve učenja – savladavanje koncepata i ishoda u odgovarajućem ciklusu učenja.

Kako odabratи temу

Tema pripada jednom tematskom području ili može obuhvatiti sadržaje različitih tematskih područja. Može biti i dijakronijska, iz zavičajne povijesti, povezana sa školskim projektom ili vezana uz povijesti struke u strukovnim školama. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja učenicima treba omogućiti iskustvo učenja sadržaja iz svih tematskih područja.

Tema se oblikuje tako da se njezini različiti aspekti, gdje god je to moguće, promatraju iz svjetskih, europskih, nacionalnih i zavičajnih okvira.

Odabrane teme trebaju biti kronološki poredane unutar svakog ciklusa i ne smiju se ponavljati. U gimnazijsama se u IV. ciklusu uči razdoblje predmoderne povijesti, a u V. ciklusu razdoblje moderne i suvremene povijesti.

Prikladnost teme i potrebno vrijeme za proučavanje koncepata i ostvarivanje ishoda

U učenju i poučavanju Povijesti u srednjoj školi naglasak je na istraživačkom pristupu sadržajima produbljivanjem znanja i usložnjavanjem rada na povjesnim konceptima.

Predviđeno vrijeme za obradu nastavne teme ovisi o ciklusu, odgojno-obrazovnom programu, satnici i zadanom broju tema. Pojedina tema treba se obraditi u **najmanje 10 nastavnih sati**, što uključuje sate obrade, ponavljanja i vrednovanja. To osigurava potrebno vrijeme za ostvarenje zadanih ishoda i za provedbu vrednovanja.

Pri oblikovanju tema treba paziti da se tijekom njihove obrade mogu ostvariti ishodi predviđeni za pojedini razred.

Značenje, reprezentativnost i aktualnost

Pri odabiru teme valja voditi računa o njezinu značenju i reprezentativnosti. Tema je važna za poučavanje ako se orientira na događaje, pojedince, pojave i procese koji su u prošlosti ostavili dugoročan utjecaj na šиру skupinu ljudi i u kojoj prepoznajemo uzroke i posljedice te kontinuitet i promjene. Tema treba obuhvatiti jedan ili više aspekata povjesne znanosti: društvenu, političku, gospodarsku, kulturnu i znanstvenu povijest te povijest svakodnevice. Ukoliko je moguće, potrebno je naglasiti aktualnost teme čime se u učenika posredno potiče kritičko propitivanje svijeta.

Uključenost različitih perspektiva i interpretacija

Za razvijanje koncepta interpretacija i perspektiva preporučuje se oblikovati teme koje u sebi sadrže učenje o složenosti i postojanju različitih perspektiva. Takve teme omogućit će poticanje radoznanosti i kritičkog vrednovanja informacija.

Dostupnost izvora i literature

Učenici proučavaju nastavne sadržaje i istražuju prošlost temeljem različitih povijesnih izvora kako bi razvijali analitički pristup prošlosti i kritičko mišljenje. Tema koja se obrađuje treba biti zastupljena u stručnoj literaturi kako bi učitelj mogao pripremiti nastavne materijale i aktivnosti za učenike.

Za svaku temu mogu se odrediti ključna pitanja koja će usmjeravati učenje i poučavanje (za objašnjenje o ključnim pitanjima vidi str. 20).

Zanimljivost, primjerenost i motivacija

Odabir sadržaja ovisi o njegovoj primjerenosti, kao i o interesima učenika. Poželjno je odabrati temu koja potiče znatiželju i zanimalje za daljnje učenje i istraživanje prošlosti.

Različita iskustva učenja

Odabrani sadržaji učenicima trebaju omogućiti šire iskustvo učenja koje uključuje školsko i izvanškolsko okruženje, posjete izvornim lokalitetima i baštinskim ustanovama, kreativno izražavanje znanja, uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije te potiče puni razvoj potencijala, predmetnih i općih kompetencija.

Različita iskustva ljudi u prošlosti

Odabrani sadržaji učenicima trebaju omogućiti upoznavanje različitih ljudskih iskustava u određenom vremenu i na određenom prostoru (muškaraca, žena, djece, pripadnika različitih društvenih, vjerskih, etničkih i drugih skupina), uočavanje sličnosti i razlika te promjena i kontinuiteta unutar jednog razdoblja i tijekom različitih razdoblja.

Ravnomjerna zastupljenost hrvatske i svjetske povijesti

Kod osmišljavanja tema treba voditi računa o tome da hrvatska i svjetska povijest bude ravnomjerno zastupljena (50:50%). Sadržaji iz hrvatske povijesti mogu se realizirati na dva načina: u zasebnim temama ili u temama iz opće povijesti u koje su integrirani sadržaji iz hrvatske povijesti (npr. „Oblici vlasti u srednjem i ranom novom vijeku“, „Društveni fenomeni suvremenog svijeta“ i dr.).

Planiranje obrade, ponavljanja i vrednovanja

Pri oblikovanju teme planiraju se aktivnosti obrade, ponavljanja i sustavnog praćenja i vrednovanja.

TEMATSKA PODRUČJA ZA SREDNJE ŠKOLE: PREDMODERNA POVIJEST

A. Predmoderna povijest	
1. Država, vlast i moć <i>Politička i vojna povijest, povijest diplomacije</i>	Pojave i procesi u starom, srednjem i ranom novom vijeku koji pridonose razumijevanju današnjih oblika vlasti i današnje demokracije: <ul style="list-style-type: none"> tipovi država i oblici vlasti : atenska demokracija, rimska <i>res publica</i>, srednjovjekovne monarhije, aristokratske republike, slobodni gradovi, absolutne i parlamentarne monarhije ustroj vlasti: položaj vladara, odnos vladara i podanika, zakonodavstvo i utjecaj pravnih sustava na vlast, politiku i društvo ratovi i ratovanje, diplomacija politički položaj hrvatskih zemalja od 9. do kraja 18. stoljeća
2. Društva, ekonomije i svakodnevica <i>Društvena i ekonomska povijesti, povijest svakodnevice</i>	Pojave i procesi koji pokazuju kako su funkcionirala prošla društva u starom, srednjem i ranom novom vijeku te ukazuju na kontinuitete i promjene u društvu, gospodarstvu i svakodnevici u svijetu i Hrvatskoj: <ul style="list-style-type: none"> ključne pojave i procesi u društvu, ekonomiji i svakodnevici tijekom starog, srednjeg i ranoga novog vijeka (npr. rastvo, antička ekonomija, staleško društvo, vlastelinstvo, razvoj gradova, kolonijalna društva, merkantilizam, fiziokratizam i sl.) društvene strukture i društveni sukobi u antici, srednjem i ranom novom vijeku; migracije kontinuiteti i promjene u razvoju gospodarstva utjecaj gospodarskog i društvenog razvoja na svakodnevnicu društvene strukture, društveni odnosi i gospodarske prilike u srednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj Hrvatskoj
3. Slike svijeta <i>Kulturna povijest, povijest ideja, povijest umjetnosti</i>	Pojave i procesi koji pokazuju kako su ljudi oblikovali svoje shvaćanje svijeta u starom, srednjem i ranom novom vijeku: <ul style="list-style-type: none"> ključni događaji i procesi koji su utjecali na otkrivanje svijeta i oblikovanje slike o svijetu u razdobljima antike, srednjeg i ranoga novog vijeka (ideje i pokreti, ideologije, religije, umjetnost, obrazovanje, znanost, komunikacije, putovanja i otkrića, širenje otkrića, kolonizacija)

* Napomena: Prijedlozi tema prema tematskim područjima bit će dostupni u digitalnom repozitoriju/priručniku za nastavnike.

TEMATSKA PODRUČJA ZA SREDNJE ŠKOLE: MODERNA I SUVREMENA POVIJEST

B. Moderna i suvremena povijest	
1. Država, vlast i moć <i>Politička i vojna povijest, povijest diplomacije</i>	<p>Pojave i procesi od kraja 18. stoljeća do danas koji pridonose razumijevanju današnjih oblika vlasti i današnje demokracije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • politički razvoj pojedinih država na odabranim primjerima (npr. Francuska, Njemačka, Italija, SAD, Velika Britanija, Rusija, Kina, Japan) • europska iskustva i izazovi – između demokracije, diktatura, autoritarnih i totalitarnih režima; europske integracije • nacionalizam, nacije i nacionalne manjine u Europi od kraja 18. stoljeća • sukobi i suradnja u svijetu od kraja 18. stoljeća: ratovi (osobito Prvi i Drugi svjetski rat, hladnoratovski sukobi i krize); mirovne inicijative i mirovni ugovori, međunarodni poretci, europske i svjetske integracije • Holokaust, genocidi i zločini protiv čovječnosti: stradanja po ideološkoj, političkoj, rasnoj, vjerskoj i nacionalnoj osnovi • stvaranje i razgradnja kolonijalnih imperija od kraja 19. stoljeća na odabranim primjerima; pokreti za nezavisnost; postkolonijalni svijet • položaj Hrvatske u različitim državama i državnim zajednicama (Habsburška Monarhija/Austriski Carstvo/Austro Ugarska, Kraljevina SHS/Jugoslavija, NDH, FNRJ/SFRJ, Republika Hrvatska); utjecaj ratova 20. stoljeća, osobito Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata; hrvatska država nakon 1990. (stvaranje samostalne Hrvatske, Domovinski rat, mirovne inicijative, europske i svjetske integracije, izgradnja i izazovi suvremene hrvatske demokracije)
2. Društva, ekonomije i svakodnevica <i>Društvena i ekonomска povijest, povijest svakodnevice</i>	<p>Ključne pojave i procesi od kraja 18. stoljeća koji pokazuju kako su funkcionalala prošla i sadašnja društva te ukazuju na kontinuitete i promjene u društvu, gospodarstvu i svakodnevici u svijetu i Hrvatskoj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • od staleškog do građanskog društva, od podanika do građanina • razvoj (post)industrijskog društva npr. urbanizacija, porast socijalne (ne)jednakosti, izgradnja i razgradnja socijalne države, razvoj radničkih prava, demografski razvoj i migracije, sukobi generacija i sl. • gospodarski razvoj i njegove fluktuacije: promjene u poljoprivredi, industrijalizacija, razvoj kapitalizma, gospodarske krize i konjunkture, razvoj prometa i komunikacija, utjecaj na okoliš • utjecaj ekonomskih i društvenih kretanja na svakodnevnicu, uključujući iskustva različitih društvenih skupina • ključni gospodarski i društveni procesi u Hrvatskoj od kraja 18. stoljeća i njihov utjecaj na svakodnevnicu; utjecaj ratova 20. stoljeća na gospodarstvo, društvo i svakodnevnicu; hrvatsko društvo nakon 1990.; odnosi i suživot različitih zajednica na hrvatskom prostoru
3. Slike svijeta <i>Kulturna povijest, povijest ideja, povijest umjetnosti</i>	<p>Pojave i procesi koji pokazuju kako su ljudi oblikovali svoje shvaćanje svijeta (ideje i ideologije, razvoj političke misli, obrazovanja, znanosti, tehnologije, kulture i umjetnosti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • geneza i razvoj političke misli i ideologija modernog i suvremenog doba kako i zašto su se pojavile ideje o trodiobi vlasti i državnom ugovoru; suverenitet naroda, parlamentarizam i konstitucionalizam u 19. stoljeću; liberalizam i konzervativizam; nacionalizam kao ideologija nacionalnih pokreta; fašizam, nacionalsocijalizam, ustaštvo; komunizam • razvoj ideja o građanskim i ljudskim pravima u 19. i 20. stoljeću; razvoj ideja o ženskim pravima • razvoj znanosti i tehnologije, znanstveno viđenje svijeta • kultura i umjetnost 19. i 20. stoljeća, umjetničko viđenje svijeta • obilježja, razvoj i utjecaj tih procesa na hrvatskom prostoru

Sadržaji koje je obvezno ugraditi u oblikovanje tema: nacionalizam, nacije i nacionalne manjine u Europi na odabranim primjerima; demokratski procesi i razvoj ljudskih prava na odabranim primjerima; totalitarni režimi; Holokaust; hrvatska država i društvo nakon 1990-e.

* Napomena: Prijedlozi tema prema tematskim područjima bit će dostupni u digitalnom repozitoriju/priručniku za nastavnike.

ODOGJNO-OBRAZOVNI ISHODI ZA TROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE (70 SATI UČENJA POVIJESTI)

IV. ciklus – 70 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu ili 35 sati u prvom i 35 sati u drugom razredu)

Tijekom obrazovanja u trogodišnjim strukovnim školama sa 70 sati nastavnog predmeta Povijest treba obraditi **šest** tema.

OBAVEZNO

6

Među obaveznim temama su **dvije teme** iz premoderne povijesti: jedna tema treba biti iz povijesti starog ili srednjeg vijeka, a jedna tema iz povijesti ranog novog vijeka. Teme trebaju obuhvaćati sadržaje iz različitih tematskih područja.

Nastavnici trebaju obraditi i **tri obavezne teme** iz moderne i suvremene povijesti: jednu temu iz povijesti 19. stoljeća, jednu iz povijesti 20. stoljeća i jednu iz povijesti Republike Hrvatske. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

Jednu obaveznu temu nastavnici sami osmišljavaju, a može biti iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijska, tema povezana sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih tematskih područja.

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	<p>POV 1.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE GRAFIČKI PRIKAZUJE PROTOK VREMENA.</p>	Učenik uspoređuje i objašnjava razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom. Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se pojmovima za opisivanje tijeka vremena različite razine. Objavlja važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Uočava i tumači značenje názivima pojedinih razdoblja. Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.
	<p>POV. 1. A. 2. UČENIK ANALIZIRA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA, TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIJESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.</p>	Učenik analizira međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povjesne i geografske karte, analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese. Upisuje podatke u slijepe karte i izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Identificira i objašnjava način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese. Uspoređuje i objašnjava stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.
Uzroci i posljedice	<p>POV 1.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA,</p>	Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa. Reda ih po važnosti argumentirajući svoj izbor. Kategorizira uzroke i posljedice događaja prema različitim kriterijima. Opisuje i

	POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	analizira različite prikaze uzroka i posljedica i objašnjava sličnosti i razlike.
Kontinuiteti i promjene	POV. 1.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOB-LJU KOJE PROUČAVA.	Učenik objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domete i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te je li promjena značila napredak ili nazadovanje.
Izvori i istraži-vanje prošlosti	POV 1.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE PRIMARNIM I SEKUNDARNIM IZVORIMA I ODGOVARAJUĆIM METODAMA.	Učenik postavlja istraživačka pitanja o prošlosti i odabire i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora. Planira istraživanje i koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući kriterije procjene.
	POV 1.D.2. UČENIK IZRAĐUJE STRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Učenik izrađuje strukturirani rad različite složenosti koristeći se relevantnim informacijama iz izvora i literature. U radu se koristi stručnim terminima i navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PER-SPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCE-SIMA.	Učenik analizira vrstu, sadržaj i obilježja interpretacija. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Razlikuje u interpretacijama i izvorima činjenice od mišljenja i prosudbi autora. Objasnjava razloge postojanja različitih interpretacija te u njima identificira dokaze, prepostavke i pristranosti uspoređujući ih s povjesnim izvorima. Odabire i procjenjuje značenje osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija. Promišlja o svojim procjenama značenja osoba, događaja, pojava i procesa i uspoređuje ih s procjenama ostalih učenika.

NIE

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI ZA ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE (105 SATI UČENJA POVIJESTI)

IV. ciklus – 105 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu, 35 sati u II. razredu)

Tijekom obrazovanja u četverogodišnjim strukovnim školama sa 105 sati nastavnog predmeta Povijest treba obraditi **najmanje osam, a najviše deset** tema.

OBAVEZNO

8

Obrađuju se obavezno **tri teme** iz predmoderne povijesti: jedna iz povijesti starog vijeka, jedna iz povijesti srednjeg vijeka i jedna iz povijesti ranog novog vijeka. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja.

Nastavnici obavezno trebaju obraditi i **četiri teme** iz moderne i suvremene povijesti: jednu temu iz povijesti 19. stoljeća, dvije teme iz povijesti 20. stoljeća, od toga jedna iz razdoblja nakon 1945. godine, te jednu temu iz povijesti Republike Hrvatske. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

Nastavnici osmišljavaju **jednu obaveznu temu** koja može biti iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

SLOBODNO

2

Nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

1. i 2. razred četverogodišnje strukovne škole

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2; POV. 2.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.; POV. 2.E.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.

ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE (140 SATI UČENJA POVIJESTI)

IV. ciklus – 140 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu, 70 sati u II. razredu)

Tijekom obrazovanja u četverogodišnjim strukovnim školama sa 140 sati nastavnog predmeta Povijest treba obraditi **najmanje deset**, a **najviše dvanaest** tema.

OBAVEZNO

10

Obrađuju se obavezno **tri teme** iz predmoderne povijesti. Od toga jedna iz povijesti starog vijeka, jedna iz povijesti srednjeg vijeka i jedna iz povijesti ranog novog vijeka. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja.

Nastavnici obavezno trebaju obraditi i **pet tema** iz moderne i suvremene povijesti: najmanje jednu temu iz povijesti 19. stoljeća, dvije teme iz povijesti 20. stoljeća (od toga jedna iz razdoblja nakon 1945.) te jednu temu iz povijesti Republike Hrvatske. Nastavnici samostalno oblikuju još jednu obveznu temu iz moderne i suvremene povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

Nastavnici osmišljavaju još **dvije obavezne teme** koje mogu biti iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

SLOBOD-
NO

2

Nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

1. i 2. razred četverogodišnje strukovne škole

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2; POV. 2.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1.; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.; POV. 2.E.1. UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	<p>Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.</p>

ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE (175 SATI UČENJA POVIJESTI)

175 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu, 70 sati u drugom razredu i 35 sati u trećem razredu)

Tijekom obrazovanja u četverogodišnjim strukovnim školama sa 175 sati nastavnog predmeta Povijest treba obraditi **najmanje jedanaest**, a **najviše trinaest** tema.

OBAVEZNO

11

Obrađuju se obavezno **četiri teme** iz predmoderne povijesti. Od toga jedna temu iz povijesti starog vijeka, jedna iz povijesti srednjeg vijeka, jedna iz povijesti ranog novog vijeka, te jedna temu iz razdoblja predmoderne povijesti koje nastavnici sami odaberu. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja.

Nastavnici obavezno trebaju obraditi i **pet tema** iz moderne i suvremene povijesti. Jednu temu iz povijesti 19. stoljeća, dvije teme iz povijesti 20. stoljeća, od toga jednu iz razdoblja nakon 1945. godine, te jednu temu iz povijesti Republike Hrvatske. Nastavnici samostalno oblikuju još jednu obaveznu temu iz moderne i suvremene povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

Nastavnici osmišljavaju još **dvije obavezne teme** koje mogu biti iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

SLOBOD-
NO

2

Nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

1., 2. i 3. razred četverogodišnje strukovne škole

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2.; POV. 2.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1.; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2.; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.; POV. 2.E.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	<p>Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.</p>

ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE (210 SATI UČENJA POVIJESTI)

210 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu, 70 sati u drugom razredu i 70 sati u trećem razredu)

Tijekom obrazovanja u četverogodišnjim strukovnim školama sa 210 sati nastavnog predmeta Povijest treba obraditi **najmanje dvanaest**, a **najviše četrnaest** tema.

OBAVEZNO

12

Obrađuju se obavezno **četiri teme** iz predmoderne povijesti. Od toga po jedna tema iz povijesti starog vijeka, jedna iz povijesti srednjeg vijeka, jedna iz povijesti ranog novog vijeka, te jedna tema iz razdoblja predmoderne povijesti koje nastavnici sami odaberu. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja.

Nastavnici obavezno trebaju obraditi i **šest tema** iz moderne i suvremene povijesti: jednu temu iz povijesti 19. stoljeća, tri teme iz povijesti 20. stoljeća, od toga jednu iz razdoblja nakon 1945. godine, te jednu temu iz povijesti Republike Hrvatske. Nastavnici samostalno oblikuju još jednu obaveznu temu iz moderne i suvremene povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

Nastavnici osmišljavaju još **dvije obavezne teme** koje mogu biti iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

SLOBOD-
NO

2

Nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, povijesti struke, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne, moderne i suvremene povijesti.

1., 2. i 3. razred četverogodišnje strukovne škole

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2.; POV. 2.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1.; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.; POV. 2.E.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI ZA OPĆE GIMNAZIJE (315 SATI UČENJA POVIJESTI)

IV. ciklus – 140 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu i 70 sati u II. razredu) i V. ciklus – 175 sati učenja povijesti (70 sati u III. razredu i 105 sati u IV. razredu)

Tijekom četiri godine obrazovanja u općim gimnazijama u nastavnom predmetu Povijest treba obraditi **najmanje osamnaest**, a **najviše dvadeset i dvije** teme.

OBAVEZNO

8

U IV. ciklusu obrađuje se **osam obaveznih tema** iz predmoderne povijesti: dvije teme iz povijesti starog vijeka, dvije teme iz povijesti srednjeg vijeka, dvije teme iz povijesti ranog novog vijeka i dvije teme koje mogu biti iz zavičajne povijesti, dijakronijske, povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenošći sva tri tematska područja.

10

U V. ciklusu obrađuje se **deset obaveznih tema** iz moderne i suvremene povijesti: tri teme iz povijesti 19. stoljeća, pet tema iz povijesti 20. i 21. stoljeća (uključujući jednu obveznu temu iz razdoblja nakon 1945. godine i jednu temu iz povijesti Republike Hrvatske) te dvije teme koje mogu biti iz zavičajne povijesti, dijakronijske, povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja moderne i suvremene povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

SLOBODNO

2

U IV. ciklusu nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne povijesti.

2

U V. ciklusu nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja moderne i suvremene povijesti.

1. i 2. razred opće gimnazije

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2.; POV. 2.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1.; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1. UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.; POV. 2.E.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.

3. i 4. razred opće gimnazije

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 3.A.1; POV. 4.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV. 3.A.2. , POV. 4.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povjesne i geografske karte, analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 3.B.1.; POV. 4.B.1 UČENIK PROCJENJUJE UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA I POVEZUJE IH S POJEDINIM INTERPRETACIJAMA.	Učenik procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava u širem povjesnom kontekstu. Prosudjuje i analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Povezuje tumačenja uzroka i posljedica s različitim interpretacijama i vrijednosnim prosudbama povjesničara kao i s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji.
Kontinuiteti i promjene	POV 3.C.1.; POV. 4.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUI-	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Uočava i objaš-

	TETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	njava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV. 3.D.1.; 4.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIOGRAFSKIM METODAMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALnim ZNANJIMA.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja i/ili hipotezu o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju. Analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje ili stvorio argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 3.D.2.; 4.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALnim ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIM.	Učenik izrađuje koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu, formulira i brani svoje stavove ili manju tezu. Izrađuje tekstove, opise i rasprave u kojima se koristi dokazima iz širokog spektra izvora te rabi stručnu terminologiju. U radeve uključuje argumentaciju i interpretaciju. Rad potkrepljuje bilješkama o literaturi i izvorima koje je koristio. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
Interpretacije i perspektive	POV 3.E.1.; 4.E.1 UČENIK PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik analizira i procjenjuje interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Sagledava povjesni kontekst vremena o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Procjenjuje razloge mijenjanja značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima tijekom vremena te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, uključujući zlouporabu prošlosti za poticanje stereotipa i predrasuda. Sagledava moguće posljedice različitih shvaćanja sadašnjosti na temelju različitih prikaza prošlosti. Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.

NIE

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI ZA PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKE, JEZIČNE I KLASIČNE GIMNAZIJE (280 SATI UČENJA POVIJESTI)

IV. ciklus – 140 sati učenja povijesti (70 sati u I. razredu i 70 sati u II. razredu) i V. ciklus – 140 sati učenja povijesti (70 sati u III. razredu i 70 sati u IV. razredu)

Tijekom četiri godine obrazovanja u prirodoslovno-matematičkim, jezičnim i klasičnim gimnazijama u nastavnom predmetu Povijest treba obraditi najmanje **šesnaest**, a najviše **dvadeset** tema.

OBAVEZNO

8

U IV. ciklusu obrađuje se **osam obaveznih tema** iz predmoderne povijesti: dvije teme iz povijesti starog vijeka, dvije teme iz povijesti srednjeg vijeka, dvije teme iz povijesti ranog novog vijeka i dvije teme koje mogu biti iz zavičajne povijesti, dijakronijske, povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja.

8

U V. ciklusu obrađuje se **osam obaveznih tema**: dvije teme iz povijesti 19. stoljeća, četiri teme iz povijesti 20. i 21. stoljeća, uključujući jednu obveznu temu iz povijesti Republike Hrvatske te dvije teme koje mogu biti iz zavičajne povijesti, dijakronijske, povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja moderne i suvremene povijesti. Pri izboru tema treba voditi računa o obaveznoj zastupljenosti sva tri tematska područja, kao i obaveznih sadržaja.

SLOBODNO

2

U IV. ciklusu nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja predmoderne povijesti.

2

U V. ciklusu nastavnici mogu obraditi još dvije teme po vlastitom izboru: iz zavičajne povijesti, dijakronijske, teme povezane sa školskim projektom ili iz jednog od obaveznih područja moderne i suvremene povijesti.

1. i 2. razred prirodoslovno-matematičke, jezične i klasične gimnazije

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 1.A.1; POV. 2.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV 1.A.2.; POV. 2.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povijesne i geografske karte, analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 1.B.1.; POV. 2.B.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Učenik objašnjava i procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir. Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira i procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.
Kontinuiteti i promjene	POV 1.C.1.; POV. 2.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Uočava i objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV 1.D.1.; POV. 2.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALnim ZNAJNJEM.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja, planira i provodi istraživanje. Analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje i stvorio vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 1.D.2; POV. 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRAJUĆI.	Učenik izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	TIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	
Interpretacije i perspektive	POV 1.E.1.;POV. 2.E.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Objasnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive. Uvažava i objašnjava kontekst vremena o kojem interpretacije govore i u kojem su nastale. Analizira značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima. Promišlja o korištenju povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe te da različiti prikazi prošlosti mogu voditi voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti.

3. i 4. razred prirodoslovno-matematičke, jezične i klasične gimnazije

KONCEPTI	ISHODI	RAZRADA ISHODA
Vrijeme i prostor	POV. 3.A.1; POV. 4.A.1 UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Učenik koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenja koja se pripisuju pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
	POV. 3.A.2. ; POV. 4.A.2 UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	Učenik vrednuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti. Čita povjesne i geografske karte, analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima te propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.
Uzroci i posljedice	POV 3.B.1.; POV. 4.B.1 UČENIK PROCJENJUJE UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA I POVEZUJE IH S POJEDINIM INTERPRETACIJAMA.	Učenik procjenjuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava u širem povjesnom kontekstu. Prosudiće i analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost. Analizira različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Povezuje tumačenja uzroka i posljedica s različitim interpretacijama i vrijednosnim prosudbama povjesničara kao i s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji.
Kontinuiteti i promjene	POV 3.C.1.; POV. 4.C.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUI-	Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira i procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Uočava i objaš-

	TETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	njava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.
Izvori i istraživanje prošlosti	POV. 3.D.1.; POV. 4.D.1 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIOGRAFSKIM METODAMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALnim ZNANJIMA.	Učenik oblikuje istraživačka pitanja i/ili hipotezu o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju. Analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje ili stvorio argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	POV 3.D.2.; POV. 4.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALnim ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIM.	Učenik izrađuje koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu, formulira i brani svoje stavove ili manju tezu. Izrađuje tekstove, opise i rasprave u kojima se koristi dokazima iz širokog spektra izvora te rabi stručnu terminologiju. U radeve uključuje argumentaciju i interpretaciju. Rad potkrepljuje bilješkama o literaturi i izvorima koje je koristio. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
Interpretacije i perspektive	POV 3.E.1.; POV. 4.E.1 UČENIK PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Učenik analizira i procjenjuje interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Koristi izvore kako bi odredio argumentaciju u interpretacijama i perspektivama. Sagledava povjesni kontekst vremena o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Procjenjuje razloge mijenjanja značenja koja se pripisuju osobama, događajima, pojavama i procesima tijekom vremena te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, uključujući zlouporabu prošlosti za poticanje stereotipa i predrasuda. Sagledava moguće posljedice različitih shvaćanja sadašnjosti na temelju različitih prikaza prošlosti. Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.

NIE

E. POVEZANOST S ODGOJNO-OBRAZOVnim PODRUČJIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Nastavni predmet Povijest dio je društveno-humanističkog područja i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima potiče razvoj generičkih i specifičnih kompetencija učenika. Kurikulum nastavnog predmeta Povijest povezan je s međupredmetnim temama i drugim nastavnim predmetima u ostvarivanju ciljeva i povezanih ishoda te u specifičnim srodnim sadržajima.

Povijest je povezana s matematičkim područjem na primjerima računanja vremena, analizi demografskih podataka, tablica i dijagrama i drugim primjerima. Ispreplićе se s jezično-komunikacijskim područjem u razvoju medijske kulture, povijesti književnosti i jezika, informacijske pismenosti (traženje i vrednovanje informacija i interpretacija), kritičkog čitanja (analize izvora) i pisanja, te jasnog, primjerenog i stručnog izražavanja. Predmet je povezan s tehničkim i informatičkim područjem u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalne pismenosti (korištenje digitalnih nastavnih sadržaja i aplikacija). Učenik povezuje razvoj tehnologije i proizvodnje s promjenama u prošlosti te postaje svjestan posljedica i mogućih opasnosti tehnološkog razvoja. Povijest je povezana i s umjetničkim područjem kroz povijest glazbe, slikarstva, kiparstva i arhitekture.

Nastavni predmet Povijest upotpunjuje odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetne teme Građanskog odgoja i obrazovanja poučavanjem o razvoju i funkciranju demokracije i demokratskog društva općenito i na hrvatskom primjeru te u temama o ljudskim pravima. Kurikulum nastavnog predmeta Povijest potiče aktivno učenje, vještinu analize i vrednovanja različitih vrsta izvora, perspektiva i interpretacija. Suradnjom s drugim učenicima i iskazivanjem osobne inicijative u tijeku procesa učenja i poučavanja učenik razvija vlastitu poduzetnost.

F. UČENJE I POUČAVANJE PREDMETA

Iskustva učenja

Svrha i ciljevi učenja i poučavanja Povijesti ostvaruju se s pomoću pet koncepata te postavljenih i razrađenih ishoda učenja. Sustavno poučavanje s naglaskom na koncepte omogućuje učenicima razvijanje osjećaja za kronologiju, razumijevanje utjecaja prostora na događaje, pojave i procese u prošlosti, razumijevanje uzroka i posljedica te kontinuiteta i promjena, sagledavanje interpretacija i perspektiva, kritičko promišljanje na temelju povjesnih izvora te stvaranje i prezentiranje vlastitih zaključaka. Ishodi učenja i pripadajuće razine usvojenosti predstavljaju poželjna znanja, vještine i stavove koji se od učenika očekuju u određenoj godini učenja unutar pojedinoga koncepta. U vertikali obrazovanja koncepti i ishodi se postupno i smisleno usložnjavaju te vode učenika prema većoj kompetentnosti u razumijevanju povijesti. Nastavne teme s pripadajućim podtemama čine relevantne sadržaje za proučavanje obilježja pojedinih povjesnih razdoblja te razumijevanje najvažnijih povjesnih procesa. Sadržaji su oblikovani tako da potiču razvijanje vještina važnih za kritičko i povjesno mišljenja te želju za produbljivanjem znanja. Povjesni sadržaji nisu sami sebi svrha, već služe savladavanju povjesnih koncepata te ostvarivanju ciljeva i ishoda učenja.

Učenje i poučavanje Povijesti temelji se na aktivnom učenju koje je usmjereni na stjecanje temeljnih znanja (činjeničnih, konceptualnih, proceduralnih, metakognitivnih), razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja te komunikacijskih i socijalnih vještina. Ostvarenje navedenih ciljeva zahtijeva dobro osmišljen i strukturiran proces učenja koji vodi osobnom razvoju i samoostvarenju učenika. Da bi učenje bilo izazov, učeniku treba omogućiti samostalno formuliranje vlastitih ciljeva učenja i planiranje njihova ostvarivanja odabirom strategija koje najbolje odgovaraju njegovu stilu učenja, kao i aktivnostima i sadržajima iz ishoda. Pritom učenik razvija vještine poput postavljanja pitanja o prošlosti, rada na povjesnim izvorima, vještinu njihove interpretacije, oblikovanja argumenta i komunikacije o rezultatima spoznaje. Učenika treba poticati na razumijevanju i primjenu različitih načina procjenjivanja, ispravljanja i prilagođavanja svojega rada te na spremnost za stalno učenje i preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje.

Uloga učitelja

Učenje i poučavanje Povijesti usmjereno je na aktivno učenje kroz osmišljene aktivnosti za učenika te uzajamnu komunikaciju svih sudionika procesa učenja i poučavanja. U središtu procesa je učenik, a uloga je učitelja u osmišljavanju i organiziranju onakvih načina rada koji omogućuju najprimjereni uvjete za učenje i poučavanje. Učitelj potiče kreativno i efikasno stjecanje znanja, kritičko mišljenje te razvoj metakognitivnih sposobnosti učenika. Planira zajedničko učenje i razvijanje komunikacijskih vještina, učenje o partnerstvu, vlastitu podršku učenicima, osmišljava nove metode te daje dovoljno mogućnosti za učenje. U razvoju kompetencija i dosezanju visokih razina postignuća pruža potporu učeniku poticanjem motivirajućih misli i djelovanja. Učenje i poučavanje Povijesti u učeniku treba potaknuti želju za obuhvatnijim razumijevanjem prošlosti koje je usmjereno na traženje bitnog, razvoj analitičkih sposobnosti i oblikovanje osobnih gledišta koja može argumentirati. Takvo učenje i pučavanje podrazumijeva da učitelj zna predvidjeti potrebe učenika i prilagoditi metode rada pojedinačnim potrebama radi poboljšanja strategije poučavanja i učinkovitijega korištenja vremena.

Materijali i izvori za učenje

Izvori i materijali za učenje su alati koji omogućuju proces učenja i poučavanja. Oni su nositelji i posrednici podataka, sredstvo komunikacije te objekti i poticaj za učenje. Učitelj mora znati kako ih pravilno odabrat, prilagoditi i u kojem ih dijelu procesa učenja i poučavanja primijeniti. Najbolje je koristiti se kombinacijom izvora i materijala za učenje te različitih medija jer se time učenici angažiraju na interaktivniji način.

U procesu učenja i poučavanja Povijesti korištenje materijala za učenje potrebno je uskladiti s ciljevima i ishodima učenja jer su izvori i materijali sredstvo za ostvarivanje ciljeva i ishoda učenja, a ne sam cilj. Trebaju biti primjereni dobi učenika, usklađeni s prethodnim iskustvom i stilovima učenja te prilagođeni njegovim kogitivnim sposobnostima (rad s učenicima s teškoćama i s nadarenima). U izvore i materijale ubrajaju se sva sredstva koja omogućuju da učenje i poučavanje Povijesti bude učinkovitije i poticajnije te da se taj proces poboljša. To su primjerice udžbenici, radne bilježnice, zbirke izvora, povjesni atlasi, slijepе karte, autentični materijali, časopisi, fotografije, filmovi, audiomaterijali, digitalni izvori (internetske stranice, časopisi, alati, arhivi, zbirke, repozitoriji znanja) i dr.

Okružje

Proces učenja i poučavanja treba se odvijati u sigurnom i poticajnom okružju u kojem učenici i učitelj mogu ostvariti svoje mogućnosti te uspješno i motivirano učiti i poučavati. Učenje i poučavanje Povijesti održava se u specijaliziranoj učionici Povijesti, školskoj knjižnici, a izvan škole u baštinskim ustanovama (muzejima, arhivima, galerijama, knjižnicama i sl.), na različitim arheološkim i drugim lokalitetima u sklopu terenske nastave, školskih izleta i ekskurzija. Proces učenja i poučavanja može se provoditi i u sigurnom i provjerenom digitalnom okružju.

Razredno i školsko okružje u fizičkom, emocionalnom, društvenom i spoznajnom segmentu treba omogućiti siguran, kreativan i poticajan proces učenja i poučavanja. Učionice trebaju biti opremljene adekvatnom informatičkom tehnologijom i standardnim didaktičkim sredstvima poput povjesnih i geografskih karata, atlasa i dr. Potrebno je voditi računa o estetskom uređenju prostora te omogućiti učenicima sudjelovanje u osmišljavanju vlastitog okružja za učenje.

Ugodno i poticajno školsko ozračje omogućuje uspješan rad i učenje, međusobno poštovanje i potporu učenika i učitelja. Kako bi postignuća učenika i proces učenja i poučavanja bili kvalitetniji i uspješniji, preporučuje se planirati suradnju škole i učenika s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom te s različitim institucijama i stručnjacima.

Određeno vrijeme

Povijest se uči i poučava u drugom, trećem, četvrtom i petom odgojno-obrazovnom ciklusu, tj. u petom, šestom, sedmom i osmom razredu osnovne škole te u srednjoj školi. U trogodišnjim strukovnim školama učenje i poučavanje Povijesti održava se, ovisno o programu, jednu ili dvije godine, u četverogodišnjim strukovnim školama dvije ili tri godine, a u gimnazijama četiri godine. Može se organizirati i u blok-satu koji je pogodan za istraživački i rad u skupini.

U osnovnoj školi učenje i poučavanje Povijesti ostvaruje se dva sata tjedno, ukupno 70 sati godišnje. Poučavanje i učenje odabranih sadržaja odvija se u skladu s konceptima predmeta te ishodima koji iz njih proizlaze. Obrada je svih tema i podtema obavezna, a učitelj planira na koje će u obradi staviti veći naglasak te izdvojiti više nastavnih sati. U obradi sadržaja preporučuje se što više uključivati primjere iz nacionalne i zavičajne povijesti. Također, povijest nacionalnih manjina u Hrvatskoj promatra se kao sastavni dio svih tema u kurikulumu u kojima se ti sadržaji mogu obraditi.

U srednjoj školi sadržaji su strukturirani po ciklusima uz visok stupanj izbornosti i autonomije u osmišljavanju tema. Predviđeno je da se pojedina nastavna tema obradi u najmanje 10 nastavnih sati čime se omogućuje razvijanje konceptualnog i proceduralnog znanja, ostvarivanje ishoda te potrebno vrijeme za dubinsko proučavanje problematike. Naglasak je stavljen na istraživački pristup i složenje sadržaje, čime koncepti kontinuiteta i promjene, izvora i istraživanja prošlosti, interpretacije i perspektive dobivaju na važnosti. Ishodi na višim razinama postavljeni su tako da vode širem i dubljem razumijevanju povijesti (kako prošlosti, tako i metoda historijske znanosti).

U četvrtom odgojno-obrazovnom ciklusu (trogodišnje strukovne škole, prvi i drugi razred četverogodišnje strukovne škole i gimnazije) obvezno se obrađuju teme iz premoderne povijesti te su definirana tematska područja unutar kojih učitelji samostalno oblikuju teme prema smjernicama, opisima područja i propisanim shemama. Područja su osmišljena tako da zahvaćaju aspekte društvene, političke, gospodarske,

kultурне i znanstvene povijesti te povijesti svakodnevice. U petom odgojno-obrazovnom ciklusu (3. i 4. razred gimnazije) obvezno se obrađuju teme iz moderne i suvremene povijesti prema smjernicama i propisanim shemama. U oba ciklusa srednjoškolskog obrazovanja učitelj mora voditi računa o ravnomjernoj zastupljenosti sadržaja iz hrvatske i svjetske povijesti (50%:50%).

Grupiranje učenika

Učenici se u školi i prema potrebi izvan nje (suradnja među školama, projekti i sl.) grupiraju prema interesu za predmet i prema individualnim potrebama.

Učenici mogu pohađati dodatnu nastavu, čime im se pruža mogućnost da sadržaje određene kurikulumom Povijesti ili koje je osmislio učitelj dodatno prošire radi kreativnog i efikasnog stjecanja znanja i produbljivanja kritičkog mišljenja. Na dodatnoj nastavi učenici se grupiraju prema izraženim interesima za predmet i neovisno o dobi, a naglasak je na individualnom principu. Prema interesima i sposobnostima učenici mogu pohađati izvannastavnu aktivnost koja se obično naziva povjesnom grupom. Ona je u pravilu heterogena, sastavljena je od učenika koji pokazuju veće zanimanje za Povijesti i spremni su na alternativne načine usvajanja znanja i razvijanja vještina što im omogućuje takav rad. Učenici kojima je potrebna potpora u učenju mogu biti uključeni u dopunsku nastavu. Te su skupine također heterogene po dobi i prethodnom znanju, a specifične su jer u njima učenici pomažu jedni drugima i tako razvijaju socijalno osviješteno ponašanje, što pozitivno utječe na njihovu motivaciju.

Učenje i poučavanje učenika s teškoćama i darovitih učenika

Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama kurikulum se prilagođava u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama.

Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika.

G. VREDNOVANJE ISHODA UČENJA U PREDMETU

Vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu Povijest služi za prikupljanje informacija o postignućima i napredovanju učenika te kao pomoć i putokaz u poboljšanju učenja. Ujedno je i povratna informacija učitelju o uspješnosti strategija i metoda rada koje je primjenio. Vrednovanje treba planirati kao dio procesa učenja i poučavanja te ga uskladiti s ciljevima, očekivanim ishodima učenja i nastavnim strategijama. Potrebno je često komunicirati s učenicima i roditeljima o razinama usvojenosti ishoda, metodom i načinima vrednovanja te načinu određivanja završne (pr)ocjene.

Elementi vrednovanja u učenju i poučavanju Povijesti povezani su s konceptima te sadržajima i aktivnostima iz ishoda učenja. Elementi vrednovanja su:

1. *Temeljna povjesna znanja*: vrednovanje činjeničnog znanja, odnosno poznavanje i razumijevanje događaja, procesa i pojava, temeljnih kronoloških odrednica, osnova korištenja zemljovida te korištenje odgovarajuće povjesne terminologije. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti.
2. *Razumijevanje povjesnih koncepata*: vrednovanje konceptualnog znanja, odnosno poznavanje, korištenje i razumijevanje temeljnih povjesnih koncepata (str. 11-13) kao okvira za tumačenje i razumijevanje prošlih događaja, procesa i pojava. Radi se ponajprije o konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena te interpretacija i perspektiva. Uključuje i poznavanje temeljnih načela, klasifikacija, teorija i modela koji se odnose na te koncepte. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti, s tim da se udio pojedinih koncepata razlikuje od ciklusa do ciklusa (objašnjenje na str. 7).
3. *Istraživanje prošlosti*: vrednovanje poznavanja i primjene odgovarajućih metoda, postupaka i procedura u radu s povjesnim izvorima te u istraživanju prošlosti. Uključuje i vrednovanje učeničkih radova proizvedenih iz samostalnih istraživanja. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti, s tim da se njegov udio u vrednovanju povećava u četvrtom i petom ciklusu. Izdvojen je kao zaseban element vrednovanja jer, za razliku od ostalih koncepata koji se vrednuju u elementu 2., sadrži veći

udio proceduralnog znanja.

U procesu učenja i poučavanja Povijesti provode se tri vrste vrednovanja: vrednovanje za učenje (formativno), vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog (sumativno). Svrha vrednovanja za učenje jest poticanje i usmjeravanje učenja pravovremenim povratnim informacijama (usmenima ili pisanim).

novanje kao učenje promatra se kao sastavni dio učenja, a provodi se postupcima koji obuhvaćaju samovrednovanje i samoprocjenu učenika, kao i učeničko vrednovanje i procjenu radova drugih učenika. Vrednovanje naučenog odnosi se na onu vrstu vrednovanja koje se provodi radi mjerena i ocjenjivanja (odnosno, iskazivanja rezultata mjerena ocjenom).

Vrednovanje za učenje provodi se kontinuiranim praćenjem individualnih i skupnih aktivnosti učenika, ciljanim pitanjima i razgovorom s učenicima te pisanim kontrolnim i praktičnim vježbama poput korištenja slijepih karata, izrade jednostavnih povijesnih karata na zadanoj podlozi, lenti vremena, različitih grafičkih prikaza i mapa, popunjavanja slijepih karata, izrade osobne mape i drugo.

U procesu vrednovanja kao učenja učenik procjenjuje vlastito razumijevanje i primjenu koncepata, poznavanje različitih postupaka i metoda, vlastite uratke i uspješnost njihova prezentiranja i drugo. Učenici mogu vrednovati učenje i rezultate ostalih učenika, posebno nakon prezentiranja različitih individualnih i skupnih uradaka.

Vrednovanje naučenog provodi se povremeno, najčešće nakon obrađene nastavne teme i rezultira ocjenom. Potrebno je kombinirati pisano i usmeno vrednovanje te primjenjivati raznovrsne tehnike i metode vrednovanja. Kognitivna složenost zadatka i aktivnosti koje se vrednuju treba se podudarati s kognitivnom složenosti očekivanih ishoda učenja. Mogu se koristiti pitanja i zadaci objektivnog tipa te zadatci sa slobodnim odgovorima (esejski zadaci). Esejskim odgovorima učenici mogu pokazati razumijevanje povijesnih sadržaja te sposobnost interpretacije i vrednovanja povijesnih događaja, pojava i procesa. Sličan tip zadatka su i referati, eseji i istraživački radovi. Za vrednovanje rada s povijesnim izvorima koriste se zadaci pojašnjavanja i interpretacije te esejski zadaci. Preporučuju se i autentični (alternativni) zadaci putem kojih učenik može izraziti vlastitu kreativnost i interpretaciju. U procesu učenja i poučavanja Povijesti to su: izrada plakata, dnevnika, letaka, crteža, scenarija, računalnih prezentacija, digitalnih/multimedijiskih sadržaja i alata, postavljanje izložbe, igra uloga i mnogi drugi. Zadatke koji zahtijevaju određenu proceduru treba prethodno uvježbati.

Na kraju nastavne godine zaključna (pr)ocjena treba iskazati sveukupnu usvojenost ishoda učenja, pri čemu razine usvojenosti ishoda učenja služe kao orientacija. Razine okvirno određuju kako učenik može iskazati opseg znanja, dubinu razumijevanja povijesnih događaja, pojava i procesa te stupanj razvijenosti pojedine vještine. Za zaključnu (pr)ocjenu u određenoj mjeri mogu se uzeti u obzir dokazi prikupljeni vrednovanjem za učenje (npr. osobne mape, razne pisane vježbe i uradci).

Na kraju 5. razreda, osim završne brojčane (pr)ocjene, u kvalitativnom osvrtu treba opisati postignutu razinu usvojenosti pojedinih ishoda učenja s preporukom koje elemente učenja učenik treba unaprijediti i na koji način.

Listom procjene ostalih čimbenika učenja i rada učitelj izvještava o odgovornosti, samostalnosti, samoinicijativnosti, komunikaciji i suradnji koje je učenik pokazao tijekom nastavne godine.

DODATAK

Razrada odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim razredima i razinama usvojenosti

NIELEKTORIRANO

5. RAZRED

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 5.A.1. UČENIK SE KORISTI OSNOVAMA MJERENJA I RAČUNANJA VREMENA, OBJAŠNJAVA OBLJEŽJA PRAPOVIJESTI I STAROG VIJEKA TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA NJEMU PRIKLADAN NAČIN.	<p>Navodi da prošlost dijelimo na razdoblje prije i poslije Krista. Nabroja glavna povijesna razdoblja.</p> <p>Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Opisuje neka obilježja razdoblja koje proučava te smješta događaje i osobe u odgovarajuća razdoblja uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Uočava redoslijed zbivanja u jednostavnoj povjesnoj pripovijesti koristeći se svakodnevnim riječima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Koristi se jednostavnim grafičkim prikazima tijeka vremena.</p>	<p>Navodi ključne vremenske odrednice i objašnjava zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja.</p> <p>Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće.</p> <p>Opisuje obilježja razdoblja koje proučava te smješta događaje i osobe u odgovarajuća razdoblja.</p> <p>Određuje redoslijed zbivanja u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Izrađuje jednostavne grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Navodi složene vremenske odrednice i objašnjava zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja.</p> <p>Objašnjava obilježja razdoblja koje proučava te reda događaje i osobe kronološkim slijedom.</p> <p>Određuje redoslijed zbivanja u povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Navodi složene vremenske odrednice i objašnjava zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja.</p> <p>Uspoređuje i objašnjava obilježja razdoblja koje proučava te reda događaje i osobe kronološkim slijedom.</p> <p>Određuje redoslijed zbivanja u povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.</p>
	Dodatna pojašnjenja i primjeri: Prikazivanje vremena na prikladan način – prilagođeno kognitivnim sposobnostima učenika, sam odabire način i strategiju kako će ilustrirati protok vremena.			

	<p>Jednostavna povjesna pripovijest - jednostavni prikaz događaja u kojoj je redoslijed zbivanja izravno naveden i koja zahtjeva doslovno razumijevanje teksta.</p> <p>Složena povjesna pripovijest – složeni prikaz događaja koji sadrži višestruke podatke ili paralelna zbivanja i koja zahtjeva interpretativno razumijevanje teksta.</p> <p>Jednostavni grafički prikazi vremena – imaju manji broj sastavnica i prikazuju jednostavni vremenski niz (slikovne lente vremena, jednostavne kronološke tablice, jednostavne sheme vremenskog slijeda).</p> <p>Složene vremenske odrednice: doba kolonizacije, doba klasične Grčke, Periklovo doba, helenizam, rana republika, doba Julijevaca, kasno carstvo i sl.</p> <p>Svakodnevni pojmovi/razina za opisivanje tijeka vremena- prije/poslije; prošlost/sadašnjost/budućnost; prethodni, nedavni; sat, dan, tjedan, mjesec, godina, datum; početak; prvi/zadnji; star/nov...</p> <p>Temeljni pojmovi/razina za opisivanje tijeka vremena – staro/davno, starovjekovni, prapovijesni kalendar, razdoblje, dob, davno prije, desetljeće/stoljeće/tisućljeće, vladavina pr. Krista, doba kolonizacija, helenizam, doba Kraljevstva, Republike, Carstva...</p> <p>Napredni pojmovi za opisivanje tijeka vremena – kronologija, epoha, prijelazan, drevan, preteča/prethodnik, primitivan, neolitik, klasično doba, arhajski, antika, doba rane Republike, principata, kasna antika...</p>			
POV 5.A.2. UČENIK OBJAŠNJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAČINA ŽIVOTA U PRAPOVIJESTI I STAROM VIJEKU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE OVIJESNIH ZBIVANJA.	<p>Koristi se kartom i uočava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i pokazuje određene prostore povijesnih zbivanja uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava osnovne podatke u slijepo karte prema uputama.</p>	<p>Koristi se kartom i opisuje međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i pokazuje određene prostore povijesnih zbivanja.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte prema uputama.</p>	<p>Koristi se kartom i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Tematske povijesne karte na zadanoj podlozi - kartografski prikazi različitih tema npr. društvenog razvoja, povijesnih lokaliteta, uzgoja poljoprivrednih kultura, širenja pisma i sl.</p>				

	Jednostavne tematske karte - tematske karte koje sadrže manji broj podataka i sastavnica.				
POV 5.B.1. UČENIK OBJAŠJAVA UZROKE I POSLJEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA I POJAVA KOJE PROUČAVA.	Razlikuje pojam uzroka, povoda i posljedice. Uočava uzroke, povod i posljedice prošlih događaja i pojava u jednostavnoj povijesnoj pripovijesti. Uočava izravno izrečene uzroke i posljedice te uz učiteljevu pomoć prepoznaće neizravno izrečene uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava.	Objašnjava pojam uzroka, povoda i posljedice. Navodi uzroke, povod i posljedice prošlih događaja i pojava u povijesnoj pripovijesti. Navodi izravno i neizravno izrečene uzroke i posljedice na primjerima prošlih događaja i pojava koje proučava.	Objašnjava uzroke, povod i posljedice prošlih događaja i pojava u povijesnoj pripovijesti. Opisuje izravno i neizravno izrečene uzroke i posljedice na primjerima prošlih događaja i pojava koje proučava.	Objašnjava uzroke, povod i posljedice prošlih događaja i pojava u povijesnoj pripovijesti. Objašnjava izravno i neizravno izrečene uzroke i posljedice na primjerima prošlih događaja i pojava koje proučava.	Objašnjava uzroke, povod i posljedice prošlih događaja i pojava u povijesnoj pripovijesti. Daje jednostavna objašnjenja o tome zašto treba istražiti više od jednog uzroka i posljedice nekog događaja i pojave.
Dodata pojašnjenja i primjeri: Višestrukost uzroka i posljedica - uzroci i posljedice su često brojni i složeni te učenik spoznaje da rijetko postoji samo jedan uzrok ili samo jedna posljedica nekog događaja ili pojave.					
POV 5.C.1. UČENIK OBJAŠJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJU PRAPOVIJESTI I STAROG VIJEKA.	Uočava kontinuitete i promjene u pripovijesti i starom vijeku. Navodi uz učiteljevu pomoć što se s vremenom promjenilo, a što je ostalo isto. Uočava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene.	Objašnjava kontinuitete i promjene u pripovijesti i starom vijeku. Razlikuje što se s vremenom promjenilo, a što je ostalo isto i navodi konkretnе primjere.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u pripovijesti i starom vijeku te objašnjava sličnosti i razlike.	Tumači kontinuitete i promjene u pripovijesti i starom vijeku i identificira na uzroke i posljedice promjena.	Analizira kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene i iznosi vlastite zaključke.

POV 5.D.1. UČENIK RAZLIKUJE I OBJAŠNJAVA VRSTE I OBILJEŽJA POVIJESNIH IZVORA	Opisuje vrste povijesnih izvora i navodi jednostavne primjere iz osobnog života te prapovijesti i starog vijeka.	Objašnjava obilježja povijesnih izvora i to potkrepljuje primjerima iz prapovijesti i starog vijeka.	Primjenjuje znanja o obilježjima povijesnih izvora na konkretnim primjerima iz prapovijesti i starog vijeka.	Objašnjava vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima iz prapovijesti i starog vijeka.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Vrijednost i ograničenja povijesnih izvora – učenik razumije da se u pojedinim razdobljima javlja nedostatan broj izvora što ograničava potpuniju spoznaju o prošlosti. (npr. izvori iz prapovijesti). Razumije da su neki izvori vrijedni, ali imaju i svoja ograničenja (Npr. Herodotove Historiae, mnoge krajeve Herodot nije posjetio, nego piše na temelju onoga što je čuo).				
POV 5.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE STRUKTURIRANE RADOVE.	Postavlja uz učiteljevu pomoć jednostavna pitanja o izvorima i pronalazi odgovore na njih. Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje rad jednostavne strukture uz učiteljevu pomoć. Objašnjava svoja opažanja uz učiteljevu pomoć.	Postavlja jednostavna pitanja o izvorima i pronalazi odgovore na njih. Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje rad jednostavne strukture. Objašnjava svoja opažanja uspoređujući ih s onima drugih učenika.	Postavlja pitanja za analizu izvora te odabire relevantne informacije. Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje strukturirani rad. Objašnjava svoja opažanja procjenjujući vlastitu uspješnost.	Postavlja pitanja za analizu izvora te dolazi do utemeljenih zaključaka. Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje rad složene strukture. Objašnjava svoja opažanja procjenjujući vlastitu uspješnost.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Pojedine sastavnice istraživačkog procesa: učenik koristi neke od faza istraživačkog procesa primjerene njegovu uzrastu (npr. postavljanje jednostavnih pitanja, pronalaženje odgovora, organizacija informacija iz izvora i priopćavanje o spoznaji u različitim oblicima strukturiranih radova). Jednostavna pitanja o izvorima: bazična pitanja o izvoru (npr. Tko je autor izvora? Od kuda dolazi? O čemu izvor govori? Kada je nastao?). Rad na literaturi: literaturu za učenika 5. razreda čini udžbenik i radni materijal u pripremi nastavnika. Pitanja za analizu izvora: O čemu izvor govori? Kada je nastao? Tko je autor izvora? Od kuda dolazi? Piše li na temelju vlastita iskustva ili prenosi tuđe riječi? Je li autor sudionik ili svjedok događaja? Je li svoj iskaz sastavio kasnije? Zašto je to važno? Koje su poruke izvora? O čemu nam izvor ne govori? Zašto se izvor uspio sačuvati? Zamisli kako bi glasio naslov izvora i sl. Rad jednostavne strukture: podrazumijeva da učenik prezentira informacije logičnim i smislenim slijedom u jasnoj kronološkoj i uzročno-posljedičnoj strukturi. (prezentacija, govor, plakat, poster, strip, igrokaz...) Strukturirani rad: podrazumijeva organizaciju rada u smislene cjeline u vidu jednostavnih odlomaka prateći kronološku i uzročno-posljedičnu strukturu. (kraći tekst, sastavak, izlaganje, prezentacija i sl.) Rad složene strukture: podrazumijeva organizaciju u smislene odlomke (uvod, razrada, zaključak) u jasnoj kronološkoj i uzročno-posljedičnoj				

	strukturi. (tekst, sastavak, esej, izlaganje, prezentacija, manje istraživanje zavičajne povijesti i sl.) Učenik razmatra svoj pristup i zaključke: metakognitivna razina znanja			
POV 5.E.1. UČENIK UOČAVA POSTOJANJE RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O POVIJESNIM OSOBAMA, DOGAĐAJIMA I POJAVAMA.	<p>Uočava da postoje različiti prikazi prošlosti te opisuje njihova obilježja uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Daje jednostavna objašnjenja o tome zašto ljudi tumače prošlost na različite načine koristeći se svakodnevnim primjerima.</p>	<p>Uspoređuje pojedine prikaze i perspektive te identificira neke sličnosti i razlike.</p> <p>Navodi neke razloge nastanka različitih prikaza prošlosti.</p>	<p>Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive te objašnjava neke sličnosti i razlike.</p> <p>Objašnjava neke razloge nastanka različitih prikaza prošlosti na odabranim primjerima.</p>	<p>Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive te objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Objašnjava razloge nastanka različitih prikaza prošlosti na odabranim primjerima.</p>
	<p>Opisuje značenje pojedinih osoba, događaja i pojava iz prapovijesti i starog vijeka uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Opisuje značenje pojedinih osoba, događaja i pojava iz prapovijesti i starog vijeka.</p>	<p>Objašnjava značenje odabranih osoba, događaja ili pojava iz prapovijesti i starog vijeka.</p>	<p>Objašnjava značenje odabranih osoba, događaja i pojava iz prapovijesti i starog vijeka te uspoređuje svoja zapažanja sa zapažanjima drugih učenika.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Primjeri interpretacija prikladnih uzrastu: udžbenici, znanstveno-popularne knjige i enciklopedije za djecu,igrani, animirani i dokumentarni filmovi o prapovijesti i starom vijeku, muzejski postavi (npr. Muzej krapinskih neandertalaca, Muzej vučedolske kulture, Arheološki muzej Istre, Arheološki muzej u Zagrebu), antički spomenici, stripovi (npr. Asterix), popularni prikazi prošlosti poput uprizorenja bitaka (npr. bitka u Termopilskom klancu, bitka kod Gaugamele, bitka kod Kane), računalne igre s povjesnom tematikom, rekonstrukcije (fizičke i virtualne) izgleda prapovjesnih naselja, starovjekovnih gradova i građevina, izgleda i odijevanja ljudi u prapovijesti i u pojedinim civilizacijama staroga vijeka.</p> <p>Neki razlozi nastanka interpretacija: edukacija (udžbenici, enciklopedije, znanstveno-popularne igre, dokumentarni filmovi i dr.), zabava (stripovi, animirani i igrani filmovi i dr.), kultura sjećanja (javni spomenici i dr.).</p> <p>Značenje prošlih događaja, osoba, pojava i procesa: značenje koje se pripisuje pojedinim osobama, događajima, pojavama i procesima; kriteriji za određivanje značenja obično su: dubina, širina i trajanje utjecaja (na koliko je ljudi, u kojoj mjeri i koliko dugo nešto/netko utjecao), relevantnost za sadašnjost i sl.; pripisivanje značenja ovisi i o osobnoj perspektivi.</p>				

6. RAZRED

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
<p>POV 6.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U RAZDOBLJU SREDNJEG I RANOG NOVOG VIJEKA TE ILUSTRIRA PROTOK VREME NA NA RAZLIČITE NAČINE.</p>	<p>Opisuje obilježja razdoblja koje proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Uočava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje jednostavne grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Usapoređuje obilježja razdoblja koje proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Opisuje važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.</p>	<p>Usapoređuje i objašnjava obilježja razdoblja koje proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Usapoređuje i tumači obilježja prošlih društava i razdoblja koje proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Određuje i tumači vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Analizira važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Prikazivanje vremena na različite načine – učenik je u stanju koristiti različite načine i strategije za ilustriranje protoka vremena.</p> <p>Složeni grafički prikazi vremena – imaju veći broj sastavnica i prikazuju vremenske odnose na složeniji način (složene lente vremena, složene kronološke tablice, sheme vremenskog slijeda, redanje vizualnih prikaza, interaktivne crte vremena, crte vremena na lokalitetima...)</p>				

	<p>Temeljni pojmovi /razina za opisivanje tijeka vremena– staro/davno, srednjovjekovni, srednji vijek, novi vijek, rani srednji vijek, kasni srednji vijek, rani novi vijek, razdoblje, desetljeće/ stoljeće, vladavina, preteča, doba renesanse, doba otkrića, doba uspona....).</p> <p>Napredni pojmovi za opisivanje tijeka vremena – gregorijanski, julijanski, karolinška renesansa, doba rekonkviste, predkolumboovski)</p>				
POV 6.A.2. UČENIK OBJAŠNJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAČINA ŽIVOTA U SREDNJEM I RANOM NOVOM VIJEKU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIJESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	<p>Koristi se kartom i opisuje međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte i pokazuje određene prostore povijesnih zbivanja, pojava i procesa uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte prema uputama.</p>	<p>Koristi se kartom i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte i analizira povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Koristi se kartom, analizira i objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte analizira i tumači povijesna zbiranja, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i uočava sličnosti i razlike.</p>
POV 6.B.1. UČENIK OBJAŠNJAVA UZROKE I POSLJEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA.	<p>Uočava uzroke, povod i posljedice na primjerima prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava.</p> <p>Uočava uz učiteljevu pomoć više od jednog uzroka i posljedice i razlikuje</p>	<p>Izdvaja i povezuje uzroke, povod i posljedice na primjerima prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava.</p> <p>Identificira više od jednog uzroka i posljedice i svrstava</p>	<p>Objašnjava uzroke, povod i posljedice na primjerima prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava.</p> <p>Objašnjava višestruke uzroke i posljedice i svrstava ih u zada-</p>	<p>Primjenjuje znanje o uzrocima, povodu i posljedicama na novim nastavnim sadržajima.</p>	<p>Analizira višestruke uzroke i posljedice i svrstava ih u katego-</p>

	pojedine kategorije uzroka i posljedica.	ih u u zadane kategorije prema uputama.	ne kategorije.	rije prema različitim kriterijima.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Kategorizacija uzroka i posljedica - svrstavanje uzroka i posljedica u određene kategorije (npr. prema trajanju – kratkotrajni/dugotrajni, kratkočni/srednjoročni/dugoročni; prema mjestu djelovanja– lokalni/globalni, unutarnji/vanjski/međunarodni; prema načinu izrečenosti- izravni/neizravni, posredni/neposredni; prema vrsti ili sadržaju – politički, gospodarski,vjerski, kulturni, društveni i sl.) Prema naputku – učenik svrstava uzroke i posljedice u određene kategorije prema uputama. Prema različitim kriterijima – učenik je sposoban samostalno svrstavati uzroke i posljedice u određene kategorije (npr. višestruki uzroci velikih geografskih otkrića i višestruke posljedice otkrića za Euroljane te izvaneuropsko stanovništvo).				
POV 6.C.1. UČENIK OBJAŠNJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJU SREDNJEV VIJEKA I RANOG NOVOG VIJEKA.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć kontinuitete i promjene u srednjem i ranom novom vijeku.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u srednjem i ranom novom vijeku te objašnjava sličnosti i razlike.	Tumači kontinuitete i promjene u srednjem i ranom novom vijeku i ukazuje na uzroke i posljedice promjena.	Tumači kontinuitete i promjene u srednjem i ranom novom vijeku i analizira uzroke i posljedice promjena.
	Objašnjava uz učiteljevu pomoć kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Objašnjava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira i tumači kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
POV 6.D.1. UČENIK ANALIZIRA PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA SREDNJI VIJEK I RANI NOVI VIJEK.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć obilježja povjesnih izvora i to potkrepljuje primjerima iz srednjeg vijeka i ranog novog vijeka.	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora i to objašnjava na primjerima iz srednjeg i ranog novog vijeka.	Objašnjava vrijednosti i ograničenja povjesnih izvora na primjerima iz srednjeg i ranog novog vijeka.	Analizira vrijednosti i ograničenja povjesnih izvora na primjerima iz srednjeg i ranog novog vijeka i donosi o tome zaključke
POV 6.D.2. UČENIK STRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE STRUKTURIRANE RADOVE.	Postavlja jednostavna pitanja o izvorima i pronašao odgovore na njih.	Postavlja pitanja za analizu izvora te odabire relevantne informacije.	Primjenjuje obrasce za analizu izvora i izdvaja dokaze.	Primjenjuje obrasce za analizu izvora i izdvaja dokaze na kojima temelji svoje zaključke.
	Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje rad jednostavne strukture.	Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje strukturirani rad.	Organizira informacije iz izvora i literature i izrađuje rad složene strukture.	Koristi se dokazima iz izvora i literature za svoje tvrdnje i izrađuje rad složene strukture.

	Objašnjava svoja opežanja uspoređujući ih s onima drugih učenika.	Objašnjava svoja opežanja procjenjujući vlastitu uspješnost.	Objašnjava svoja opežanja procjenjujući vlastitu uspješnost.	Objašnjava svoja opežanja procjenjujući vlastitu uspješnost.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Pojedine sastavnice istraživačkog procesa: učenik koristi neke od faza istraživačkog procesa primjerene njegovu uzrastu (npr. postavljanje jednostavnih pitanja, pronalaženje odgovora, organizacija informacija iz izvora i priopćavanje o spoznaji u različitim oblicima strukturiranih rada). Jednostavna pitanja o izvorima: čine bazična pitanja o izvoru (npr. Tko je autor izvora? Od kuda dolazi? O čemu izvor govori? Kada je nastao?). Rad na literaturi: literaturu za učenika 6. razreda čini udžbenik i radni materijal u pripremi nastavnika. Pitanja za analizu izvora: O čemu izvor govori? Što znamo o autoru izvora? Piše li na temelju vlastita iskustva ili prenosi tuđe riječi? Je li autor sudionik ili svjedok događaja? Je li svoj iskaz sastavio kasnije? Zašto je to važno? Zamisliti kako bi glasio naslov izvora i sl. Obrasci za analizu izvora: Učestalom uporabom pitanja za analizu izvora ovisno o vrsti i obilježjima oni postaju relevantni i učenici su ih na višim razinama sposobni primjenjivati kao ustaljeni obrazac. (npr. analitički predložak u radu sa slikovnim izvorima: opisivanje ljudi na slici, pejzaža, prostora, oblika, linija, svjetla, pokreta, položaja gledatelja, fokusa ili odgovori na pitanja: Tko? Kada? Šta se događalo? Simboli, znakovi, izrazi? Tko je autor? Zašto? Koliko se tekst i slika podudaraju? Šta je poruka? ...) Strukturirani rad: podrazumijeva organizaciju rada u smislene cjeline u vidu jednostavnih odlomaka prateći kronološku i uzročno-posljedičnu strukturu. (kraći tekst, sastavak, izlaganje, prezentacija i sl.) Rad složene strukture: podrazumijeva organizaciju u smislene odlomke (uvod, razrada, zaključak) u jasnoj kronološkoj i uzročno-posljedičnoj strukturi. (tekst, sastavak, esej, izlaganje, prezentacija, manje istraživanje zavičajne povijesti i sl.) Učenik razmatra svoj pristup i zaključke: metakognitivna razina znanja				
POV 6.E.1. UČENIK OBJAŠJAVA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O OSOBAMA, DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Uspoređuje pojedine prikaze i perspektive o prošlosti te opisuje neke sličnosti i razlike.	Uspoređuje pojedine prikaze i perspektive o prošlosti te objašnjava neke sličnosti i razlike. U prikazima identificira perspektivu autora.	Uspoređuje pojedine prikaze s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni u prikazima. U prikazima objašnjava perspektivu autora.	Uspoređuje pojedine prikaze s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni. Objašnjava kako perspektiva autora utječe na prikaz.
	Opisuje značenje odabranih osoba i događaja iz srednjeg i ranog novog vijeka uz učiteljevu pomoć.	Objašnjava značenje pojedinih osoba, događaja i pojave iz srednjeg i ranog novog vijeka.	Objašnjava značenje odabranih osoba, događaja i pojave iz srednjeg i ranog novog vijeka.	Objašnjava značenje odabranih osoba, događaja, pojave i procesa iz srednjeg i ranog novog vijeka.

	<p>Uspoređuje svoja zapažanja sa zapažanjima ostalih učenika uz pomoć učitelja.</p>	<p>Objašnjava sličnosti i razlike između svojih zapažanja i zapažanja ostalih učenika.</p>	<p>Objašnjava zašto postoje razlike između njegovih vlastitih zapažanja i zapažanja drugih učenika.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Primjeri interpretacija prikladnih uzrastu: udžbenici, znanstveno-popularne knjige i enciklopedije za djecu,igrani,animirani i dokumentarni filmovi o srednjem i ranom novom vijeku (npr. serijali Hrvatski kraljevi i Republika), muzejski postavi (npr. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Arheološki muzej Zadar, Hrvatski povjesni muzej u Zagrebu), stripovi (npr. Seoba Hrvata Andrije Maurovića), računalne igre s povijesnom tematikom (npr. na temu križarskih ratova).</p> <p>Primjeri s naglašenom perspektivom autora interpretacije: kako srednjovjekovni ljudi doživljavaju uzroke kuge, kako bizantski pisci opisuju Slave, kako Europljani prikazuju američke domorodce i civilizacije, kako hrvatski kroničari prikazuju Osmanlije, hrvatsko historijsko slikarstvo (npr. djela Vlaha Bukovca, Otona Ivezovića, Bele Čikoša Sesije, Ferde Quiquereza).</p>			

NIE LEKTOR

7. RAZRED

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 7.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA SLOŽENE NAČINE.	<p>Usapoređuje obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Opisuje važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.</p>	<p>Usapoređuje i objašnjava razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Analizira i objašnjava obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Objašnjava vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Analizira i objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti i uočava značenje pripisano nazivima pojedinih razdoblja.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.</p>	<p>Analizira i objašnjava razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p> <p>Tumači vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Interpretira važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti i tumači značenje pripisano nazivima pojedinih razdoblja.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Prikazivanje protoka vremena na složene načine: učenik je u stanju koristiti složenje načine i strategije kako bi ilustrirao protok vremena.</p> <p>Značenje pripisano nazivima razdoblja: pozitivan/negativan kontekst koji se povezuje s određenim nazivima razdoblja (romantizam, godina "proljeća naroda", , viktorijansko doba, Khuenovo doba....)</p> <p>Složeni grafički prikazi vremena – koji imaju veći broj sastavnica i složenije prikazuju vremenske odnose (složene lente vremena, složene kronološke tablice, sinkrone tablice, sheme vremenskog slijeda, redanje vizualnih prikaza, interaktivne crte vremena)</p>				

	<p>Temeljni pojmovi/razina za opisivanje tijeka vremena– barok, doba prosvjetiteljstva, Napoleonovo doba, doba preporoda, doba revolucija, viktorijansko doba....)</p> <p>Napredni pojmovi za opisivanje tijeka vremena – rokoko, klasicizam, doba jakobinskog terora, doba restauracije, romantizam, doba ranih nacionalnih pokreta, doba nacija, impresionizam, secesija...</p>			
POV 7.A.2. UČENIK ANALIZIRA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIJESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	<p>Koristi se kartom i objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i uočava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Koristi se kartom, analizira i tumači međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Koristi se kartom, analizira i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte analizira i vrednuje povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira i objašnjava način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i analizira sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Složene tematske karte - tematske karte koje sadrže veći broj podataka i više sastavnica.</p>				
POV. 7.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	<p>Objašnjava uz učiteljevu pomoć uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i uočava da neki uzroci i posljedice mogu biti važniji od drugih.</p>	<p>Uspoređuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p>

	Uočava posljedice prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.	Pronalazi i objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.	Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.	Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.
	Razlikuje pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojave i procesa.	Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa u zadane kategorije. Opisuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i uočava sličnosti i razlike	Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima. Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i opisuje sličnosti i razlike.	Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima. Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i analizira sličnosti i razlike.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Redanje uzroka i posljedica po važnosti – učenik razumije da svi uzroci i sve posljedice nisu jednako važni u tumačenju prošlih događaja, pojave i procesa. Različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojave i procesa – povjesničari ne odabiru uvijek iste uzroke i posljedice kao najvažnije te se zbog toga tumačenja prošlosti mogu razlikovati. Učenik analizira različit odabir uzroka i posljedica u prikazima (npr. udžbenik, primarni izvor, književno djelo, film, novine, historiografija, znanstveni prikazi i sl.).				
POV 7.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U NOVOM VIJEKU I 19. STOLJEĆU.	Identificira uz učiteljevu pomoć domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena te objašnjava njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira i tumači domet i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Procjenjuje su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Domet i ritam promjena: učenik istražuje jesu li promjene bile kratkoročne, srednjoročne ili dugoročne (trajanje i domet) te jesu li se promjene dogodile u kraćem ili dužem vremenu (postupnost i učestalost).				

POV 7.D.1. UČENIK ANALIZIRA I PROSUDUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA NOVI VIJEK I 19. STOLJEĆE.	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora i objašnjava uz učiteljevu pomoć obilježja izvora tipičnih za novi vijek i 19. stoljeće.	Analizira vrijednost i ograničenja povijesnih izvora na primjerima iz novog vijeka i 19. stoljeća.	Analizira važnost i pouzdanost povijesnih izvora na primjerima iz novog vijeka i 19. stoljeća.	Prosuđuje važnost i pouzdanost povijesnih izvora na primjerima iz novog vijeka i 19. stoljeća.
	Postavlja uz učiteljevu pomoć pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, uočava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, uspoređuje i opisuje suprotstavljenе prikaze.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora i analizira suprotstavljenе prikaze.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i tumači suprotstavljenе prikaze.
POV 7.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI SASTAVNICE ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE.	<p>Odabire uz učiteljevu pomoć informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Izrađuje uz učiteljevu pomoć strukturi-rani rad koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Analizira informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljениm kriterijima.</p>	<p>Vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do zaključaka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>Vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora rabeći ih kao dokaze za vlastitu argumentaciju.</p> <p>Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do zaključaka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Primjenjujući komponente istraživačkog procesa: učenik primjenjuje sve faze istraživačkog procesa na materijalu primjerenom kognitivnom razvoju. (postavljanje istraživačkog pitanja, planiranje, prikupljanje i obrada podataka, identificiranje i uporaba informacija iz izvora kako bi došao do zaključaka, izrada strukturiranih radova, uporaba stručnih termina, pisanje bilježaka i procjena efikasnosti izvedbe).</p> <p>Različiti primarni i sekundarni izvori – za učenika 7. razreda udžbenik i nastavni materijali u pripremi nastavnika.</p> <p>Strukturirani rad za 7. razred: rad koji ima uvod, razradu i zaključak i u kojem su cjeline oblikovane logičkim slijedom te je popraćen pisanjem bilješki u osnovnoj formi.</p>				

	<p>Rad složene strukture za 7. razred: rad koji ima uvod, razradu i zaključak u kojem se jasno uočava cilj i rezultati rada te je popraćen pisanjem bilješki.</p> <p>Pripremljeni kriteriji za procjenu: nastavnik priprema razrađene kriterije za procjenu pitanja i dokaza, dubine i logike analize te snage argumenata kojima učenik podupire svoje zaključke. Učestalom uporabom pripremljenih kriterija za procjenu oni postaju relevantni i učenici na višim razinama su ih sposobni primjenjivati kao ustaljeni obrazac.</p> <p>Primjeri raznovrsnih pristupa prikupljanja podataka: odlazak u knjižnicu, traženje na webu, odlazak u muzej ili arhiv. Primjeri raznovrsne obrade podataka: pisani tekst, graf, shema, tablica...</p> <p>Navodi izvore informacija u osnovnoj formi: učenik citira iz kojeg je izvora preuzeo podatak (knjiga, internetska stranica i sl.)</p> <p>Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija koje koristi u istraživanju, upotrebljava logički slijed autor, naziv djela, godina izdanja, stranica (npr. knjiga, časopisa, internetskih stranica i sl.)</p>			
POV 7.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive uz pomoć učitelja. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Opisuje značenje pojedinih osoba, događaja i pojava u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima i uz učiteljevu pomoć. Opisuje svoja zapažanja o značenju.	Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje odgovore.	Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva.	Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva te donosi argumentirane zaključke o razlozima zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive. Procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima.
	<p>Dodata pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Obrazac za analizu interpretacija i perspektiva: učenike je potrebno poučavati proceduri prilikom analize interpretacija i perspektiva te stoga učitelj kreira obrazac za analizu koji može sadržavati pitanja o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu i mogućem motivu</p>			

nastanka interpretacije, eventualnoj društvenoj/političkoj pripadnosti autora i sl. Pomoću obrasca učenik može izdvojiti u interpretaciji činjenice te mišljenja i prosudbe autora.

Temeljna pitanja za analizu: autor, mjesto i vrijeme nastanka interpretacije.

Razlozi postojanja različitih interpretacija: npr. odabir izvora, nedostatak izvora, pojava novih izvora, ideje i uvjerenja autora, ciljana publika

Zadani kriteriji za prosudbu značenja: učitelj kreira različite obrasce za prosudbu značenja pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema određenim kriterijima; osim već navedenih kriterija (vidjeti objašnjenje za 5. razred), mogu se uključiti nešto složeniji kriteriji poput važnosti za ljude u prošlosti i važnosti za nas danas

Razlozi različitih prosudbi značenja: različita iskustva, znanja, gledišta i stavovi o pojedinim događajima i sl.

NIELEKTORIRAN

8. RAZRED

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 8.A.1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA U 20. I 21. STOLJEĆU TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA SLOŽENE NAČINE.	<p>Usapoređuje obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Usapoređuje i objašnjava razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p>	<p>Analizira i objašnjava obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p>	<p>Analizira i objašnjava razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.</p>
	<p>Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Opisuje važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.</p>	<p>Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.</p>	<p>Objašnjava vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Analizira i objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti i uočava značenje pripisano nazivima pojedinih razdoblja.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.</p>	<p>Tumači vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena.</p> <p>Interpretira važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti i tumači značenje pripisano nazivima pojedinih razdoblja.</p> <p>Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena.</p>
<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Prikazivanje protoka vremena na složene načine: učenik je u stanju koristiti složenje načine i strategije kako bi ilustrirao protok vremena.</p> <p>Značenje pripisano nazivima razdoblja: pozitivan/negativan kontekst koji se povezuje s određenim nazivima razdoblja (staljinizam, fašizam, lude dvadesete...)</p> <p>Složeni grafički prikazi vremena – koji imaju veći broj sastavnica i složenije prikazuju vremenske odnose (složene lente vremena, složene kronološke tablice, sinkrone tablice, sheme vremenskog slijeda, redanje vizualnih prikaza, interaktivne crte vremena)</p>				

	<p>Temeljni pojmovi/razina za opisivanje tijeka vremena– predratni, razdoblje ekonomске krize, lude dvadesete, razdoblje fašizma, razdoblje prve Jugoslavije, razdoblje hladnog rata....</p> <p>Napredni pojmovi za opisivanje tijeka vremena – secesija, prefiksi proto-, post-, petoljetka....</p>				
POV 8.A.2. UČENIK ANALIZIRA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U 20. I 21. STOLJEĆU TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA	<p>Koristi se kartom i objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i uočava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Koristi se kartom, analizira i tumači međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Koristi se kartom, analizira i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povjesne i geografske karte analizira i vrednuje povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira i objašnjava način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i analizira sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Složene tematske karte - tematske karte koje sadrže veći broj podataka i više sastavnica.</p>				
POV. 8.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUDUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI	Objašnjava uz učiteljevu pomoć uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i uočava da neki uzroci i posljedice mogu biti važniji od drugih.	Uspoređuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir.	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.	Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.	

STI.	Uočava posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Pronalazi i objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	Prosuđuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.
	Razlikuje pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojava i procesa.	Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Opisuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i uočava sličnosti i razlike.	Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima. Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i objašnjava sličnosti i razlike.	Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima. Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i analizira sličnosti i razlike.
	Dodatna pojašnjenja i primjeri: Redanje uzroka i posljedica po važnosti – učenik razumije da svi uzroci i sve posljedice nisu jednako važni u tumačenju prošlih događaja, pojava i procesa. Različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa – povjesničari ne odabiru uvijek iste uzroke i posljedice kao najvažnije te se zbog toga tumačenja prošlosti mogu razlikovati. Učenik analizira različit odabir uzroka i posljedica u prikazima (npr. udžbenik, primarni izvor, književno djelo, film, novine, historiografija, znanstveni prikazi i sl.).			
POV 8.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U 20. I 21. STOLJEĆU.	Identificira uz učiteljevu pomoć domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena i objašnjava njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira i tumači domet i ritam promjena, njihove uzroke i posljedice. Procjenjuje su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
POV 8.D.1. UČENIK ANALIZIRA I PROSUDUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora i objašnjava uz učiteljevu pomoć obilježja izvora tipičnih za 20. i 21. stoljeća.	Analizira vrijednost i ograničenja povijesnih izvora na primjerima iz 20. i 21. stoljeća.	Analizira važnost i pouzdanost povijesnih izvora na primjerima iz 20. i 21. stoljeća.	Prosuđuje važnost i pouzdanost povijesnih izvora na primjerima iz 20. i 21. stoljeća.

SPECIFIČNE ZA 20. I 21. STOLJEĆE.	stoljeće. Postavlja uz učiteljevu pomoć pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, uočava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, uspoređuje i opisuje suprotstavljenе prikaze.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora i analizira suprotstavljenе prikaze.	Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i tumači suprotstavljenе prikaze.
POV 8.D.2. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI SASTAVNICE ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE IZRADUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE.	<p>Odabire uz učiteljevu pomoć informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Izrađuje uz učiteljevu pomoć strukturirani rad koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>Analizira informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.</p>	<p>Vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti.</p> <p>Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do zaključaka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>Vrednuje informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora rabeći ih kao dokaze za vlastitu argumentaciju.</p> <p>Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do zaključaka.</p> <p>Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>
<p>Dodata pojašnjenja i primjeri: Primjenjujući komponente istraživačkog procesa: učenik primjenjuje sve faze istraživačkog procesa na materijalu primjerenom kognitivnom razvoju. (postavljanje istraživačkog pitanja, planiranje, prikupljanje i obrada podataka, identificiranje i uporaba informacija iz izvora kako bi došao do zaključaka, izrada strukturiranih radova, uporaba stručnih termina, pisanje bilježaka i procjena efikasnosti izvedbe).</p> <p>Različiti primarni i sekundarni izvori – za učenika 8. razreda udžbenik i nastavni materijali u pripremi nastavnika.</p> <p>Strukturirani rad za 8. razred: rad koji ima uvod, razradu i zaključak i u kojem su cjeline oblikovane logičkim slijedom te je popraćen pisanjem bilješki u osnovnoj formi.</p> <p>Rad složene strukture za 8. razred: rad koji ima uvod, razradu i zaključak u kojem se jasno uočava cilj i rezultati rada te je popraćen pisanjem bilješki.</p> <p>Pripremljeni kriteriji za procjenu: nastavnik priprema razrađene kriterije za procjenu pitanja i dokaza, dubine i logike analize te snage argumenata kojima učenik podupire svoje zaključke. Učestalom uporabom pripremljenih kriterija za procjenu oni postaju relevantni i učenici na višim razinama su ih sposobni primjenjivati kao ustaljeni obrazac.</p>				

	<p>Primjeri raznovrsnih pristupa prikupljanja podataka: odlazak u knjižnicu, traženje na webu, odlazak u muzej ili arhiv. Primjeri raznovrsne obrade podataka: pisani tekst, graf, shema, tablica...</p> <p>Navodi izvore informacija u osnovnoj formi: učenik citira iz kojeg je izvora preuzeo podatak (knjiga, internetska stranica i sl.)</p> <p>Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija koje koristi u istraživanju, upotrebljava logički slijed autor, naziv djela, godina izdanja, stranica (npr. knjiga, časopisa, internetskih stranica i sl.)</p>			
POV 8.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	<p>Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive uz pomoć učitelja.</p> <p>Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore.</p> <p>Opisuje značenje pojedinih osoba, događaja i pojava u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima i uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Opisuje svoja zapažanja o značenju.</p>	<p>Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive.</p> <p>Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih odgovore.</p> <p>Objašnjava značenje odabralih osoba, događaja i pojava u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima.</p> <p>Uspoređuje svoja objašnjenja značenja s procjenama drugih učenika.</p>	<p>Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni.</p> <p>Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva.</p> <p>Procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima.</p> <p>Uspoređuje sličnosti i razlike između svojih zapažanja i zapažanja ostalih učenika.</p>	<p>Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni.</p> <p>Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva te donosi argumentirane zaključke o razlozima zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive.</p> <p>Procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa u novom vijeku i 19. stoljeću prema zadanim kriterijima i objašnjava razloge svojeg odabira.</p> <p>Uspoređuje zašto postoje razlike između njegovih vlastitih zapažanja i zapažanja drugih učenika.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Obrazac za analizu interpretacija i perspektiva: učenici uvježбавају proceduru prilikom analize interpretacija i perspektiva te stoga učitelj kreira obrazac za analizu koji može sadržavati pitanja o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu i mogućem motivu nastanka interpretacije, eventualnoj društvenoj/političkoj pripadnosti autora i sl. Pomoću obrasca učenik može izdvojiti u interpretaciji činjenice te mišljenja i prosudbe autora.</p> <p>Temeljna pitanja za analizu: autor, mjesto i vrijeme nastanka interpretacije.</p> <p>Razlozi postojanja različitih interpretacija: npr. odabir izvora, nedostatak izvora, pojava novih izvora, ideje i uvjerenja autora, ciljana publika</p> <p>Zadani kriteriji za prosudbu značenja: učitelj kreira različite obrasce za prosudbu značenja pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema određenim</p>			

	kriterijima; osim već navedenih kriterija (vidjeti objašnjenje za 5. razred), mogu se uključiti nešto složeniji kriteriji poput važnosti za ljudi u prošlosti i važnosti za nas danas Razlozi različitih prosudbi značenja: različita iskustva, znanja, gledišta i stavovi o pojedinim događajima i sl.
--	--

NIELEKTORIRANO

TROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV. 1. A. 1. UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU OSOBA, DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE GRAFIČKI PRIKAZUJE PROTOK VREMENA.	Uspoređuje obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom uz učiteljevu pomoć.	Uspoređuje i objašnjava obilježja razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.	Analizira i objašnjava obilježja društava i razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.	Analizira i objašnjava obilježja društava i razdoblja koja proučava i reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom.
	Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena. Opisuje važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Određuje vremenski slijed u povjesnoj pripovijesti koristeći se temeljnim pojmovima za opisivanje tijeka vremena. Objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena. Analizira i objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.	Određuje vremenski slijed u složenoj povjesnoj pripovijesti koristeći se naprednim pojmovima za opisivanje tijeka vremena. Analizira i objašnjava važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti Izrađuje složene grafičke prikaze tijeka vremena
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Prikazivanje protoka vremena na složene načine: učenik je u stanju koristiti složenije načine i strategije kako bi ilustrirao protok vremena. Značenje pripisano nazivima razdoblja: pozitivan/negativan kontekst koji se povezuje s određenim nazivima razdoblja. Složeni grafički prikazi vremena – koji imaju veći broj sastavnica i složenije prikazuju vremenske odnose (složene lente vremena, složene kronološke tablice, sinkrone tablice, sheme vremenskog slijeda, redanje vizualnih prikaza, interaktivne crte vremena)				
POV. 1. A. 2.	Koristi se kartom i objašnjava međuso-	Koristi se kartom, uspoređuje i	Koristi se kartom, analizira i tu-	Koristi se kartom, analizira i tumači

<p>UČENIK ANALIZIRA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJeka I PROSTORA U RAZDOB-LJIMA KOJA PROUČAVA, TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIESNIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.</p>	<p>bni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.</p>	<p>objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p>	<p>mači međusobni utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p>	<p>složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u prošlosti.</p>
<p>POV 1.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJE-DICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.</p>	<p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povjesne i geografske karte i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Čita povjesne i geografske karte analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i uočava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povjesne i geografske karte analizira i objašnjava povjesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Identificira i objašnjava način na koji povjesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
	<p>Objašnjava uz učiteljevu pomoć uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i uočava da neki uzroci i posljedice mogu biti važniji od drugih.</p> <p>Uočava posljedice prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.</p> <p>Razlikuje pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojave i</p>	<p>Uspoređuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir.</p> <p>Pronalazi i objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.</p> <p>Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Prosudiće utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Kategorizira uzroke i posljedice prema različitim kriterijima.</p>

	procesa. u zadane kategorije.	Opisuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i uočava sličnosti i razlike.	Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i objavljuje sličnosti i razlike.	Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojava i procesa i analizira sličnosti i razlike.
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Redanje uzroka i posljedica po važnosti – učenik razumije da svi uzroci i sve posljedice nisu jednako važni u tumačenju prošlih događaja, pojava i procesa.</p> <p>Različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojava i procesa – povjesničari ne odabiru uvijek iste uzroke i posljedice kao najvažnije te se zbog toga tumačenja prošlosti mogu razlikovati. Učenik analizira različit odabir uzroka i posljedica u prikazima (npr. udžbenik, primarni izvor, književno djelo, film, novine, historiografija, znanstveni prikazi i sl.).</p>			
POV. 1.C.1. UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJU KOJE PROUČAVA.	Identificira uz učiteljevu pomoć domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena i objavljuje njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Analizira i tumači domet, ritam i trajanje promjena, njihove uzroke i posljedice. Procjenjuje kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena i jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
POV 1.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORIŠTEĆI SE PRIMARNIM I SEKUNDARNIM IZVORIMA I ODGOVARAJUĆIM METODAMA.	Postavlja istraživačka pitanja te uz učiteljevu pomoć odabire informacije iz izvora kako bi došao do odgovora. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraži-	Postavlja istraživačka pitanja, odabire informacije iz izvora kako bi došao do odgovora. Procjenjuje uspješnost vlastitog	Postavlja istraživačka pitanja te odabire i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora. Procjenjuje uspješnost vlastitog	Postavlja istraživačka pitanja te planira istraživanje kako bi došao do odgovora. Koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka. Procjenjuje uspješnost vlastitog

	vanja uz učiteljevu pomoć.	istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.	istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Pripremljeni kriteriji za procjenu: nastavnik priprema razrađene kriterije za procjenu pitanja i dokaza, dubine i logike vlastite analize te snage argumenata kojima podupire svoje zaključke. Učestalom uporabom pripremljenih kriterija za procjenu oni postaju relevantni i učenici na višim razinama su ih sposobni primjenjivati kao ustaljeni obrazac.</p> <p>Primjeri raznovrsnih pristupa prikupljanja podataka: odlazak u knjižnicu, traženje na webu, odlazak u muzej ili arhiv. Primjeri raznovrsne obrade podataka: pisani tekst, graf, shema, tablica...</p>			
POV 1.D.2. UČENIK IZRAĐUJE STRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje uz učiteljevu pomoć strukturirani rad koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Izrađuje strukturirani rad koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima te navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Izrađuje rad složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Strukturirani rad: rad koji ima uvod, razradu i zaključak i u kojem su cjeline oblikovane logičkim slijedom te je popraćen pisanjem bilješki u osnovnoj formi.</p> <p>Rad složene strukture: rad koji ima uvod, središnji dio i zaključak i u kojem se jasno uočava cilj i rezultati istraživanja te je popraćen pisanjem bilješki.</p> <p>Navodi izvore informacija u osnovnoj formi: učenik citira iz kojeg je izvora preuzeo podatak (knjiga, internetska stranica i sl.)</p> <p>Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija koje koristi u istraživanju, upotrebljava logički slijed autor, naziv djela, godina izdanja, stranica (npr. knjiga, časopisa, internetskih stranica i sl.)</p> <p>Uvažavanje profesionalnih i etičkih normi: ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu, citira preuzeto iz literature i sl.</p> <p>Metode i načini prezentacije primjerene svrsi i publici – npr. govorni jezik, strukturirane pripovijesti, opisi, proširena objašnjenja, istraživački radovi, eseji, izložbe, projekti, uporaba IKT-a i sl.</p>			
POV 1.E.1. UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTER-	Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive.	Uspoređuje pojedine interpretacije i perspektive te objašnjava slično-	Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja	Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima te izdvaja

PRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.		sti i razlike. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih odgovore.	dokaze koji su upotrijebljeni. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva.	dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva te donosi argumentirane zaključke o razlozima zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive.
	Opisuje značenje pojedinih osoba, događaja i pojava prema zadanim kriterijima uz učiteljevu pomoć. Opisuje svoja zapažanja o značenju.	Objašnjava značenje odabralih osoba, događaja i pojava prema zadanim kriterijima. Uspoređuje svoje procjene značenja s procjenama drugih učenika.	Procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema zadanim kriterijima. Objašnjava sličnosti i razlike između svojih zapažanja i zapažanja ostalih učenika.	Procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema zadanim kriterijima i objašnjava razloge svojeg odabira. Objašnjava zašto postoje razlike između njegovih vlastitih zapažanja i zapažanja drugih učenika.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Obrazac za analizu interpretacija i perspektiva: učenici trebaju uvježavati proceduru prilikom analize interpretacija i perspektiva te stoga učitelj kreira obrazac za analizu koji može sadržavati pitanja o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu i mogućem motivu nastanka interpretacije, eventualnoj društvenoj/političkoj pripadnosti autora i sl. Temeljna pitanja za analizu: autor, mjesto i vrijeme nastanka interpretacije. Razlozi postojanja različitih interpretacija: npr. odabir izvora, nedostatak izvora, pojava novih izvora, ideje i uvjerenja autora, ciljana publika Zadani kriteriji za prosudbu značenja: različiti obrasci za prosudbu značenja pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa mogu uključivati kriterije poput dubine, širine i trajanja utjecaja (na koliko je ljudi, u kojoj mjeri i koliko dugo nešto/netko utjecao), važnosti za ljudi u prošlosti i važnosti za nas danas i sl.				

PRVI RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE I PRVI RAZRED GIMNAZIJE

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 1.A.1. UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Koristi temeljne vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.	Koristi složene vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.
	Opisuje značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima.	Objašnjava značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima.	Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima.	Analizira i tumači interpretativnu prirodu i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima.
	Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz učiteljevu pomoć i to prikazuje na različite načine.	Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
POV 1.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOB-	Dodata pojašnjenja i primjeri: Interpretativna priroda različitih periodizacija: razumijevanje da postoje različite periodizacije koje ovise o i značenju koje im daje historiografija. (npr. početak srednjeg vijeka – pad Zapadnog Rimskog Carstva, Justinianovo doba, seobe Vikinga....) Sinkronijsko kretanje u vremenu: učenik prati istovremena zbivanja u raznim državama u jednom razdoblju (npr. proučavanje tempa razvoja industrijske revolucije u različitim zemljama, određivanje slijeda istih pojava...) Dijakronijsko kretanje u vremenu: učenik prati povjesni slijed pojava u različitim razdobljima.			
	Koristi se kartom i objašnjava složeni međusobni utjecaj čovjeka i	Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava složeni međusobni	Koristi se kartom, analizira i tumači složeni međusobni utjecaj	Koristi se kartom, analizira i vrednuje složeni međusobni utjecaj

NOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.	utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.	čovjeka i prostora u prošlosti.	čovjeka i prostora u prošlosti.
	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte analizira povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte interpretira povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
POV 1.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NIJHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	<p>Uspoređuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir.</p> <p>Objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.</p> <p>Opisuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i uočava sličnosti i razlike.</p>	<p>Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i objašnjava sličnosti i razlike.</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Analizira različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojave i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost te daje složena objašnjenja.</p> <p>Procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojave i procesa i izdvaјa upotrijebljene argumente.</p>
POV 1.C.1.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć	Objašnjava složenost kontinuiteta	Analizira složenost kontinuiteta i	Analizira složenost kontinuiteta i

UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	složenost kontinuiteta i promjena.	i promjena.	promjena.	promjena i donosi o tome zaključke.
	Povezuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu.	Usapoređuje domet, ritam i trajanje promjena te objašnjava njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu.	Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu.	Procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu.
		Uočava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Opisuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.
	Dodata pojašnjenja i primjeri: Interpretacije o kontinuitetima i promjenama: učenik istražuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.			
POV 1.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALNIM ZNANJEM.	Oblikuje uz učiteljevu pomoć istraživačka pitanja i planira istraživanje. Odabire relevantne izvore i izdvaja dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	Oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje. Analizira relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze te planira istraživanje. Vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze te planira istraživanje. Vrednuje relevantne izvore i dokaze i oblikuje vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	Dodata pojašnjenja i primjeri: Širok spektar primarnih i sekundarnih izvora: za učenika udžbenik, nastavni materijali u pripremi nastavnika, odabrani prilozi iz stručne literature... Istraživačko pitanje: u srednjoj školi fokusirano je na određene segmente ili na šire razumijevanje teme (npr. Zašto je bilo potrebno toliko vremena da žene dobiju pravo glasa? Zašto je toliko ljudi bilo u pokretu između 1750. i 1900. godine? Robespierre – izvršitelj ili grobar revolucije? Je li Hitler stekao kontrolu nad Njemačkom javnom podrškom ili terorom? Zašto je pasivni otpor u Indiji mogao srušiti britansku kolonijalnu vlast?)			
POV 1.D.2 UČENIK IZRADUJE RADOVE SLOŽENE	Izrađuje uz učiteljevu pomoć radove složene strukture koristeći se relevantnim informa-	Izrađuje radove složene strukture koristeći se relevantnim informa-	Izrađuje radove složene strukture koristeći se širokim spektrom	Izrađuje radove složene strukture koristeći se širokim spektrom

STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	vantnim informacijama i stručnim terminima. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi.	cijama i stručnim terminima. Precizno navodi izvore informacija.	relevantnih informacija i stručnim terminima. Precizno navodi izvore informacija.	relevantnih informacija i stručnim terminima. Precizno navodi izvore informacija.
	Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Navodi izvore informacija u osnovnoj formi: učenik citira iz kojeg je izvora preuzeo podatak, navodi autora, naziv djela, godinu izdanja, stranicu (knjiga, internetska stranica, časopis i sl.) Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija i to sustavno navodi u kritičkom aparatu (npr. knjiga, časopisa, novina, internetskih stranica, arhivske građe, fotografija, muzejske građe, intervjuja i sl.) Uvažavanje profesionalnih i etičkih normi: ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu, citira preuzeto iz literature i sl. Metode i načini prezentacije primjerene svrsi i publici – npr. govorni jezik, strukturirane pripovijesti, opisi, proširena objašnjenja, istraživački radovi, eseji, izložbe, projekti, uporaba IKT-a i sl				
POV 1.E.1. UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć te u njima identificira stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Opisuje značenja pripisana pojedinim osobama, događajima, poja-	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive te u njima identificira stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Objasnjava značenja pripisana pojedinim osobama, događajima,	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Analizira značenja pripisana pojedinim osobama, događajima,	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stave, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Postavlja pitanja koja mogu voditi daljnjem istraživanju pojedinih interpretacija. Propituje značenja pripisana pojedinim osobama, događajima, poja-

	vama i procesima na temelju zada-nih kriterija.	pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija.	pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija.	vama i procesima na temelju zada-nih kriterija.
<p>Dodata pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Širok povjesni kontekst: povezivanje interpretacije s bitnim obilježjima vremena o kojem interpretacija govori, ali i obilježjima vremena u kojem je interpretacija nastala; obuhvaća vrijeme i mjesto zbivanja, političke, kulturne, socijalne, društvene i druge prilike te podrazumijeva istraživanje do-gađaja, pojave i procesa u dužem vremenskom razdoblju (ili čak kroz više vremenskih razdoblja) i širem prostoru zbivanja (npr. proučavanje interpretacija o doseljenju Hrvata u historijskom slikarstvu uz uvažavanje povjesnog konteksta prilika na prostoru Hrvatske i Europe u vrijeme seobe naroda, ali i prilika i procesa u 19. stoljeću u Hrvatskoj i Europi).</p> <p>Korištenje povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe: npr. znanstveni, popularni, politički, javni kontekst; različite svrhe korištenja povijesti uključuju i primjere zlouporaba prošlosti za poticanje stereotipa i predrasuda.</p> <p>Obrazac za analizu interpretacija i perspektiva: sadrži pitanja o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, dokazima u izvorima koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni, o razlogu i mogućem motivu nastanka interpretacije, o stavovima i vrijednostima autora koji se mogu uočiti u interpretaciji, eventualnoj društvenoj/političkoj pripadnosti autora i sl.</p> <p>Zadani kriteriji za prosudbu značenja: dubina, širina i trajanje utjecaja (na koliko je ljudi, u kojoj mjeri i koliko dugo nešto/netko utjecao), važnosti za ljudе u prošlosti i važnosti za nas danas i sl.</p>				

DRUGI I TREĆI RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE I DRUGI RAZRED GIMNAZIJE

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 2.A.2. UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Koristi temeljne vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.	Koristi složene vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.
	Opisuje značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz učiteljevu pomoć i to prikazuje na različite načine.	Objašnjava značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira i tumači interpretativnu prirodu i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
Dodata pojašnjenja i primjeri: Interpretativna priroda različitih periodizacija: razumijevanje da postoje različite periodizacije koje ovise o i značenju koje im daje historiografija. (npr. početak srednjeg vijeka – pad Zapadnog Rimskog Carstva, Justinianovo doba, seobe Vikinga....) Sinkronijsko kretanje u vremenu: učenik prati istovremena zbivanja u raznim državama u jednom razdoblju (npr. proučavanje tempa razvoja industrijske revolucije u različitim zemljama, određivanje slijeda istih pojava...) Dijakronijsko kretanje u vremenu: učenik prati povijesni slijed pojava u različitim razdobljima.				
POV 2.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOB-	Koristi se kartom i objašnjava složeni međusobni utjecaj čovjeka i	Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava složeni međusobni	Koristi se kartom, analizira i tumači složeni međusobni utjecaj	Koristi se kartom, analizira i vrednuje složeni međusobni utjecaj

NOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.	utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.	čovjeka i prostora u prošlosti.	čovjeka i prostora u prošlosti.
	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slike karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
POV 2.B.1. UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	<p>Objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir.</p> <p>Objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojave i procesa koji utječu na sadašnjost.</p> <p>Opisuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i uočava sličnosti i razlike.</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Uspoređuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja pojave i procesa i objašnjava sličnosti i razlike.</p>	<p>Analizira i tumači uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost</p> <p>Analizira različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojave i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa i reda ih po važnosti navodeći argumente za svoj odabir.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost te daje složena objašnjenja.</p> <p>Procjenjuje različit odabir uzroka i posljedica u prikazima prošlih događaja, pojave i procesa i izdvaja upotrijebljene argumente.</p>

POV 2.C.1. UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć složenost kontinuiteta i promjena.	Objašnjava složenost kontinuiteta i promjena.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena i donosi o tome zaključke.
	Povezuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu.	Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena i objašnjava njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Uočava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Opisuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Objašnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.
	Dodata pojašnjenja i primjeri: Interpretacije o kontinuitetima i promjenama: učenik istražuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.			
POV 2.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALNIM ZNANJEM.	Oblikuje uz učiteljevu pomoć istraživačka pitanja i planira istraživanje. Odabire relevantne izvore i izdvaja dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	Oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje. Analizira relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze te planira istraživanje. Vrednuje relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze te planira istraživanje. Vrednuje relevantne izvore i dokaze i oblikuje vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući relevantne kriterije procjene.
	Dodata pojašnjenja i primjeri: Širok spektar primarnih i sekundarnih izvora: za učenika udžbenik, nastavni materijali u pripremi nastavnika, odabrani prilozi iz stručne literature... Istraživačko pitanje: u srednjoj školi fokusirano je na određene segmente ili na šire razumijevanje teme (npr. Zašto je bilo potrebno toliko vremena da žene dobiju pravo glasa? Zašto je toliko ljudi bilo u pokretu između 1750. i 1900. godine? Robespierre – izvršitelj ili grobar revolucije? Je li Hitler stekao kontrolu nad Njemačkom javnom podrškom ili terorom? Zašto je pasivni otpor u Indiji mogao srušiti britansku kolonijalnu vlast?)			

POV 2.D.2 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje uz učiteljevu pomoć rade složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima.	Izrađuje rade složene strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima.	Izrađuje rade složene strukture koristeći se širokim spektrom relevantnih informacija i stručnim terminima.	Izrađuje rade složene strukture koristeći se širokim spektrom relevantnih informacija i stručnim terminima.
	Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Precizno navodi izvore informacija. Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Navodi izvore informacija u osnovnoj formi: učenik citira iz kojeg je izvora preuzeo podatak, navodi autora, naziv djela, godinu izdanja, stranicu (knjiga, internetska stranica, časopis i sl.) Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaće pravilan način citiranja različitih izvora informacija i to sustavno navodi u kritičkom aparatu (npr. knjiga, časopisa, novina, internetskih stranica, arhivske građe, fotografija, muzejske građe, intervjuja i sl.) Uvažavanje profesionalnih i etičkih normi: ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu, citira preuzeto iz literature i sl. Metode i načini prezentacije primjerene svrsi i publici – npr. govorni jezik, strukturirane pripovijesti, opisi, proširena objašnjenja, istraživački radevi, eseji, izložbe, projekti, uporaba IKT-a i sl.				
POV 2.E.1. UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć te u njima identificira stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Opisuje značenja pripisana pojedi-	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive te u njima identificira stavove, motive i vrijednosti njihovih autora.	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora.	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stave, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Postavlja pitanja koja mogu voditi daljnjem istraživanju pojedinih interpretacija.
		Objašnjava značenja pripisana	Analizira značenja pripisana	Propituje značenja pripisana poje-

	nim osobama, događajima, pojавama i procesima na temelju zadanih kriterija.	pojedinim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija.	pojedinim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija.	dinim osobama, događajima, pojавama i procesima na temelju zadanih kriterija.
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>širok povijesni kontekst: povezivanje interpretacije s bitnim obilježjima vremena o kojem interpretacija govori, ali i obilježjima vremena u kojem je interpretacija nastala; obuhvaća vrijeme i mjesto zbivanja, političke, kulturne, socijalne, društvene i druge prilike te podrazumijeva istraživanje događaja, pojave i procesa u dužem vremenskom razdoblju (ili čak tijekom više vremenskih razdoblja) i širem prostoru zbivanja (npr. proučavanje interpretacija o doseljenju Hrvata u historijskom slikarstvu uz uvažavanje povijesnog konteksta prilika na prostoru Hrvatske i Europe u vrijeme seobe naroda, ali i prilika i procesa u 19. stoljeću u Hrvatskoj i Europi).</p> <p>Korištenje povijesti u različitim kontekstima i u različite svrhe: npr. znanstveni, popularni, politički, javni kontekst; različite svrhe korištenja povijesti uključuju i primjere zlouporaba prošlosti za poticanje stereotipa i predrasuda.</p> <p>Obrazac za analizu interpretacija i perspektiva: sadrži pitanja o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, dokazima u izvorima koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni, o razlogu i mogućem motivu nastanka interpretacije, o stavovima i vrijednostima autora koji se mogu uočiti u interpretaciji, eventualnoj društvenoj/političkoj pripadnosti autora i sl.</p> <p>Zadani kriteriji za prosudbu značenja: dubina, širina i trajanje utjecaja (na koliko je ljudi, u kojoj mjeri i koliko dugo nešto/netko utjecao), važnosti za ljude u prošlosti i važnosti za nas danas i sl.</p>			

TREĆI RAZRED GIMNAZIJE

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV. 3.A.1. UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Koristi temeljne vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.	Koristi složene vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.
	Opisuje značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz učiteljevu pomoći i to prikazuje na različite načine.	Objašnjava značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira i tumači interpretativnu prirodu i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
Dodatna pojašnjenja i primjeri: Interpretativna priroda različitih periodizacija: razumijevanje da postoje različite periodizacije koje ovise o i značenju koje im daje historiografija. (npr. početak srednjeg vijeka – pad Zapadnog Rimskog Carstva, Justinianovo doba, seobe Vikinga...) Sinkronijsko kretanje u vremenu: učenik prati istovremena zbivanja u raznim državama u jednom razdoblju (npr. proučavanje tempa razvoja industrijske revolucije u različitim zemljama, određivanje slijeda istih pojava...) Dijakronijsko kretanje u vremenu: učenik prati povjesni slijed pojava u različitim razdobljima.				
POV. 3.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐU-	Koristi se kartom i objašnjava složeni međusobni utjecaj	Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava složeni međusobni	Koristi se kartom, analizira i tumači složeni međusobni utjecaj čovjeka i	Koristi se kartom, analizira i vrednuje složeni međusobni utjecaj čovjeka

<p>SOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.</p>	<p>čovjeka i prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>i prostora u prošlosti.</p> <p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
<p>POV 3.B.1. UČENIK PROCJENJUJE UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA I POVEZUJE IH S POJEDINIM INTERPRETACIJAMA.</p>	<p>Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p>	<p>Analizira i tumači uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p>
	<p>Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.</p> <p>Objašnjava uz učiteljevu pomoć različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj.</p>	<p>Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.</p> <p>Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj.</p>	<p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.</p> <p>Analizira vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigma u historiografiji.</p>	<p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost te daje složena objašnjenja.</p> <p>Tumači vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama te objašnjava njihovu vezu s pojedinim interpretativnim paradigma u historiografiji.</p>

	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Uzroci i posljedice u širem povjesnom kontekstu – učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa uzimajući u obzir vrijeme i mjesto zbivanja, političke, kulturne, socijalne, društvene i druge prilike koje su utjecale na tijek zbivanja ili su nastale kao rezultat zbivanja. Širi kontekst podrazumijeva istraživanje događaja, pojava i procesa u dužem vremenskom razdoblju (čak i dijakrono) i širem prostoru zbivanja (npr. događaji u Hrvatskoj u kontekstu zbivanja u Europi i svijetu).</p> <p>Interpretativne paradigme – učenik upoznaje metode rada povjesničara koje koriste pri objašnjavanju prošlih događaja, pojava i procesa (npr. uzročno ili kauzalno objašnjenje u istraživačkom procesu, objašnjenje motivima/razlozima itd.). Objasnjava vrijednosne prosudbe povjesničara u interpretacijama uzroka i posljedica te ih povezuje s mogućim utjecajima na njihovu interpretaciju (npr. nedostatak izvora, osobni stavovi, stereotipi, pristranosti i sl.), odnosno s historiografskim paradigmama (npr. utjecaj filozofije na tumačenje veza između uzroka i posljedica očituje se učenjima o čovjekovoj predodređenosti djelovanja ili determinizmu nasuprot slobodnoj volji ili indeterminizmu i sl.).</p>				
POV 3.C.1. UČENIK ANALIZIRA I PROCJENIUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć složenost kontinuiteta i promjena. Povezuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu.	Objašnjava složenost kontinuiteta i promjena. Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena i objašnjava njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Uočava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Opisuje različite interpretacije kontinuitetima i promjenama.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena i donosi o tome zaključke. Procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Objasnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Interpretacije o kontinuitetima i promjenama: učenik istražuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.</p>				
POV. 3.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIOGRAFSKIM METODAMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA.	Oblikuje uz pomoć učitelja istraživačka pitanja o historiografskim problemima i planira korake u istraživanju. Izdvaja dokaze iz širokog	Oblikuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju.	Oblikuje hipoteze o historiografskim pitanjima i problemima i planira korake u istraživanju.	Oblikuje, provjerava i prilagođuje hipoteze o historiografskim pitanjima i problemima i planira korake u istraživanju.	

	<p>spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje.</p> <p>Procjenjuje uz učiteljevu pomoć uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>tra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>primarnih i sekundarnih izvora kako bi razvio argumentaciju.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>primarnih i sekundarnih izvora i upotrebljava ih kao argumentaciju za dokazivanje ili opovrgavanje određene hipoteze.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Istraživačka hipoteza: podrazumijeva već izrečenu ideju, pretpostavku ili odgovor na istraživačko pitanje koja se istraživačkim postupkom i dokazima treba razviti, potvrditi ili opovrgnuti.</p> <p>Istraživanje o historiografskim problemima: učenik može raditi istraživanje na već istraženim historiografskim pitanjima primjenjujući faze istraživačkog procesa.</p>			
POV 3.D.2. UČENIK IZRADUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLICITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	<p>Izrađuje uz učiteljevu pomoć koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature odgovara na istraživačka pitanja.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature odgovara na istraživačka pitanja.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formulira i brani hipotezu.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formulira, brani ili opovrgava manju hipotezu koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Koherentan rad: rad koji ima jasno postavljen cilj i svrhu istraživanja, definiranu metodologiju rada, rad na izvorima i literaturi, jasnu strukturu (uvod,</p>			

	<p>razrada, zaključak) te popis izvora i literature citiran na pravilan način.</p> <p>Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija koje koristi u istraživanju i to sustavno navodi u kritičkom aparatu (npr. knjiga, časopisa, novina, internetskih stranica, arhivske građe, fotografija, muzejske građe, intervjuja i sl.)</p> <p>Uvažavanje profesionalnih i etičkih normi: ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu, citira preuzeto iz literature i sl.</p> <p>Metode i načini prezentacije primjerene svrsi i publici – npr. govorni jezik, strukturirane pripovijesti, opisi, proširena objašnjenja, istraživački radovi, eseji, izložbe, projekti, uporaba IKT-a i sl.</p> <p>Manja hipoteza koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima – učenik može primjerice napraviti istraživački rad na primjerima iz zavičajne povijesti u kojem će pokazati kako događanja u mikrosredini koreliraju sa zbivanjima u širem povjesnom kontekstu.</p>			
POV 3.E.1. UČENIK PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAAMA I PROCESIMA.	<p>Uspoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć kako bi objasnio stave, motive i vrijednosti njihovih autora.</p> <p>Obrazlaže elemente povjesnog konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Objašnjava značenja pripisana osobama, događajima, pojавama i procesima.</p>	<p>Uspoređuje i objašnjava različite interpretacije i perspektive kako bi protumačio stave, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Obrazlaže povjesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Objašnjava značenja pripisana osobama, događajima, pojavama i procesima i navodi neke razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena.</p>	<p>Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Kritički propituje povjesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Analizira značenja pripisana osobama, događajima, pojavama i procesima, objašnjava razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p> <p>Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>	<p>Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.</p> <p>Kritički propituje širok povjesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Analizira značenja pripisana osobama, događajima, procjenjuje razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p> <p>Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Interpretativne paradigme – Učenik upoznaje metode rada povjesničara za objašnjavanje prošlih događaja, pojava i procesa (npr. kauzalno objašnjenje u istraživačkom procesu, objašnjenje motivima/razlozima itd.). Objašnjava vrijednosne prosudbe povjesničara u interpretacijama te ih povezuje s</p>			

	mogućim utjecajima na njihovu interpretaciju (npr. nedostatak izvora, osobni stavovi, stereotipi, pristranosti i sl.), odnosno s historiografskim paradigma (npr. utjecaj filozofije na tumačenje veza između uzroka i posljedica očituje se učenjima o čovjekovoj predodređenosti djelovanja ili determinizmu nasuprot slobodnoj volji ili indeterminizmu i sl.).
--	---

NIELEKTORIRANE

ČETVRTI RAZRED GIMNAZIJE

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI			
	Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra	Izvrsna
POV 4.A.1. UČENIK PRIMIJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Koristi temeljne vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava.	Koristi vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.	Koristi složene vremenske odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava.
	Opisuje značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz učiteljevu pomoć i to prikazuje na različite načine.	Objašnjava značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira interpretativnu prirodu različitih periodizacija i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Uspoređuje i objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.	Analizira i tumači interpretativnu prirodu i značenje koje se pripisuje pojedinim razdobljima. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski i to prikazuje na različite načine.
Dodata pojašnjena i primjeri: Interpretativna priroda različitih periodizacija: razumijevanje da postoje različite periodizacije koje ovise o i značenju koje im daje historiografija. (npr. početak srednjeg vijeka – pad Zapadnog Rimskog Carstva, Justinijanovo doba, seobe Vikinga....) Sinkronijsko kretanje u vremenu: učenik prati istovremena zbivanja u raznim državama u jednom razdoblju (npr. proučavanje tempa razvoja industrijske revolucije u različitim zemljama, određivanje slijeda istih pojava...) Dijakronijsko kretanje u vremenu: učenik prati povjesni slijed pojava u različitim razdobljima.				
POV 4.A.2. UČENIK VREDNUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA	Koristi se kartom i objašnjava složeni međusobni utjecaj	Koristi se kartom, uspoređuje i objašnjava složeni međusobni	Koristi se kartom, analizira i tumači složeni međusobni utjecaj čovjeka i	Koristi se kartom, analizira i vrednuje složeni međusobni utjecaj čovjeka

SOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE PROŠLIH ZBIVANJA, POJAVA I PROCESA.	čovjeka i prostora u prošlosti uz učiteljevu pomoć.	utjecaj čovjeka i prostora u prošlosti.	prostora u prošlosti.	i prostora u prošlosti.
	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese uz učiteljevu pomoć.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava sličnosti i razlike.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi prema uputama.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>	<p>Čita povijesne i geografske karte analizira i objašnjava povijesna zbivanja, pojave i procese.</p> <p>Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima i propituje interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza.</p> <p>Upisuje i ucrtava podatke u slijepo karte te izrađuje složene tematske karte na zadanoj podlozi.</p>
POV 4.B.1. UČENIK PROCJENJUJE UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA I POVEZUJE IH S POJEDINIM INTERPRETACIJAMA	<p>Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p> <p>Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Objašnjava uz učiteljevu pomoć različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj.</p>	<p>Analizira uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p> <p>Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj.</p>	<p>Analizira i tumači uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost.</p> <p>Analizira vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama događaja, pojave i procesa te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p>	<p>Procjenjuje uzroke i posljedice događaja, pojave i procesa u širem povijesnom kontekstu.</p> <p>Prosudjuje utjecaj posljedica prošlih događaja, pojave i procesa na sadašnjost te daje složena objašnjenja.</p> <p>Tumači vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama te objašnjava njihovu vezu s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p>

	<p>Dodata pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Uzroci i posljedice u širem povjesnom kontekstu – učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa uzimajući u obzir vrijeme i mjesto zbivanja, političke, kulturne, socijalne, društvene i druge prilike koje su utjecale na tijek zbivanja ili su nastale kao rezultat zbivanja. Širi kontekst podrazumijeva istraživanje događaja, pojava i procesa u dužem vremenskom razdoblju (čak i dijakrono) i širem prostoru zbivanja (npr. događaji u Hrvatskoj u kontekstu zbivanja u Europi i svijetu).</p> <p>Interpretativne paradigme – Učenik upoznaje metode rada povjesničara koje koriste pri objašnjavanju prošlih događaja, pojava i procesa (npr. uzročno ili kauzalno objašnjenje u istraživačkom procesu, objašnjenje motivima/razlozima itd.). Objasnjava vrijednosne prosudbe povjesničara u interpretacijama uzroka i posljedica te ih povezuje s mogućim utjecajima na njihovu interpretaciju (npr. nedostatak izvora, osobni stavovi, stereotipi, pristranosti i sl.), odnosno s historiografskim paradigmama (npr. utjecaj filozofije na tumačenje veza između uzroka i posljedica očituje se učenjima o čovjekovoj predodređenosti djelovanja ili determinizmu nasuprot slobodnoj volji ili indeterminizmu i sl.).</p>				
POV 4.C.1. UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA U RAZDOBLJIMA KOJE PROUČAVA.	Objašnjava uz učiteljevu pomoć složenost kontinuiteta i promjena. Povezuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu.	Objašnjava složenost kontinuiteta i promjena. Uspoređuje domet, ritam i trajanje promjena i objašnjava njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Uočava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena. Analizira domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Opisuje različite interpretacije kontinuitetima i promjenama.	Analizira složenost kontinuiteta i promjena i donosi o tome zaključke. Procjenjuje domet, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povjesnom kontekstu. Objasnjava različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama.	
	<p>Dodata pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Interpretacije o kontinuitetima i promjenama: učenik istražuje različite interpretacije o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije.</p>				
POV. 4.D.1. UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIGRAFSKIM METODAMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALnim ZNANJIMA	Oblikuje uz pomoć učitelja istraživačka pitanja o historiografskim problemima i planira korake u istraživanju. Izdvaja dokaze iz širokog	Oblikuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju.	Oblikuje hipoteze o historiografskim pitanjima i problemima i planira korake u istraživanju.	Oblikuje, provjerava i prilagođuje hipoteze o historiografskim pitanjima i problemima i planira korake u istraživanju.	

	<p>spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje.</p> <p>Procjenjuje uz učiteljevu pomoć uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>tra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>primarnih i sekundarnih izvora kako bi razvio argumentaciju.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>	<p>primarnih i sekundarnih izvora i upotrebljava ih kao argumentaciju za dokazivanje ili opovrgavanje određene hipoteze.</p> <p>Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih postupaka uvažavajući relevantne kriterije procjene.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Istraživačka hipoteza: podrazumijeva već izrečenu ideju, pretpostavku ili odgovor na istraživačko pitanje koja se istraživačkim postupkom i dokazima treba razviti, potvrditi ili opovrgnuti.</p> <p>Istraživanje o historiografskim problemima: učenik može raditi istraživanje na već istraženim historiografskim pitanjima primjenjujući faze istraživačkog procesa.</p>			
POV 4.D.2. UČENIK IZRADUJE RADOVE SLOŽENE STRUKTURE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLICITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	<p>Izrađuje uz učiteljevu pomoć koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature odgovara na istraživačka pitanja.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature odgovara na istraživačka pitanja.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formulira i brani hipotezu.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>	<p>Izrađuje koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formulira, brani ili opovrgava manju hipotezu koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima.</p> <p>Koristi se stručnim terminima i precizno navodi izvore informacija.</p> <p>Istražujući, prakticira profesionalne i etičke norme.</p> <p>Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.</p>
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Koherentan rad: rad koji ima jasno postavljen cilj i svrhu istraživanja, definiranu metodologiju rada, rad na izvorima i literaturi, jasnu strukturu (uvod,</p>			

	<p>razrada, zaključak) te popis izvora i literature citiran na pravilan način.</p> <p>Navodi izvore informacija u preciznoj formi: učenik poznaje pravilan način citiranja različitih izvora informacija koje koristi u istraživanju i to sustavno navodi u kritičkom aparatu (npr. knjiga, časopisa, novina, internetskih stranica, arhivske građe, fotografija, muzejske građe, intervjuja i sl.)</p> <p>Uvažavanje profesionalnih i etičkih normi: ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu, citira preuzeto iz literature i sl.</p> <p>Metode i načini prezentacije primjerene svrsi i publici – npr. govorni jezik, strukturirane pripovijesti, opisi, proširena objašnjenja, istraživački radovi, eseji, izložbe, projekti, uporaba IKT-a i sl.</p> <p>Manja hipoteza koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima – učenik može primjerice napraviti istraživački rad na primjerima iz zavičajne povijesti u kojem će pokazati kako događanja u mikrosredini koreliraju sa zbivanjima u širem povijesnom kontekstu.</p>				
POV 4.E.1. UČENIK PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	<p>Usapoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora.</p> <p>Obrazlaže elemente povijesnog konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Objašnjava značenja pripisana osobama, događajima, pojавama i procesima.</p>	<p>Usapoređuje i objašnjava različite interpretacije i perspektive kako bi protumačio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Obrazlaže povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Objašnjava značenja pripisana osobama, događajima, pojavama i procesima i navodi neke razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena.</p>	<p>Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Kritički propituje povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Analizira značenja pripisana osobama, događajima, pojavama i procesima, objašnjava razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p> <p>Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>	<p>Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju.</p> <p>Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.</p> <p>Kritički propituje širok povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala.</p> <p>Analizira značenja pripisana osobama, događajima, procjenjuje razloge zbog kojih su se mijenjala tijekom vremena i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigmama u historiografiji.</p> <p>Koristi se svojim procjenama i zaključcima za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>	
	<p>Dodatna pojašnjenja i primjeri:</p> <p>Interpretativne paradigme – Učenik upoznaje metode rada povjesničara za objašnjavanje prošlih događaja, pojava i procesa (npr. kauzalno objašnjenje u istraživačkom procesu, objašnjenje motivima/razlozima itd.). Objašnjava vrijednosne prosudbe povjesničara u interpretacijama te ih povezuje s</p>				

	mogućim utjecajima na njihovu interpretaciju (npr. nedostatak izvora, osobni stavovi, stereotipi, pristranosti i sl.), odnosno s historiografskim paradig-mama (npr. utjecaj filozofije na tumačenje veza između uzroka i posljedica očituje se učenjima o čovjekovoj predodređenosti djelovanja ili indeterminizmu nasuprot slobodnoj volji ili indeterminizmu i sl.).
--	---

NIELEKTORIRANE

BIBLIOGRAFIJA

1. Airasian, Peter W., Helena Miranda. „*The Role of Assessment in the Revised Taxonomy*“. Theory into Practice Vol. 41, No. 4 (Autumn 2002), 249.–254.
2. Anderson, Lorin W., David R. Krathwohl (eds). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Contributors Peter W. Airasian, Kathleen A. Cruikshank, Richard E. Mayer, Paul R. Pintrich, James Raths, Merlin C. Wittrock. New York: Longman, 2001.
3. Anderson, Lorin W. „*Curricular Alignment: A Re-Examination*“. Theory into Practice Vol. 41, No. 4 (Autumn 2002), 255.–260.
4. Anderson, Lorin W. (ur.). *Poučavanje za učenje*. Priručnik za nastavnike usmjerene na postignuća. Solun: Centar za demokraciju i pomirenje u Jugoistočnoj Europi, 2014.
5. Andreetti, Keith. *Teaching History from Primary Evidence*. London: David Fulton Publishers, 1993.
6. *Antisemitizam. Stare i nove predrasude*. Priručnik za učitelje. Kuća Anne Frank 2009. <http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Prirucnik.pdf> (28. svibnja 2016.)
7. Arnold, John H., *History. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press 2000.
8. Arthur, James, Robert Philips (eds.). *Issues in History Teaching*. London and New York: Routledge, 2000.
9. Ashby, Rosalyn, Peter Lee, Alarick Dickinson. „*Progression in children's ideas about history*“, u M. Hughes (ed.) *Progression in Learning (BERA Dialogue)*, Clevedon: Multilingual Matters, 1995.
10. Atkinson, David, Peter Jackson, David Sibley, Neil Washbourne (ur.). *Kulturna geografija: Kritički rječnik ključnih pojmljiva*. Zagreb: Disput, 2008.
11. Bage, Grant. *Thinking History 4-14. Teaching, learning, curricula and communities*. London/New York, Routledge Falmer, 2000.
12. Baranović, Branislava (ur.). *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2006.
13. Barton, Keith C., Linda Levstik. *Teaching History for the Common Good*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
14. Biggs, John, Kevin Collis. *Evaluating the Quality of Learning: The SOLO Taxonomy*. New York: Academic Press, 1982.
15. Bloom, Benjamin S. *Taksonomija ili klasifikacija obrazovnih i odgojnih ciljeva. Knjiga I: Kognitivno područje*. Preveo s engleskog I. Furlan. Beograd: Jugoslavenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, 1970.
16. Budak, Neven. "The Culture of Dialogue". U: *Teaching the History of Southeastern Europe*, Christina Koulouri (ed.), 33-35. Thessaloniki: CDRSEE, 2001.
17. Budak, Neven. "The International Community's Role in Education Reforms". U: *History Teaching in Southeast Europe - Present and Future*, (CD), 1-4. Athens: Center for Democracy and Reconciliation In Southeast Europe 2002.
18. Budak, Neven. "Ricerca storica e redazione dei libri di testo nella entità statali nate dalla Jugoslavia socialista". U: *Insegnare l'Europa. Concetti e rappresentazioni nei libri di testo europei*, Falk Pingel (ur.), 463-478. Torino: Edizioni Fondazione Giovanni Agnelli, 2003.
19. Budak, Neven. "Post-socialist historiography in Croatia since 1990". U: (Re)Writing History. Historiography in Southeast Europe after Socialism, Ulf Brunnbauer (ur.), 138-164. Münster: LIT Verlag, 2004.
20. Budak, Neven. "Obrazovanje nastavnika". U: *Povijest u nastavi* 3 (2004): 158-163.
21. Burke, Peter. Očevid. *Upotreba slike kao povijesnog dokaza*. Zagreb: Antabarbarus, 2003.
22. Bušljeta, Rona. "Effective Use of Teaching and Learning Resources". *Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*, 5 (2) (2013): 55–70.
23. Bušljeta, Rona. "The Role of Visual Tools in the Process of Teaching and Learning History: An Analysis of Croatian Humanistic Secondary School History Textbooks". *International Journal of Historical Learning Teaching and Research*, 12 (1) (2013.): 71– 86.

24. Bušljeta, Rona, L. Mađarević. "A Comparison of the Social Studies Learning Expectations for High Schools: An Analysis of Two Curricula". In: EDULEARN14 Proceedings. 6th International Conference on Education and New Learning Technologies, Gómez Chova, L.,; López Martínez, A.; Candel Torres, I. (eds.), 5730. – 5739. Madrid: International Association of Technology, Education and Development (IATED): 2014.
25. Card, Jane. "Seeing Double: How One Period Visualises Another". *Teaching History*, 117 (2004): 6-11.
26. Carr, Edward H. *Što je povijest?* Zagreb, Srednja Europa, 2004.
27. Chapman, Arthur. "Historical Interpretations". *Debates in History Teaching*, Ian Davies (ed.) . London: Routledge, 2011.
28. Chapman, Arthur. "Time's arrows? Using a dart board scaffold to understand historical action". *Teaching History*, 143 (2011): 32-38.
29. Cindrić, Mijo, Dubravka Miljković, Vladimir Strugar. *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP – D2, 2010.
30. Cohen, Louis, Lawrence Manion, Keith Morrison. *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Slap, 2007.
31. Cooper, Hilary. *History in the early years. Teaching and learning in the first three years of school*. London and New York: Roudledge, 1995.
32. Cooper, Hilary. *The Teaching of History in Primary Schools. Implementing the Revised National Curriculum*. Third Edition. London: David Fulton Publishers, 2000.
33. Counsell, Christine. "Historical change and continuity: how are history teachers developing it?". U: *Debates in History Teaching*, 2nd Edition, Ian Davies (ed.). London: Routledge, 2017. (forthcoming).
34. Councill, Christine. *History and literacy in Y7: building the lesson around the text*. London: Hodder Murray, 2004.
35. Counsell, Christine. "What do we want students to do with historical change and continuity?". U: *Debates in History Teaching*, Ian Davies (ed.). London: Routledge, 2011.
36. Counsell, Christine., Katharine Burn, Arthur Chapman (eds). *Masterclass in History Education*. London: Bloomsbury, 2016.
37. Cowan, Paula and Henry Maitles. *Teaching Controversial Issues in the Classroom. Key Issues and Debates*. London: Continuum, 2012.
38. Crowe, M. David, The Holocaust. *Roots, History, and Aftermath*. Elon University: Westview Press, 2008.
39. Davies, Ian. *Debates in History Teaching*. London, Routledge, 2011.
40. Davies, Ian. *Debates in History Teaching*, London, Routledge, 2017.
41. Desforges, Charles (ur.). *Uspješno učenje i poučavanje. Psihologički pristupi*. Zagreb: Educa, 2001.
42. Domazet, Mladen (ur.). *Vodič kroz Salonu*. Solin: OŠ don Lovro Katić, 2001.
43. Domazet, Mladen, Marin Vuletin. *Donjokaštelska svakodnevica 1900.-1939*. Zagreb: Difo, 2002.
44. Domazet, Mladen. „Mladi u očuvanju i promicanju antičke i starokršćanske Salone“. Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu. Zbornik radova s Prvog hrvatskog simpozija o nastavi povijesti, Opatija 27. – 29. 11. 2003., ur. Marijana Marinović, Drago Roksandić, 201–213. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu i Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2006.
45. Domazet, Mladen. „Upoznavanje i promicanje kulturne baštine“. Bilten UNESCO-ovih udruženih škola, 1 (4) (2006.): 6-7.
46. Domazet, Mladen. „Mikrohistorijski potencijali u kontekstu poučavanja i učenja (na primjeru Sinjske alke)“. Zbornik radova Državnog arhiva u Splitu, 2016.
47. Donovan, Suzanne, John D. Bransford (eds.). *How students learn: history, mathematics, and science in the classroom*. Committee on How People Learn, A Targeted Report for Teachers. Washington: The National Academies Press, 2001.
48. Gies, Horst. *Geschichtsunterricht. Ein Handbuch zur Unterrichtsplanung*. Köln: Böhlau Verlag, 2004.
49. Eggen, Paul, Don Kauchak. *Educational Psychology: Windows on Classrooms*. Seventh edition. New Jersey: Pearson Education International, 2007.
50. Ennis, Robert H. „Critical Thinking Assessment“. *Theory into Practice*, Vol. 32, No. 3 (Summer 1993), 179.–186.

51. Ennis, Robert. „A logical basis for measuring critical thinking skills“. *Educational Leadership* 43 (2) (1985): 44-48.
52. Evans, Richard J. *In Defence of History*. London: Granta Books, 2000.
53. Ferro, Marc. *The Use and Abuse of History Or how the past is taught to children*. Revised edition. London/New York: Routledge Classics, 2003.
54. Fisher, Peter, Ian Wilkinson, David Leat. *Thinking Through History*. Cambridge: Chris Kingston Publishing, 2002.
55. Fordham, Michael. “But why then? Chronological context and historical interpretations”. *Teaching History* 156 (2014): 32-39.
56. Foster, Rachel. “Speed cameras, dead ends, drivers and diversions: Year 9 use a road map to problematise change and continuity”. *Teaching History* 131 (2008), Assessing Differently Edition.
57. Foster, Rachel. “The more things change the more they stay the same: Developing students' thinking about change and continuity”. *Teaching History* 151 (2013), Continuity Edition.
58. Foster, Rachel, Kath Goudie. “Miss, did this really happen here? Exploring big overviews through local depth”. *Teaching History*, 160 (2015), Evidential Rigour Edition.
59. Grever, Maria, Siep Stuurman. *Beyond the Canon: history for the twenty first century*. (Basington: Palgrave Macmillan, 2007).
60. Gross, Mirjana. *Suvremena historiografija: Korijeni, postignuća, traganja*. Zagreb: Novi Liber, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2001.
61. Günther-Arndt Hilke (Hrsg.). *Geschichtsdidaktik. Praxishandbuch für die Sekundarstufe I und II*. Berlin: Cornelsen, 2003.
62. Günther-Arndt Hilke (Hrsg.). *Geschichtsmethodik. Handbuch für die Sekundarstufe I und II*. Berlin: Cornelsen, 2007.
63. Hajdarović, Miljenko. *Eksperimentalno korištenje Facebooka, Pinteresta i Loomena u nastavi povijesti*. Zbornik radova konferencije CUC 2014. URL: https://cuc.carnet.hr/2014/zbornik_radova.html
64. Hajdarović, Miljenko. *Holokaust. U Nikica Barić i suradnici, Drugi svjetski rat: čitanka-priručnik za učitelje povijesti u osnovnoj školi, 60-88*. Zagreb: Školska knjiga, 2016.
65. Hajdarović, Miljenko. *Vrijednovanje internet stranica povjesne tematike*. Historijski zbornik, god. LXIII, 2 (2010): 561-569.
66. Harris, Richard. *Empathy and history teaching: an unresolved dilemma?*. *Prospero*, 9 (1) (2003): 31-38.
67. Harris, Richard. *The place of diversity within history and the challenge of policy and curriculum*. *Oxford Review of Education* 39 (3) (2013): 400-419.
68. Harris, Richard, Katharine Burn. *Curriculum theory, curriculum policy and the problem of ill-disciplined thinking*. *Journal of Education Policy*, 26 (2) (2011): 245-261.
69. Harris, Richard, Katharine Burn. *English history teachers' views on what substantive content young people should be taught*. *Journal of Curriculum Studies*, 48 (4) (2016): 518-546.
70. Harris, Richard, Terry Haydn. *Pupils' enjoyment of history: what lessons can teachers learn from their pupils?* *Curriculum Journal*, 17 (4) (2006.): 315-333
71. Harris, Richard, Alison Kitson. *Basket weaving in Advanced level history ... how to plan and teach the 1000 year unit*. *Teaching History*, 109 (2002): 27-35.
72. Haydn, Terry, James Arthur, Martin Hunt. *Learning to Teach History in the Secondary School: A Companion to School Experience*. Second edition. London & New York: Routledge/Falmer, 2001.
73. Hayes, Peter, *How Was It possible? A Holocaust reader*. University of Nebraska Press Lincoln and London. Jewish Foundation for the Righteous, 2015.
74. *Holokaust u nastavi*. Priručnik za nastavnike. Memorijalni muzej Holokausta u Sjedinjenim Američkim Državama. Zagreb: Durieux, 2005.
75. Howe, Michael J. A. *Psihologija učenja*. Priručnik za nastavnike. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2002.
76. Howell, Martha, Walter Preveniers. Werkstatt des Historikers. *Eine Einführung in die historischen Methoden*. Köln/Weimar/Wien: Böhlau Verlag, 2004.
77. Huggins, Mike. „1066 and all that!: pupils misconceptions in history“. In: *Children's Perceptions of Learning with Trainee Teachers*, eds. Hilary Cooper and Rob Hyland. London and New York: Routledge Falmer, 2000.

78. Husbands, Chris. *What is history teaching? Language, ideas and meaning in learning about the past*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press, 1996.
79. Husbands, Chris, Alison Kitson, Anna Pendry. *Understanding history teaching. Teaching and learning about the past in secondary schools*. Maidenhead & Philadelphia: Open University Press, 2003.
80. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja. Projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. *Evaluacija nastavnih programa i razvoj modela kurikuluma za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj. Fazni izvještaj za prvu projektnu godinu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2004.
81. Ivančić, Đurđica, Daniela Jugo-Superina, Nera Malbaša Kovačić. *Put u prošlost 5-6*. Metodički priručnik za učitelje. Zagreb: Alka Script, 2015.
82. Ivančić, Đurđica, Daniela Jugo-Superina, Nera Malbaša Kovačić. *Put u prošlost 7-8*. Metodički priručnik za učitelje. Zagreb: Alka Script, 2015.
83. Ivić, Ivan, Ana Pešikan, Slobodanka Antić. *Aktivno učenje 2*. Beograd: Institut za psihologiju, 2001.
84. Jenkins, Keith. *Promišljanje historije*. Zagreb: Srednja Europa, 2008.
85. Jordanova, Ludmilla. *History in Practice*. London: Arnold, 2000.
86. Kitson, Alison, Chris Husbands, Susan Steward. *Teaching and Learning History 11-18. Understanding the Past*. Maidenhead: Open University Press/McGraw-Hill Education, 2011.
87. Koren, Snježana. „*Minorities in Croatian history and geography textbooks*“. Internationale Schulbuchforschung: Zeitschrift des Georg-Eckert Instituts für internationale Schulbuchforschung, 2 (2001.): 183-199.
88. Koren, Snježana. „*Promjene u nastavnom planu i programu za osnovne škole u Republici Hrvatskoj tijekom posljednjeg desetljeća*“. Povijest u nastavi, god. I. (2003), 2, 155-163.
89. Koren, Snježana. „*Regional History in Textbooks: the Croatian Case*“. U: European Studies, vol. 5 (2006.): 29-42. Tokyo: Center for German and European Studies, The University of Tokyo. Koren, Snježana. „*Regional History in Textbooks: the Croatian Case*“. U: European Studies, vol. 5 (2006.): 29-42. Tokyo: Center for German and European Studies, The University of Tokyo.
90. Koren, Snježana. „*Slike nacionalne povijesti u hrvatskim udžbenicima uoči i nakon raspada Jugoslavije*“. Historijski zbornik LX (2007.): 247-294.
91. Koren, Snježana. *Politika povijesti u Jugoslaviji (1945-1960): Komunistička partija Jugoslavije, nastava povijesti, historiografija*. Zagreb: Srednja Europa, 2012.
92. Koren, Snježana. „*Poučavanje o interpretacijama*“. Povijest u nastavi 20 (2012.), 185.-215.
93. Koren, Snježana. „*History Teaching in Croatia (1990-2012)*“. U: School History and Textbooks: A Comparative Analysis of History Textbooks in Japan and Slovenia, Nobuhiro Shiba, Aleš Gabrić, Kenta Suzuki and Žarko Lazarević (eds.), 239-255. Zbirka Vpogledi 7. Ljubljana: Inštitut za novejo zgodovino, 2013.
94. Koren, Snježana. „*Learning Resources*“. U: Teaching for learning: a reference guide for results-oriented teachers, Lorin W. Anderson (ed.), 128-153. Thessaloniki: Center for Democracy and Reconciliation, 2013.
95. Koren, Snježana, „*Što je danas metodika nastave povijesti?*“. U: Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu, ur. Dragan Milanović, Ante Bežen, Vlatka Domović. Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, 2013.
96. Koren, Snježana. *Čemu nas uči povijest? Nastava povijesti, ideje o učenju i poučavanju i ishodi učenja*. Zagreb: Profil, 2014.
97. Koren, Snježana. „*Twentieth-century wars in history teaching and public memory of present-day Croatia*“. Studi sulle Fromazione, Anno XVIII, 2 (2015): 11-32.
98. Koren, Snježana, Branislava Baranović. „*What Kind of History Education Do We Have after Eighteen Years of Democracy in Croatia? Transition, Intervention, and History Education Politics (1990 – 2000)*“. In: „*Transistion*“ and the Politics of History Education in Southeast Europe, ed. Augusta Dimou, 91.-140. Gottingen: V & R unipress, 2009.
99. Koren, Snježana, Magdalena Najbar-Agičić. „*European experience and the history curriculum in compulsory education*“. In: Metodika. Journal of theory and application of teaching methodologies in pre-school, primary, secondary and higher education. No. 15. Vol 8, 2 (2007): 344-372
100. Koselleck, Reinhart. *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1979.

101. Köster, Manuel, Holger Thünemann, Meik Zülsdorf-Kersting (eds.). *Researching History Education: International Perspectives and Disciplinary Traditions*. Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2014.
102. Krathwohl, David R. „A Revision of Bloom’s Taxonomy: An Overview“. *Theory into Practice*. Vol. 41, No. 4, Autumn 2002, 212.–218.
103. Krathwohl, D. R., B. S. Bloom, B. B. Masia. *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. Handbook II: the affective domain. New York: David McKay Company, 1964.
104. Le Goff, Jacques. *Treba li povijest zaista dijeliti na razdoblja?*. Zagreb: TIM press, 2015.
105. Luthar, Oto. *Majstori i muze*. Zagreb: Naklada MD, 2002.
106. Mager, Robert. *Preparing instructional objectives: a critical tool in the development of effective instruction*, 3rd edition. Atlanta: Center for Effective Performance, 1997.
107. Mayer, Richard E. „Rote Versus Meaningful Learning“. *Theory into Practice* Vol. 41, No. 4 (Autumn 2002), 226.–232.
108. Marzano, Robert J., Debra J. Pickering, Jane E. Pollock. *Nastavne strategije. Kako primjeniti devet najuspješnijih nastavnih strategija*. Zagreb: Educa, 2005.
109. Miletić, Loranda, Nataša Jurić Stanković. „Dramske metode u nastavi povijesti“. *Povijest u nastavi* 3 (2004.): 177–182.
110. Miletić, Loranda, Ružica Ambruš-Kiš, Robert Cimperman, Majda Fajdetić, Mirjana Kazija, Srećko Listeš, Sabina Marunčić, Vesna Milić, Marina Ništ, Renata Ozorlić-Dominić, Biljana Petljak-Jakunić, Alka Požnjak-Malobabić, Mirela Skelac, Tijana Vidović. *Integrativna supervizija u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009.
111. Miletić, Loranda, Olgica Martinis. „Uloga praćenja izvođenja nastave“. U: *Stručno usavršavanje i profesionalni razvoj*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010.
112. Miletić, Loranda. *Poučavanje o holokaustu i suradnja s međunarodnim organizacijama*. http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4066:poucavanje-o-holokaustu-i-suradnja-s-meunarodnim-organizacijama (28. svibnja 2016.)
113. Nakou, Irene, Isabel Barca. *Contemporary public debates over history education*. Charlotte, NC: Information Age Publishing, 2010.
114. Paul, Richard, A. J. A. Binker, Karen Jensen, Heidi Kreklau. *Critical Thinking Handbook: 4th – 6th Grades. A Guide for Remodelling Lesson Plans in Language Arts, Social Studies, and Science*. Dillon Beach: Foundation for Critical Thinking, 1997, 2010.
115. Paul, Richard, A. J. A. Binker, Douglas Martin, Chris Betrano, Heidi Kreklau. *Critical Thinking Handbook: 6th – 9th Grades. A Guide for Remodelling Lesson Plans in Language Arts, Social Studies, and Science*. Dillon Beach: Foundation for Critical Thinking, 1995, 2010.
116. Pastuović, Nikola. *Obrazovanje i razvoj. Kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo mijenja obrazovanje*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
117. Pešikan, Ana. „Suvremeni pogled na prirodu školskog učenja i nastave: socio-konstruktivističko gledište i njegove praktične implikacije“. *Psihološka istraživanja*, vol. XIII, 2 (2010.), 157.–184.
118. Pešikan Avramović, Ana. *Treba li deci istorija. Psihološki problemi nastave istorije u osnovnoj školi*. Beograd: Zavod za udžbenika i nastavna sredstva, 1996.
119. Phillips, Robert. *Reflective Teaching of History 11 – 18. Continuum Studies in Reflective Practice and Theory*. London & New York: Continuum, 2002.
120. Pintrich, Paul R. „The Role of Metacognitive Knowledge in Learning, Teaching, and Assessing“. *Theory into Practice*, Vol. 41, No. 4 (Autumn 2002), 219.–225.
121. Poljak, Vladimir. *Didaktika*. Osmo izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 1990.
122. Previšić, Vlatko (ur.). *Kurikulum. Teorije – metodologija – sadržaj – struktura*. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta i Školska knjiga, 2007.
123. Psaltis, Charis, Mario Carretero, Sabina Čehajić-Clancy (eds.). *History Education and Conflict Transformation. Social Psychology Theories, History Teaching and Reconciliation*. Palgrave Macmillan, 2017.
124. Riley, Michael. *Big stories and big pictures: making outlines and overviews interesting*. *Teaching History* 88 (1997): 20-22.
125. Riley, Michael. *Into the Key Stage 3 History Garden: choosing and planting your inquiry questions*. *Teaching History*, 99 (2000): 8-13.

126. Rohlfs, Joachim. *Geschichte un ihre Didaktik*. 2., bibliographisch ergänzte Auflage. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, 1997.
127. Rury, John L. *Education and Social Change. Contours in the History of American Schooling*. Third Edition. New York/London: Routledge, 2009.
128. Rüsen, Jörn. *Historisches Lernen*. Köln/ Weimar/ Wien: Böhlau Verlag, 1994.
129. Santrock, John W. *Educational Psychology*. Second edition. McGraw-Hill International Edition, s. a.
130. Sauer, Michael. *Bilder im Geschichtsunterricht. Typen. Interpretationsmethoden. Unterrichtsverfahren*. 2., überarbeitete und aktualisierte Auflage. Seelze: Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung, 2003.
131. Sauer, Michael. *Geschichte unterrichten. Eine Einführung in die Didaktik und Methodik*. 3. Auflage. Seelze: Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung, 2004.
132. Seixas, Peter, Tom Morton. *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Toronto: Nelson, 2012.
133. Seixas, Peter (ed.). *Theorizing Historical Consciousness*. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2006.
134. Seixas, Peter, Peter Stearns, Sam Wineburg (eds.). *Knowing, Teaching, and Learning History. National and International Perspectives*. New York: New York University Press, 2001.
135. Smjernice za poučavanje o Holokaustu. Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust, 2005.
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4046:smjernice-za-pouavanje- o-holokaustu&catid=441:pouavanje- o-holokaustu&Itemid=485
136. Skok, Pavao. *Izvanškolska nastava*. Zagreb, 2002.
137. Slavin, Robert E. *Educational Psychology: Theory and Practice*. Sixth edition. Needham Heights: Allyn & Bacon, 2000.
138. Sternberg, Robert. *Critical thinking: Its nature, measurement, and improvement*. National Institute of Education: 1986.
139. Stradling, Robert. *Multiperspektivnost u nastavi povijesti: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Srednja Europa, 2006.
140. Stradling, Robert. *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2003.
141. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, Narodne novine, br.: 124/2014.
142. Šašić, Miroslav, Valerija Turk-Presečki. *Dobar projekt. Kako pripremiti projekt, samostalan istraživački rad, povjesni eseji, referat i maturalni rad*. Zagreb: Školska knjiga, 2009.
143. Taylor, Tony, Robert Guyver (eds). *History Wars and the Classroom - Global Perspectives*. Charlotte, NC: Information Age Publishing, 2011.
144. Trškan, Danijela, *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.
145. Trškan, Danijela. *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2005.
146. Trškan, Danijela. „Terenski rad u nastavi povijesti – učenje metodom otkrivanja“. *Povijest u nastavi* 10 (2007.), 207.–216.
147. Veccia, Suzan H. *Uncovering our History. Teaching with Primary Sources*. Chicago: American Library Association, 2004.
148. Vizek Vidović, Vlasta (ur.). *Planiranje kurikuluma usmjerenoga na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika*. Priručnik za visokoškolske nastavnike. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009.
149. Vizek Vidović, Vlasta, Majda Rijavec, Vesna Vlahović-Štetić, Dubravka Miljković. *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN, 2003.
150. Wallace, Belle, June Maker, Diana Cave, Simon Chandler. *Thinking Skills and Problem-Solving: An Inclusive Approach. A Practical Guide for Teachers in Primary Schools*. London: David Fulton Publishers, 2004.
151. Wineburg, Sam. *Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past*. Philadelphia: Temple University Press, 2001.
152. Wineburg, Sam. *Reading Like a Historian: Teaching Literacy in Middle and High School Classrooms*. New York: TC Press, 2011.

153. Yeomans, Jane, Christopher Arnold. *Teaching, Learning and Psychology*. London: David Fulton Publishers, 2006.
154. Young, Michael, Johan. Muller. *Three Educational Scenarios for the Future: Lessons from the sociology of knowledge*. European Journal of Education, 45 (1) (2010): 11–27.

POPIS KORIŠTENIH KURIKULUMA I NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA

Hrvatska

- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2011.
- Nastavni planovi srednjih škola. Nastavni programi za hrvatski jezik, povijest i etiku u srednjim školama. Glasnik Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, posebno izdanje, 2 (Zagreb, 1. kolovoza 1995.).
- Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.
- Okvirni nastavni program općeobrazovnih predmeta u srednjim školama. Glasnik Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, posebno izdanje, br. 11 (Zagreb, lipanj 1997.).

Australija

- ACARA. The Australian Curriculum: History F – 10. Version 7.5 dated Friday, 15 May 2015.
- ACARA. The Australian Curriculum: Ancient History and Modern History. Senior secondary school. Version 7.5 dated Friday, 15 May 2015.

Švicarska

- École de maturité. Répartition horaire des disciplines, plan d'études et liste des examens écrits et oraux pour l'année scolaire 2013–2014. Canton de Vaud. Département de la formation, de la jeunesse et de la culture. Direction générale de l'enseignement postobligatoire.
- Plan d'études cantonal francophone pour la formation gymnasiale. Direction de l'instruction publique du canton de Berne. Edition 7.2007
- Lehrplan Gymnasium. Kantonsschule Olten. Kantonsschule Solothurn. 2014.

Belgija

- Leerplan Secundair Onderwijs. TSO – KSO – 3e graad – Basisvorming 7. AV Geschiedenis (1e jaar: 1 lestijd/week, 2e jaar: 1 lestijd/week). Leerplannummer: 2014/018. Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.
- Fédération Wallonie-Bruxelles. Administration générale de l'Enseignement et de la Recherche scientifique. Core skills. Basic education and the first stage of secondary school education.

Bosna i Hercegovina

- Bosna i Hercegovina. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Zajednička jezgra nastavnih planova i program za povijest definirana na ishodima učenja. Mostar, 2015.

Češka

- Framework Educational Programme for Basic Education (with amendments as at 1. 9. 2007). VUP, Prague 2007.
- Framework Education Programme for Secondary General Education (Grammar Schools). VUP, Prague 2007.

Estonija

- National Curriculum for Basic Schools, Appendix 5 of Regulation No. 1 of the Government of the Republic of 6 January 2011.
- National Curriculum for Upper Secondary Schools, Appendix 5 of Regulation No. 2 of the Government of the Republic of 6 January 2011.

Finska

- National Core Curriculum for Basic Education, 2004.
- Finnish National Board of Education. National Core Curriculum for Upper Secondary Schools, 2003.

Francuska

- Ministère de l'Éducation nationale, de la Jeunesse et de la Vie associative. Bulletin officiel spécial n°8 du 13 octobre 2011. Programmes des classes terminales des voies générale et technologique.
- Ministère de l'Éducation nationale. Bulletin officiel n°8 du 21 février 2013.

Irska

- A Framework for Junior Cycle, October 2012. Department of Education and Skills.
- The Junior Certificate History Syllabus
- Primary School Curriculum. History. Social, Environmental and Scientific Education Curriculum, 1999.
- Primary School Curriculum. Introduction. 1999.
- Primary School Curriculum. History. Social, Environmental and Scientific Education Curriculum, 1999. Teacher Guidelines
- Leaving Certificate History Syllabus (Ordinary and Higher Levels).
- History Leaving Certificate. Ordinary Level and Higher Level Guidelines for Teachers. National Council for Curriculum and Assessment, 2004.

Italija

- Annali della pubblica istruzione. Numero speciale 2012. Indicazioni nazionali per il curricolo della scuola dell'infanzia e del primo ciclo d'istruzione. Del Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Kanada

- Growing Success. Assessment, evaluation and reporting in Ontario schools. First Edition, Covering Grades 1 to 12, 2010.
- The Ontario Curriculum Grades 9 and 10. Canadian and World Studies. Geography, History, Civics (Politics). Ministry of Education, 2013.
- The Ontario Curriculum Grades 11 and 12. Canadian and World Studies. Ministry of Education, 2005.
- The Ontario Curriculum. Social Studies, Grades 1 to 6. History and Geography, Grades 7 and 8. Ministry of Education, 2013.
- The Ontario Curriculum. Social Studies, Grades 1 to 6. History and Geography, Grades 7 and 8. Ministry of Education, 2004.

- The Ontario Curriculum, Grades 9 to 12. Social Studies and Humanities. Ministry of Education, 2013.
- The Ontario Curriculum, Grades 11 and 12. Social Studies and Humanities. Ministry of Education, 2000.
- Québec Education Program. Approved Version. Preschool Education. Elementary Education. Ministère de l'Éducation, 2001.
- Québec Education Program. Secondary School Education, Cycle One. Ministère de l'Éducation, 2004.

Norveška

- Core Curriculum for Primary, Secondary and Adult Education in Norway. The Royal Ministry of Education, Research and Church Affairs.
- Utdanningsdirektoratet. Social Studies Subject Curriculum established as a Regulation by the Ministry of Education and Research on 21 June 2013. Valid from 01.08.2013.
- History – common core subject in programmes for general studies. Valid from 01.08.2009.

Novi Zeland

- The New Zealand Curriculum for English-medium teaching and learning in years 1–13, The Ministry of Education, 2007.
- Building Conceptual Understandings in the Social Sciences. Approaches to Building Conceptual Understandings. Ministry of Education, 2009.

Poljska

- Podstawa programowa z komentarzami. Tom 4. Edukacja historyczna i obywatelska w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum historia i społeczeństwo, historia, wiedza o społeczeństwie, podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, filozofia. 2009.

Sjedinjene Američke Države

- National Standards for World History: Exploring Paths to the Present. Grades 5-12. Expanded Edition Including Examples of Student Achievement. National Center for History in the Schools, University of California, Los Angeles, 1994. Novija inačica standarda: <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards>; <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards/historical-thinking-standards>; <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards/world-history-content-standards>
- National Standards for United States History: Exploring the American Experience. Grades 5-12. Expanded Edition Including Examples of Student Achievement. National Center for History in the Schools, University of California, Los Angeles, 1994. Novija inačica standarda: <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards>; <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards/historical-thinking-standards>; <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards/us-history-content-standards>

Slovenija

- Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. Ljubljana, Ministerstvo za šolstvo in šport, 2011.
- Učni načrt. Zgodovina: splošna gimnazija. Ljubljana, Ministerstvo za šolstvo in šport, 2008.

Švedska

- Curriculum for the compulsory school, preschool class and the leisure-time centre 2011.
- Syllabuses for the compulsory school. Second edition, 2009.

- Läroplan för grundsärskolan 2011.

Velika Britanija

Engleska

- Department for Education. The national curriculum in England. Framework document. July 2013.
- Department for Education. The national curriculum in England. Framework document. July 2014.
- Department for Education. History programmes of study: key stages 1 and 2. National curriculum in England. September 2013.
- Department for Education. The national curriculum in England. Key stages 3 and 4 framework document. December 2014.
- Department for Education. History programmes of study: key stage 3. National curriculum in England. September 2013.

Sjeverna Irska

- Northen Ireland Curriculum. The Statutory Curriculum at Key Stage 3. Rationale and Detail. 2007.
- Northen Ireland Curriculum. History. Key Stage 3 Non Statutory Guidance for History.
- University of Ulster. Recent Research on Teaching History in Northen Ireland: Informing Curriculum Change. 2007.

Škotska

- Advanced Higher History Course Specification (C737 77). Valid from August 2015. Scottish Qualifications Authority, 2015.
- Advanced Higher History Course/Unit Support Notes. Scottish Qualifications Authority, 2015.
- National 3 History Course Specification (C737 73). Valid from August 2013. Scottish Qualifications Authority, 2012.
- National 3 History Course Support Notes. Scottish Qualifications Authority, 2012.
- National 4 History Course Specification (C737 74). Valid from August 2013. Scottish Qualifications Authority, 2012.
- National 4 History Course Support Notes. Scottish Qualifications Authority, 2012.
- National 5 History Course Specification (C737 75). Valid from August 2013. Scottish Qualifications Authority, 2013.
- National 5 History Course Support Notes. Scottish Qualifications Authority, 2015.
- Higher History Course Specification (C737 76). Valid from August 2014. Scottish Qualifications Authority, 2014.
- Higher History Course Support Notes, Scottish Qualifications Authority, 2012.

Wales

- History in the National Curriculum for Wales. Key Stages 2–3. Curriculum and Assessment 3–14 Division, Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills, Welsh Assembly Government, 2008.